

DR. SCHERER PÉTER PÁL

A JÁRHATÓ ÚT

AGRÁRKÉRDÉSEK ÉS FELADATOK A
MEGNAGYOBBDOTT ORSZÁGBAN

1939

MÉRNÖKÖK NYOMDÁJA BUDAPEST
Bertalan Lajos-utca 13.

Felelős kiadó: dr. Scherer Péter Pál.

Nyomta a Mérnökök Nyomdája, Budapest.

Felelős vezető: Belohorszky Lajos.

Két irányelv vezetett e tanulmány megírásánál.

Az egyik: szót emelni a magyar parasztság érdekében, rámutatni azokra a problémákra és megoldatlan feladatokra, melyek a meglévő kisbirtokos osztályunkat közvetlenül érintik, anélkül, hogy másoktól vennénk el a becsületes munkával szerzett kenyeret;

a másik: rámutatni a jól kezelt nagybirtok, helyesebben mezőgazdasági nagyüzemnek a nemzet életébe vágó közgazdasági, nemzetgazdasági, oktatói és szociális jelentőségére, ez utóbbinál kihangsúlyozva, hogy a mezőgazdasági üzemekben élő 800.000 család életéről és jövőjéről van szó, nem is szólva a Felvidék és Kárpátalja lakosainak a zöméről, akik szintén to nagy uradalmakban remélik megtalálni egész évi kerestetüket.

Ez a kis tanulmány csak dióhéjban foglalhatja össze mindazt, amit kötetekben kellene elmondani. Nem is térhet ki a problémák mindegyikére és ezért csak a legfontosabbakat említi, nem feledve el, hogy a problémák tárgyilagos megvitatásánál ismerni kell a lényegét, az összes együtthatókat és a dolgok közgazdasági és szociális vonatkozásait.

A tanulmány íróját nem vezeti elfogultság, nem fűtik politikai ambíciók, nem állnak mögötte bankókat lobogtató érdekeltségek (nem, még a rosszindulatú feltevések dacára sem), a népszerűséget sem keresi, mert a népszerűség hajhászása mindig megalkuvással jár, az egyéni nézet feladásával. Különbösen is a közhangulat a leglabilisabb támaszték, máról-holnapra változik és hol az igazság mellett, hol pedig ellene

foglal állást. E tanulmány írója *közgazda* (és nem tudom bűn-e az, hogy már egy évtizede *a mezőgazdaságban él és „ennek dacára“ is mer birtokpolitikai kérdésekkel foglalkozni?*), aki a reális, való helyzet őszinte feltárása érdekében *nem törődött és nem törődik a különféle támadásokkal sem*. Pedig a népszerűségüket, egyeduralmukat féltő, babéraitak megtépzottnak látó, mindig csak egyéni érvényesülésüket néző, a politikai szelek szárnyán ide-oda röpködő földosztogatók nem fukarkodnak a *minden komoly ellenérvet nélkülöző, vuaztmi személyi támadásokkal, vagy egyszerű tagadással alátámasztott kirohanásokkal, melyekkel legtöbbször önmagukat cáfolják*. Bár nagyon nehéz kivédeni a szemben álló csoport hangzatos frázisait, a közönséget könnyen megtévesztő „cáfolatait“, *hiszen ennek sajtó, pénz és minden rendelkezésére áll, míg e tanulmány írója csak a saját költségén kiadott munkáiban válaszolhat, fejtheti ki mondanivalóját és verheti vissza az inkább bosszúállásra irányuló, mint a komoly ellenérveket tartalmazó támadásokat, mégis határozottan állíthatja azt, hogy a szemben álló tábornak eddig egyetlen kérdését sem hagyta szobáidon, egy állítását és egyetlen érvét sem hagyta komoly és hiteles adatokkal alátámasztott ellenérvek nélkül*.

A harcot állom, melyet az igazság tudatában *a fegyverek egyenlőtlen elosztása* dacára végeredményben nem is olyan nehéz megvívni. És ha volt bátorságom az egyik földosztónk által kifogásolt „propagandisztikus munkákban is szokatlan hangon és modorban“ (bocsánat, hogy itt-ott *saját fringijukkal vágtam vissza*) egyedül kiállni és megfogni a bot másik végét, akkor *van erőm ezt a botot meg is tartani*. De már most ki kell jelentenem a következőket:

1. *Nem a rosszul kezelt, elhanyagolt, antiszociálisán irányított nagybirtokot védem, hanem a jól kezelt, szociálisan vezetett ideális mezőgazdasági nagyüzemet.* (Minden munkámban ezt tettem, ezért nem értem a „nagy felháborodást“.)

2. *Nem a földreform ellen harcolok, hanem az 1918-as földosztogató szellem, a felelőtlen földdarabolás ellen, mely értékeket, egzisztenciákat, végül hazát akar pusztítani.* (Az egészséges, organikus földbirtokpolitikának, az evolúciós terjeszkedésnek vagyok a híve.)

3. *Nem a nagybirtokosoknak mint személyeknek kíván-
tam és kívánok a jelenben sem „szolgálatot tenni“, hanem
nemzetgazdaságunknak és kb. két milliót számláló lélek meg-
élhetésének és jövőjének. (Ha ezzel közvetve egyik vagy másik
szociális érzésű nagybirtokosunkat, mint üzemének kiváló vál-
lalkozóját, birtokosát is védem, ezt örömmel teszem.)*

4. *Végül nem paraszt fogásból, hanem önzetlenül tárom
fel kisbirtokos osztályunk problémáit, hogy ha lehet e%özé\|
is segítek helyzetükön. (Feljogosít erre az, hogy hosszú éve-
ken át éltem parasztjaink között.)*

És tény az is, hogy amikor a *modern, szakszerű, diplomás
szakemberek által a természettudományok vívmányait alkal-
mazó és alkalmazni tudó nagybirtokot védem, ezzel végered-
ményben a nincstelének számára jó munkaalkalmakért is har-
colok és biztos kenyerükért szállok síkra.*

Természetesen a demagógia mindezekben mégis *kivetni
valót* talál, holott ők nem a parasztságot (a jelenlegi kisbir-
tokos osztályt) védik és akarják emelni, hanem egyszerűen a
gyűlölt nagybirtokot felosztani, még akkor is (és ezt nyíltan
hirdetik), ha a megsegíteni kívánt nincsteléneknek *csak egy
kisebb hányadát* tudják földhöz juttatni.

A radikális földosztó szellem pl. jól ismeri a *Radvánszky-
féle esetet, de nem ismeri, sőt nem is akarja tudomásul venni*
azt a sok nagyszerűen prosperáló nagybirtokot, ahol a szo-
ciális gondoskodás (nyugdíj, kegydíj, egészségügy, családi
pótlék stb.) már akkor fejlett fokon volt, *amikor /arról az
országban még nem is beszéltek.* És nem veszik figyelembe
azokat a hatalmas összegeket sem, amelyeket a nagybirtokos
társadalom vagyon- és jövedelemadóiban, vagyondézmában, bel-
sőkölcsonben stb. nyújtanak az államnak, *ezzel a hadseregnek
és a tisztviselői osztálynak.*

Sok ipari vállalat ment már csődbe ebben az országban,
sok bocsátotta már el munkásainak százait, a racionalizálás
során, az újabb gépek beállításánál sem igen törődnek az ut-
cára került családok kenyerével, az ipari fellendülés pedig egy-
általán nem hozta magával a munkásság bérfeltételeinek a
javítását és hány vállalat van ma is, mely *rosszul gazdálkodik*
(sőt „parlagon hever“), munkásait teljesen kihasználja, béren-

dezkedése a *szociális követelmények terén sok kívánni valót hagy hátra*, de a demagógia — érdekes — itt még sem általa* *nőst* (mint ahogy nem is szabad) és *nem kivonja az ipari nagyüzem leépítését, megszüntetését* (köztük a „mammutüzemét“, vagy akár a rosszul kezelt üzemét is), *kisüzemekké való felparcellázását.* (Pedig Svájcban ilyenre is van példa.)

És végül azt kívánom még megjegyezni, ha elismerjük pl.: *az olasz fasiszta gazdasági rendszer jóságát és csodálatos eredményeit, akkor miért nem tartjuk követendőnek a rendszer legszerveesebb részét képező olasz birtokpolitikát is, mely egyben mezőgazdasági nagyüzemi politika is.*

Budapest, 1939. április hó.

Dr. Scherer Péter Pál.

Közgazdasági szempontok — tudnivalók a birtokpolitikai kérdések elbírálásánál.

Nagybányai vitéz Horthy Miklós Magyarország kormányzójának 1939. március 30-án az Országos Alföldi Bizottság nagygyűlésén tartott beszédéből:

„Minden állam vezetésének és minden kormányzatnak természetes első kötelessége az életszínvonal emelése olymódon, hogy alulról felfelé, valamennyi társadalmi osztálynak több jövedelmet biztosítson, tehát az ország gazdagságát növeljük. Természetesen az életszínvonalat nem lehet úgy növelni, hogy attól az állampolgártól, akinek van valamije, a vagyonát vagy annak egy részét egyszerűen elveszjük és másnak odaadjuk, hanem gondoskodni kell arról, hogyan tehetjük az országot egészében gazdagabbá“

Kormányzónk húsz éve vezeti a nemzet Trianonban súlyosan megrongált hajóját a feltámadás felé. Bölcs országvezetése máris visszahozta nekünk Kassát, Ungvárt, Munkácsot és a vereckei szorost. Húsz évvel ezelőtt itt állottunk szárnyaszegetten, kifosztva és lealázva. Azóta nemcsak gazdaságilag erősödtünk, hanem hatalmilag is. És ma, amikor végre útban vagyunk a teljes kibontakozás felé, szárnyra kapott a *közgazdasági dilettantizmus*, hogy elnyomja a józan érvek és józan gondolkodás intő szavait, hogy tájékozatlanságával és súlyos veszélyeket rejtő tanácsaival visszavezesse az orszá-

got a húsz év előtti állapotokba. Mindenkit meggondolásra kellene készíteni a fenti szavaknak, melyek a legjobb időkben nyújtanak útmutatást cs megszívlelendő tanácsot. *Ezek a szukák egész közgazdasági világot jelentenek!*

A termelő vagyon megerősödése, intenzív prosperálása jelenti az életet, a nemzet gazdagodását; megszüntetése, szétosztása azonban egyértelmű a termelő jövedelem megszűnésével, ezzel a kisebb-nagyobb jövedelmekből élő egzisztenciák pusztulásával is.

Vagy ahogy *Bornemisza Géza* v. miniszter jegyezte meg minapi beszédében: *„Rombolni nem lehet az elvétellel, mert a termelőeszközök szétrombolása egyenesen u munkásság elleni cselekedet“*

A fejlett külföldi államokban a termelő vagyont a lehető legnagyobb egységekben tartják fent. mert régen rájöttek arra, hogy a nagy termelő egység tud a nemzeti munkamegosztás számára a legtöbbet és a legolcsóbbat termelni, úgy azonban, hogy ne a munkaköltségek csökkenése, hanem a *termelési eljárások messzemenő racionalizálása* tegye olcsóbbá a termelést. Vonatkozik ez az iparra és a mezőgazdaságra egyaránt. Mussolini felállítja a „modern kapitalista“ elméletét és a nemzet megerősödése, gazdagodása érdekében a modern kapitalistát az állam egyik erős oszlopának tartja. Az a termelő egység a legfontosabb és az tartandó fenn, amely a közgazdaság mai fejlettsége és mai követelményei között a legjobban állja meg a helyét. A termelő egységnek *a piac számára* kell dolgoznia, mert csak így szolgálja az összlakosság érdekeit, a nemzet gazdaságát. Egy országnak a piac számára dolgozó termelő gazdaságokra van szüksége és nem a fogyasztó gazdaságokra, amelyek saját termelésüket felélik. Ebből csak a termelő családnak van haszna, de semmi haszna nincs a nemzet többi tagjának, azoknak, akik más téren szolgálják az összesség érdekeit és rá vannak utalva a termelő többletére.

Az *ipar terén* már nálunk is régóta természetesnek veszik, hogy a nagyipar a termelést olcsóbban és jobban láthatja el és *senki sem vonja kétségbe fölényét*, nemzetgazdasági jelentőségét a kisiparral szemben. Az angolok, a németek és az olaszok (az amerikaiakról nem is szólva) a mezőgaz-

daságban is rájöttek arra, hogy a többtermelést, az ország összlakosságának élelmiszerral, az iparnak pedig nyersanyaggal való ellátását szintén *csak a nagyüzemek* tudják biztosítani, nálunk azonban még mindig a *kis fogyasztó gazdaságokra* esküsznek, bár a felhozott érvek semmiféle vonatkozásban sem állják meg a helyüket, mint a későbbiekben látjuk, még szociális vonatkozásban sem.

Közgazdasági életünk a háború után hatalmas léptekkel rohant előre, ma tehát húsz év előtti jelszavakkal operálni már nem lehet. Lakosságunk közvetlenül a háború utáni négyzetkilométerenként! 80-as népsűrűséggel szemben ma már a visszacsatolt területek figyelembevételével a 100-at is elérte, viszont a *mezőgazdaságilag hasznosítható területünk semmivel sem bővült*. Mezőgazdasági népsűrűségünk ma 53.9, Európában majdnem a legnagyobb, (Németország 41.2, Franciaország 27.1, Dánia 30.5, Finnország 5.9 stb.) viszont földünk kevés, gyarmataink nincsenek, ipari fejlődésünk, — *a mezőgazdasági ipar kivételével*, — a német expanzió folytán korlátozott. Egy körülzárt kis ország nagy népsűrűségének problémáját csak a *munkaalkalmak állandó fokozásával és kibővítésével* lehet megoldani, ehhez azonban a nagy termelő vagyonok fenntartása, megerősítése szükséges, nem pedig szétदारabolása. Annyi egységre sem lehet azt a vagyont szétosztani, hogy abból a lakoságnak csak egy *kis rétege* is kaphasson annyit, hogy megélhetése biztosítva látszón, viszont a másik rétege, akár az, amelyik az illető termelési ágban dolgozott, (pl. a mezőgazdasági alkalmazottak, munkások), vagy pedig az, amelyik közvetve élt belőle (városi lakosság), egy teljesen kilátástalan jövőnek, nyomornak nézzen elébe. *Ez egy józan népi politikának célja nem lehet, hiszen katasztrófába döntené a nemzetet.*

Egy nemzet gazdagodásának az útja a nemzeti jövedelem emelése. A nemzeti jövedelmet pedig csak a *többtermelés* biztosíthatja, természetesen úgy *menyniségi*, mint *minőségi*, vonatkozásban. Viszont a többlet értékesítése nem lehet probléma, ha az *értékesítés* megfelelően van beszervezve, ha a termelés olcsó és jó. Anglia, Németország, Itália, Dánia, Hollandia, Svédország és Norvégia a háború után az intenzív gazdálkodásra rendezkedtek be, búzatermésük országos átlagban

állandóan emelkedett és egyáltalán nem befolyásoltatták magukat az amerikai konkurenciától. Nálunk nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a *belfogyasztás* még erős mértékben fokozható, hiszen a fejenkénti évi fogyasztás még messze elmarad a nyugati államok lakosainak fejadagjaitól. (Nálunk pl. a húsfogyasztás évenkénti fejadagja 14 kg., a cukorfogyasztás' 12 kg., a gyümölcsfogyasztás 30 kg., szemben művelt nyugat 75 kg. hús, 48 kg. cukor és 65 kg. gyümölcsfogyasztásával.) *Amint a városi lakosság jövedelmi helyzete javul, amint a tisztviselőtársadalom anyagi helyzete a mai sanyarú helyzetből kiemelkedik, a belfogyasztás emelkedni fog, ami a mezőgazdaságot máris többtermelésre szorítja.* A Félvidék egyrésze és Kárpátalja visszatérésével erősen szaporodott az a rétege lakosságunknak, mely az alföldi és a dunántúli búzára van utalva, mely fájáért, gyümölcséért stb. búzát akar hazavinni. (Kárpátalján pl. dacára a 100—110 kg. fejadagnak az évi *kenyérmaghiány* 3—400.000 q. A fa és só ellenében az ottani lakosok *búzát, rozsot és kukoricát fognak kérni.*) *Ez is többtermelést kíván.* De szaporodott lakosságunknak az a része is, mely az alföldi és dunántúli mezőgazdasági nagyüzemekben időszakos mezőgazdasági munkával egész évi keresetét akarja megtalálni és nem kívánhatjuk tőle, hogy a német nagybirtokokra vándoroljon ki időszakos munkára. (Ez a nép éppen *azért nyomorgóit* a cseh uralom alatt, mert el volt zárva az alföldi uradalmaktól, ahol *aratómunkára* szerződhetek volna.) Az erősödő belfogyasztás az *ipart is erősebb tevékenységre serkentené*, ami *m* gyárakban is több munkáskéznek jelentene foglalkoztatást. A mai bizonytalan politikai helyzet, az állandó háborús feszültség a *tartalékok gyűjtését* is szükségessé teszi, hiszen nálunk elég egy válságos mezőgazdasági esztendő, máris *élelmiszerdrágaság* jelentkezik. Ha a háború előtt nálunk a tartalékok gyűjtésére gondoltak volna, akkor nem következett volna be az, hogy *alig 2—3 év után már itt is (egy agrárállamban) éhínség, nagyfokú élelmiszerhiány lépjen fel.* Mi lesz, ha újabb háború esetén a *német hadsereg egy részét is* élelmeznünk kell, megtehetjük-e ezt kis, önmagát felélő fogyasztó gazdaságokkal? *Búzagyárakra lesz itt szükség, a maximális termelést biztosító mezőgazdasági nagyüzemekre.*

Illetékes részről hangzott el az, hogy a nehéz értékesítés végett nem a mennyiségi, hanem a minőségi mezőgazdasági termelésre kell a súlyt helyeznünk. Az utóbbi is a *mezőgazdasági nagyüzem mellett szól*, de a mennyiségi termelés éppen olyan fontos, mint a minőségi termelés. Nekünk sokat kell termelnünk, mert *csak így tudjuk az ipart is foglalkoztatni*. Az értékesítés sem lesz probléma, ha a *világpiaci árakhoz* igazodva tudunk rentábilisan termelni, mert minőségi tekintetben pl. búzánk (a nagybirtoki termés) vetekedik a legjobb amerikai búzával. (Természetesen az olcsóbb termelésre való berendezkedés nem mehet a *munkabér terhére*, (ezt a mai szociális; viszonyok sem engedhetik meg), hanem az *egyéb költségeket kell csökkenteni*, amit ma csak *állami hozzájárulással* lehetne megvalósítani. Elhangzott az is, hogy a *baromfi-, méz- és gyümölcskivitel* fokozható olyan országokban, amelyek arannyal és nemes devizával fizetnek. *Ez volt a mai, illetőleg helyesebben a tegnapi helyzet*. Kérdeznünk kell azonban, hogy a közös magyar-lengyel határral nem változott-e meg a helyzet? És egy vagy két év múlva (napjainkban a gazdasági élet is óriási forradalmon, óriási átalakuláson megy keresztül) nem kapunk-e mindenütt papírvalutát terményeinkért, illetőleg helyesebben, nem fog-e külkereskedelmi forgalmunk minden országgal és minden téren *kompenzációs alapon* lebonyolódni (akár közvetlenül, vagy közvetve), hiszen a hétköznapi nyelven *cserekereskedelemnek* nevezett beszámítási üzlet mind erősebben és mind nagyobb téren kezd meghonosodni. *Vagy fordítva*: nem kaphatunk-e pár év múlva a búzánkért is aranyat és nemes devizát? A jó irányvezetés gazdaságpolitikáját nemcsak a mának, hanem a holnapnak és *jövőnek is tervezi*. Az, hogy gyümölcsünk, baromfink a távoli külföldön nemes valutáért helyezhető el, nem jelentheti azt, hogy most már kisbirtoki alapon *mindenki* ezt termelje, vagy ezt tenyéssze, mert elsősorban ezeknek a termékeknek a kivitele a búzakivitelhez képest elég alacsony összeget tesz ki, másodsorban *egy esetleges fagykár* (ami nálunk gyakori) máris mezőgazdasági kivitel nélkül hagyná az országot.

De támasszuk alá ezt a megállapításunkat egy kis *statisztikával*:

Agrárkivitelünk értéke állandóan emelkedik és pl. az 1934. évi 283,054.000 pengővel szemben 1938-ban már 345,297.000 pengőt ért el. Időközben, 1937-ben valamivel több volt, de az emelkedés általában évről-évre nagyobb. Az emelkedést tulajdonképpen a gabonafélék és az állatok, valamint az állati termékek kiviteli értékének (mely 1938-ban 57.5%-át tette ki a mezőgazdasági összkivitelnek) az állandó növekedése idézi elő, míg a baromfi és baromfi termékek kivitele az 1934. évi 20.1 %-ról 17.1 %-ra esett. Gyümölcskivitelünk 1934-ben a mezőgazdasági összkivitelnek mindössze 2.5 %-át tette ki, ma pedig még mindig csak 5.6 %-át jelenti. Mi ez a tétel a búza- és állatkivitel tételéhez képest? Az tehát, hogy gyümölcskivitelünk évenként esetleg 1—2 %-al emelkedik, (többet nem is emelkedhet, hiszen gyümölcsstermelő országokkal vagyunk körülveve,) mennyiségileg nem sokat jelent, mondhatjuk csöpp víz a tengerben. De most már számolni kell azzal is, hogy a visszatért Felvidékkel és Kárpátaljával elég tekintélyes nagyságú gyümölcsstermelő vidéket is kaptunk, ezen területek termésének az értékesítéséről (kiviteléről) is gondoskodni kell, ami valószínűleg csak az alföldi gyümölcsstermelés értékesítésének a rovására mehet. És nézzük a tőlünk mezőgazdasági termékeket importáló államokat. A legnagyobb átvevő Németország, (62 % -|- cseh protektorátus 5 %) fő beviteli cikke a gabona és az élőállat. (Ha Németország búzát és marhát kér, nem szállíthatunk neki almát, barackot és tollat.) Utána Olaszország jön (11.1 %) szintén gabonaneművel és állattal. Ezekről az államokról papírvalutát kapunk, illetőleg kompenzációs alapon számolunk velük. Svájcban már nemes valutát kapunk, oda irányuló mezőgazdasági kivitelünk azonban az összkivitelnek mindössze 4 %-át teszi ki, szemben az 1934. évi 6.28 %-al, ami tehát erős és állandó csökkenést jelent. (A kivitt árúk fele búza, a többi bor, gyümölcs és szarvasmarha. A baromfi alig 1 %, a gyümölcs 10 %.) Angolország felé a kivitelünk teljesen lényegtelen értékben emelkedett (ma 6.8 %), a kivitt árúkból 11 % a baromfi, 8 % a búza, 8 % a zsír, 5 % a vaj, a gyümölcs pedig kevés. Franciaországba irányult mezőgazdasági kivitelünk (1.5 %) 1934. óta csökkent. Ide múlt évben főleg juhot vittünk ki (30.000 db.), mely tisztán uradalmi export volt. Végül gondol-

junk arra is, ha pl. több kisbirtoki termékkel akarnánk gyarapítani az angol piacokat (természetesen ez elsősorban az angoloktól függ), mit fog ehhez szólni Dánia és Hollandia, mint az angol piacok urai?

Ezek voltak a főbb adatok, melyek csak azt bizonyítják, hogy a *nemes valutáért* szállított mezőgazdasági árunk értéke eddig nem igen emelkedett, ahová pedig ezeket az árúkat szállítottuk, nem igen jelentenek nagy tételt a kivitelünk mérlegében.

Földrajzi és politikai helyzetünk is arra kényszerít, hogy főleg Németországba szállítsunk, ahová mezőgazdasági kivitelünk csak tovább emelkedhet. A fejlődő, növekvő német hadsereg, az állandóan szaporodó lakosság, de nem kis mértékben a mi mezőgazdasági termékeinkre való fokozatos ráutaltság miatt ez elől nem is térhetünk ki.

Hosszú, nehéz munkával értük el azt, hogy nálunk ma *minőségi termelés* folyik és az egész világ csodálja a magyar mezőgazdaság nagy eredményét. *A cél most a visszafejlesztés?* A mezőgazdasági kultúrát, a természettudományok alkalmazását az egyes uradalmak honosították meg hazánkban és fejlesztik ma is a lehető tökélyre. Egyes uradalmak olyan fejlett kísérleti állomásokat tartanak üzemben (pl. *Herceg Esterházy Pál, herceg Montenuovo, József főherceg bánkuti uradalmi*), melyek világhírűek. Ezt a kisbirtokrendszer nem tehetné meg soha, még szövetkezeti formában sem, mert a pusztá megélhetést biztosító földeken nem kísérletezhetnek, nem kockáztathatnak, de ehhez szakember és forgótőke sem áll rendelkezésükre. Kisbirtoki államban, itt Európa közepén, ki fogja a gazdasági tudományokat felkarolni és felhasználni, ki fog a tudományos fejlődéssel lépést tartani, *a szegény kisbirtokos?* Az csak természetes, ha kevesebb lesz a termelést irányító *okleveles gazda, mérnök és intelligens ember*, kisebb lesz a mezőgazdasági kultúra is. *Egyes uradalmaink holdankénti búzatermés átlaga már elérte, sőt túlhaladta a német átlagot*, míg a szomszédos kisbirtokosok alig 6—8 mászat termelnek. Tenyészménekekért, bikákért, kosokért és kanokért is kapunk nemes valutát, ezekből pedig az évenkénti tenyészállatvásáron, de évközben is sokat vásárolnak uradalmainktól az egyes államok, köztük a *kisbirtokos államok is*. A visszacsatolt Felvidék kisbirtokosai az

idén jóformán az egész tenyészállatvásárt felvásárolták, mert a híres *cseh kisbirtoki politikának* sikerült a felvidéki állatállományt is fokozatosan tönkretenni. Miért kívánunk mezőgazdasági kultúránkkal *száz évvel visszahaladni?* Országjártunkban eléggé láttuk, (leszámítva egy-két kisbirtokos szigetet) hogy a mai 15—30 holdas paraszt bizony *csak megkaparja* azt a földet, mielőtt kézzel beveti. Egy része a szomszédal *bérszántást* végeztet és az olyan is. Trágyázás? Erről ma jobb nem beszélni. Ez évről-évre silányabb lesz. Amikor pedig az egyes nagybirtokosok még a *homokból is aranyat sajtolnak, az ilyen földeken a kisbirtokosok mind tönkremennek, az ilyen földekre betelepítették* évek óta *inségakciókból élnek.*

Az Országos Mezőgazdasági Kamara az idén kimutatta, hogy hazánk termésátlagai országos viszonylatban az utolsó 430 év alatt alig emelkedtek, termelésünk alig fejlődött. Mielőtt azonban ebből a demagógia vádat kovácsol a „nagybirtokrendszer“ ellen, ki kell jelentenem azt, hogy *az országos átlagot erősen rontják a szaporodó kisbirtokok évről-évre visszaeső terméseredményei.* Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, ha hiteles adatok alapján megállapítom, hogy 1938. évben — nem is olyan bőtermésű esztendőben — pl. *herceg Montenunn Nándor* uradalmának búzatermés átlaga holdanként 20.15 q, *herceg Esterházy Pál* uradalmainak átlaga 15.30 p, *Dreher Jenő* uradalmának átlaga 16.52 q, *gróf Wenckheim József* uradalmának átlaga 16.03 q, *József főherceg* bányai uradalmának átlaga 15.61 q volt. Ezek az átlagok hektárokra átszámítva a német átlagot mind meghaladják. Nem is említem a minőséget, mely *messze túlszárnyalja* a német búza minőségét. Hogy a *német országos átlag* 1936-ban a mi hektáronkénti 14.7 mázsás országos átlagunkkal szemben 21.2 mázsa volt, azon ne csodálkozunk, mert *Németország mindig mezőgazdasági nagyüzemi, vagyis nagybirtoki politikát folytatott,* folytat ma is, ott mindig nyugodt termelést űzhetek, ami a fejlődés alfa-omegája. Nálunk a háború előtt a *Világ* és a *Népszava* kezdte el szenvedélyesen követelni a nagybirtokrendszer felszámolását, teljes leépítését, a háború alatt és a forradalmi időkben ezt a szélső liberálista és kommunista szellem sürgette, míg 1920. óta a politikai pártok nagyrésze is programjába iktatta. *Ki mer nálunk évek óta befektetni, mezőgazdasági gyárakat ala-*

pítani, meliorációkat eszközölni, amikor nem tudhatja, hogy mikor húzzák ki alóla a talajt. Állandó léleklarang-zúgás közben nyugodtan termelni, többet termelni, nem lehet és aki ezt megteszi, az igazán csak a legnagyobb elismerést érdemli és nem a gúnyt, a kisémmizést. Ha a nagybirtokokon már két évtizede nyugodt élet folyhatott volna, akkor évekkel ezelőtt messze túlszárnyaltuk volna nemcsak a német, hanem a holland termelési átlagokat is, mert a rátermett magyar földbirtokos kiváló gazdatiszti hadával csodákat tud a magyar földön, — még a legrosszabb talajon is, — művelni.

Nálunk földbirtokpolitika alatt a tájékozatlan és a hangos jelszavaktól félrevezetett közönség *csak a földkérdést, vagy helyesebben a földosztást érti. Pedig, amikor mezőgazdasági népsűrűségünk — mint említettem — jóval nagyobb mint a mezőgazdaságból élő családok önálló eltartására elegendő földmennyiség, már nem a földbirtokmegosztás „igazságosabb és arányosabb“ volta az, ami egy komoly és céltudatos birtokpolitika alapját és tengelyét képezi, hanem a sokkal lényegesebb és megfontolandóbb szempont, mely az agrárlakosságnak feltétlen és biztos megélhetést nyújt. A megélhetően van a hangsúly, mert a magának és családjának biztos kenyeret tudó gazdasági cseléd és mezőgazdasági munkás van annyira boldog és megelégedett, mint a mai idők vergődő 15—20 holdas parasztja. A visszatért Felvidéken nagyon sok olyan paraszttal találkoztam, aki az elhagyott cseh légionisták földjére uradalmat várna vissza. A nagybirtok felosztása után tanulták meg, mit jelent az a biztos mezőgazdasági munkaalkalom és mit jelent az állandóan aprózódó, fölmorzsolódó csupa kisbirtok. Léva alatt, Bény községben pl. az ottani parasztok azt szeretnék, hogy az otthagytott földeket ne a vitézeknek osszák ki, hanem adják vissza a volt birtokosoknak, gróf Pálffynak, mert csak így látnák jövőjüket, életlehetőségüket biztosítva. Oroszán is azon panaszkodtak az emberek, hogy mióta szétparcellázták a felvidéki nagybirtokokat, azóta nincs munkájuk. Ezek való tények, ezekről mindenki meggyőződhet.*

A tájékozatlan városi közönség csodát vár a földosztástól, hatalmas ambíciót önt ez a hangos jelszavaktól félrevezetett, álmokat kergető ifjúságba is, csak azt nem tudom,

mennyiben fogja ez a helyzetüket javítani. Egy radikális földreform tekintélyes számú intelligens és nem intelligens keresztény egzisztenciát dob az utcára, akik a város felé fognak tódulni, de elhelyezkedést ott sem találnak. A termelés visszaesése, csökkenése az élelmickek árait fogja alaposan megdrágítani, sőt egy Ínséges esztendő a városi közönség élelmezési ellátását egyenesen problematikussá fogja tenni. Az állam elesik a nagybirtok progresszív vagyón- és jövedelemadójától (ami pedig az évenként befolyó vagyón- és jövedelemadónak több mint egy negyed részét teszi ki), természetesen az így lecsökkent állami pénzbevételek nemcsak azt fogják lehetetlenné tenni, hogy a tisztviselőtársadalom visszakapja régebbi fizetését, hanem előidézi a további fizetésredukciót is. Az ipar a legnagyobb rendelőtől esik el, az ipari nyersanyag tekintélyes részétől, ez számottevő ipari munkanélküliséget fog hozni, az ipari társadalom elszegényedését, az ipari élet összezsugorodását. A kimunkált statisztikai adatok alapján nálunk a mezőgazdasági nagyüzem egy kat. holdra orvosságyszer, műtrágya, tüzelő-, világító- és kenőanyag stb. címén 10.04 P-t költ a kisüzem —.84 P-jével szemben. Ez a mostani földreform javaslat végrehajtása esetén, 1,700.000 hold igénybevételénél évi 17,000.000 P. kiesést jelent. Hogy pedig egy nagyobb mérvű parcellázás mit jelent a munkaalkalom csökkenése terén, azt egy mindenki által ellenőrizhető példával tudom bizonyítani. A herceg Esterházy Pál hitbizományi birtokából a háború után 38.849 kat. holdat vettek igénybe telepítési célokra és miután ezen a területen úgyszólván kizárólag szántóföldi művelés folyt, 6000 munkáscsalád vesztette el munkáját, akiket semmivel sem lehetett kárpótolni.

Egy földreform, mely tisztán látszólagos szociális szempontokat követ, mely az önmagukat felélő fogyasztó gazdaságoknak pusztán a létét és szaporítását nézi, de nincs tekintettel a termelésnek vitathatatlanul bekövetkező hanyatlására, több százezer család egzisztenciális érdekeire, a nemzeti jövedelem alakulására, nem tekinti azt, hogy a nagybirtokot nemcsak a fokozottabb többtermelésre és a mezőgazdasági ipar kifejlesztésére, ezzel a mainál is lényegesen nagyobb és többféle képzettséget kívánó munkalehetőségek kiaknázására lehet átállítani, mely reform nem számít az ország adottsá-

gaivál, lehetőségeivel, korlátozott javaival, népsűrűségével, hanem csak a, mesterségesen szított és félrevezetett közhangulat után indul, nem lehet jó, nem szolgálhatja a 'nemzet egyetemes érdekeit, nem lehet közérdekű. Egy helyesen értelmezett földbirtokpolitika csak a termelés kiterjesztését, a munkaal-kalmak kibővítését és biztosítását, a munkabérek javulásának elősegítését és nem utolsósorban, — bár ez a felsorolt követelmények természetes velejárója lesz, — az állam finansziális érdekeit tarthatja szemelőtt, anélkül, hogy az utca hangulata reagálna. Ha ezeket a szempontokat egy politikai irányzat háttérbe szorítja, akkor sem a telepítés, sem a kisbérleti rendszer az ország mezőgazdasági helyzetén nem segít, mint-hogy a mai közgazdasági követelmények között nem is segíhet. A nyomort legfeljebb megrögzíti, de nem enyhíti, a törpebirtokosok számát, az agrárproletárok tömegét emeli. Tart-suk szem előtt, hogy az egy holdon aluli törpebirtokosaink száma 1920—1930-ig 27.4 %-kal, míg az 1—5 holdat bíró törpebirtokosaink száma ugyanezen idő alatt 95.4 %-kal emelkedett. A törpebirtokosok számában ez 353.640 emelkedést jelentett. Tíz év alatt. Ha ez így megy tovább, akkor a magyar mezőgazdasági élet katasztrófája rövidesen bekövetkezik és Franciaország sorsára jutunk, minthogy nem is juthatunk más helyzetbe, ha kissé logikusan, az életbe illeszkedve gondolkozunk. A törpebirtokosok erős szaporodása természetesen a mezőgazdasági proletár munkásság számát; is erősen szano-rítja. Ereky Károly szerint a mezőgazdasági munkásság többszörösen olyan arányban szaporodik, mint pl. a parcellá-zások és az aprózódások folytán a cselédség és a kisbirtokosok száma csökken. Kimutatja pl., hogy 1890—1900-ig, 10 év alatt a mezőgazdasági munkások száma 200.000-el emelkedett, míg ugyanakkor az önálló gazdák és cselédek száma csak 30.000-rel csökkent.

És itt idézem Veres Péternek, a kubikussorsból felemel-kedett parasztírónak, a parasztirodalommal foglalkozó egyik legjózanabb, legjobban felkészült és a helyzetet saját életéből ismerő írónak egyik nagyon, de nagyon megszívlelendő meg-állapítását, melyet az egyik lapban megjelent cikkéből szedtem ki. Többek között ezt írja: „... ha megmozdítanak akár 2—3 millió hold földet (tudom, hogy sokkal kevesebbet akar-

nak), a 4 millió szegényparasztból legfeljebb 4—500 ezret elé-
gíthetnek ki. (Azért beszélek négymillióról, mert az 5 holdon
felüli kisbirtokosok is földigénylők.) Ezek tehát az eddigi évi
100—150 munkanap helyett ezután 200—300 munkanapot dol-
gozhatnak a földjükön és a jószágaik körül. *Viszont a milliós
agrárproletár-tömegnek ennyi munkanappal kevesebb jut. (És
persze kenyér is.)* Tulajdonképpen még ennél is kevesebb, mert
az új paraszti gazdaságok természetesen eleinte a *legkülterje-
sebb módon* gazdálkodnak, hiszen ehhez kell a legkevesebb
tőke, kockázat és tudás. *Éppen ezért segédmunkaerőt sem hasz-
nálunk, sőt egyelőre még közvetett munkaerőt sem állítanak
be, mert mint ipari fogyasztók sokáig vagy talán soha nem
jelentkeznek.*“

A városi aszfaltgráriusok gondolkozhatnának ezeken a
megállapításokon, talán utána sok jelszavukat revideálnák is.
Veres Péter csak úgy szegezte le mondani való jáit, ahogy a
paraszti életet látja, ahogy a valóságban van. Ezt a megállá-
pítást nem földbirtokos, vagy uradalmi tiszt tette, hanem egy
nehéz sorsban élt *parasztember*.

*Az okszerűen és a nemzetgazdasági követelményeknek
“megfelelően kezelt nagybirtokra* igenis szükség van, éppúgy
mint az ipari nagyüzemekre. Ha erre már a békeidőkben rá-
jött *Németország*, a háború után pedig *Mussolini Olaszországa*,
míg *Anglia* és *Amerika* ezt hosszú évtizedek óta természetes-
nek tartja és ha ezek az államok ma *mezőgazdasági nagyüzemi
politikát folytatnak*, akkor nyugodt lelkiismerettel követhet-
jük példájukat, mely úgy gazdasági, mint szociális szempont-
ból nálunk sem lenne a nemzet és társadalmának érdekei ellen
való.

*A mai világ irányeszméje a kollektivizmus felé halad,
néhol az egyén elismerésével, néhol tagadásával.* A közösség
akarátának azonban ma az egyén majdnem teljesen alá van
vetve. *Az adópolitika, az irányított gazdálkodás, az egyénnek
az államhatalom részére történő korlátlan igénybevétele,* mind
cáfolja az önállóságot, mind tagadja ezt az elvet és erre csak
az nem jön rá, aki vakon jár a világban, aki középkori látó-
körrel nézi az új helyzetet, aki nem látja a földön az utóbbi
évtizedekben végbement *óriási mérvű eltolódásokat, változá-
sokat.* Ezek már *strukturális változások*, amihez elveinket,

elgondolásunkat és programmunkat alkalmaznunk kell, különben az eddiginél is jobban lemaradunk és ki leszünk szolgáltatva a fejlődései együtt rohant és megerősödött nagyobb nemzeteknek. *A közösség számára dolgozó gazdasági fejlődés egyik legnagyobb erőssége* (tehát nem gátlója) *a nagy gazdasági egység*, a mezőgazdasági nagyüzem, nem pedig az atomizált, szétforgácsolt kisüzem minden gondjával, minden vergődésével. És amikor nálunk termelészövetkezetekbe akarják gyűjteni a kisbirtokosokat, mi ez, ha nem ismét a nagyüzem felé való haladás? Nem szűnik itt meg az annyira követelt önállóság¹? A saját életét évről-évre átmentő, eladósodott, lováttehenót a végrehajtó elől állandóan rejtegető kisbirtokos trágyázatlan, sekélyszántással megkapart földjén sokat termelni nem tud, önállósága labilis. *Gyümölcs, szőlő, baromfi?* Nem volt elég példánk a gyümölcs-, szőlő- és baromfiértékesítésnek időnként fellépett *válságaiból*, a hagyma-, uborka-, szőlőkra-
chokbiól? Különben is, mint láttuk, *a nemzet közgazdasági életében* és a nemzetközi piacon ezek kisebb jelentőségű tételek, a különböző viszonyoktól befolyásolt lehetőségek, de a nagytétel mindig és mindenkor *,a kenyérmag és a hús* volt és lesz, utána pedig az ipari növények következnek. Ezek az *élet-bevágó*, húst és vért érintő termékek, ezekre lehet csak a gazdasági építményt alapozni, csak ez képezheti a *holnap programját*. Nemcsak arról van szó, hogy párszázezer kisbirtokos élhessen ebben az országban, *hanem több százezer tisztviselő, iparos, munkás és katona is*. Ma-holnap esetleg elérhetjük az Epol által annyira követelt *húszmillió magyarorságot*, de mit adunk neki enni, ha a magyar szántóföldet a felosztás után *mindössze pár millió lélek lakja*, az itt termelt búzát, az itt tenyésztett állatot pedig *önmaga elfogyasztja*, esetleg ínséges esztendőekben ő maga is éhezik.

Álmok nem jelenthetnek életet, valóságot.

Ha lakosságunk tovább szaporodik és termelésünk ugyanannyi marad, sőt kevesebb lesz, csak a legnagyobb aggodalommal gondolhatunk hazánk jövő sorsára.

Franciaország népi erejét a törpebirtok gyengítette le és nem vigasz egy nemzet számára, hogy négerekkel és arabokkal kell a lakosságot keverni, hogy a népsűrűség állandó csökkenését valahogy meggátolják.

A magyar gazdaságpolitika a háború előtti években a sűrűbbé vált lakosság eltartására *két módot* keresett. *Fejlesztette a mezőgazdaságot*, különböző közmunkákkal kiterjesztette a művelésre alkalmas területeket (ebben a nagybirtoknak szintén óriási érdemei voltak), *de állandó iparosításra* is törekedett, úgy, hogy a lakoságnak nemsokára egy jelentékeny rétege élhetett az iparból. A háború előtt nem is panaszkodott senki ebben az országban a nyomorról és nélkülözésről, *a falusi jólét pedig szinte fogalom volt a városi ember előtt*. Ma azonban, talán a félrevezetett közhangulat nyomafenti törekvések sokkal homályosabbakká lettek. Ennek ma vagy holnap „állj“-t kell mondani addig, amíg nem késő, *amíg féltve őrzött függetlenségünket gazdasági elszegényedésünk következtében el nem veszítjük*.

Értékeinket lerombolni, fejlődésünket visszairányítani mindig könnyebb mint megvédeni és továbbfejleszteni gazdasági kultúránkat, mezőgazdaságilag elért nagy eredményeinket. Folytonos kísérletezgetéssel, újabb és újabb reformok újabb és újabb törvények követelésével, amikor az egyik törvény végrehajtási tanúságait még le sem vonták, súlyos kihatásait nem is mérlegelték, a végrehajtás után fennmaradt temérdek elintézetlen ügy likvidálást nem nyert (1920. évi földreform), nem javíthatjuk az általános helyzetet, a szociális viszonyokat és féltő, hogy addig a reformokból sosem lesz elég,, amíg ebben az országban *már csak 1—5 holdas parcellák nem fogják „boldogítani“ a népet*. Amikor a jól kezelt nagybirtokhoz is hozzá akarnak nyúlni, nem veszik figyelembe, hogy a *piacon erősen kínálgatják a földeket*, a bankok is már szívesen szabadulnának az árverések során rajtuk maradt birtokoktól, vagyis szabadon és parlagon is hever elég föld, csak adjon vevője. Miért kell ma az ablakon bejutni a házba, amikor kényelmesen az ajtón is be lehet kerülni? És végül ebben a *jogászállamban* értékelik-e kellőképpen a mezőgazdasági szakemberek jelentéseit, tanácsait, *a mezőgazdasághoz értők, a mezőgazdaságban élők szavait*, a vidéki szervek, kamarák, gazdasági testületek és érdekképviseletek észrevételeit, panaszait és a helyzet ismeretében kinyilvánított véleményüket? Ki veszi itt figyelembe a *nemzetgazdák és közigazdák* intelmeit és mernek-e ezek még egyáltalában véleményt nyilvánítani,

hogy ne találják magukat szemben abban a pillanatban a *demagógia kised, de hangos és pizskolódo csoportjával?*

Azzal, hogy kormányaink a háború után nem az általános birtokpolitikára, hanem a *földkérdésre* helyezték a fösúlyt, mezőgazdaságunk lassankint elszegényedett, amit most különösen kisbirtokos társadalmunk érez erősen. *Amikor a nyugati államok mezőgazdasága fénykorát élte, mi szegényedtünk.* Mert földbirtokpolitika és földkérdés nem egy! *A földbirtokpolitika felöleli a mezőgazdasági élettel kapcsolatos összes problémákat, azok megoldását keresi, sürgeti, és pedig az állandó fejlődés érdekében.* Hitel, termelés, értékesítés, közlekedés, adó, oktatás, egészségügy, mezőgazdasági ipar, házügy, munkabér stb. tartozik a földbirtokpolitika jólértelmezett keretébe és csak azután a földkérdés, mely az *előbbi problémák megoldása után minden mechanikus beavatkozás nélkül úgyis önmagától oldódik meg,* de mindenestre egészséges alapon. *Az élet mindig kitermeli a maga gazdasági egységeit,* csak helyesen kell az élet követelményeit meglátni és helyesen kell ezekhez a követelményekhez *alkalmazkodni.* Minden erőszakos beavatkozás ebbe a folyamatba a *termelésben csak zavarokat, a munkában bizonytalanságot, a közéletben nyugtalanságot és mindezek kihatásaképen szociális nyomort, minden gazdasági megalapozottság hiányában csak bizonyos határig terjeszthető sorozatos inszégákciónal való ellátást hozhat.*

Nálunk mindent az államtól várnak! A földosztás problémáját is könnyen intézik el azzal, hogy majd az állam megteremti a letelepítendőök anyagi feltételeit, majd az állam ad felszerelést, lovat, tehenet, majd az állam elengedi a kisbirtokos adóját, majd az állam valahogy kártalanítja a nagybirtokost is, hogy a földjéért kapott összeget azután ipari vállalatokba fektesse. De hát mi az állam, vagy helyesebben ki az állam? *Az összes adófizetőök, maguk az adót fizetni tudó kisbirtokosok is!* Az egyik társadalmi rétegnek, annak, amelynek valamivel több jutott, vagy amely fáradtságos munkával, sok évi nélkülözéssel valamit szerzett magának és azt egészséges gazdálkodással *jövedelmezővé* tudja tenni, aki hivatalában vagy munkahelyén megfeszített erővel dolgozik, hogy többet kereshessen magának, ennek kell hozzájárulni ahhoz, hogy az osztogatás szelleme mindenáron földet adjon azoknak, akik akár

földretermettek akár nem, *akár kell nekik a föld, akár nem.* A sok tisztviselőnek, iparosnak jut kevesebb, hogy mások esetleg *minden megerőltetés nélkül* vagyonhoz, földhöz jussanak és kérdés, hogy ezt meg fogják-e becsülni, azon fognak-e ferdőzni, hogy a sok kisebb-nagyobb adófizetőnek valamely formában vissza is adjanak valamit? Olcsóbb kenyeret vagy húst! Vagy — ami a legkevesebb — megbecsülést! Ha itt egy nagy élelmiszerhiány, egy újabb forradalom lenne, majd meglátnák a városi emberek, hogy mit jelent a nagybirtok, majd meglátná a sok demagóg is, hogy elsősorban őket küldené a falu máglyára.

Nem önálló az olyan paraszt, »aki *közsegélyekből él*, de nem képezheti a nemzet erősségét, a honvédelem gerincét sem, mert *a nyomor, a gond csak elkeseredést szül, az állammal és a nemzethűséggel szemben való meghasonlást.* Ha nem az ilyen labilis önállóságon volna a hangsúly, hanem a *tisztességes megélhetésen*, a nagyobb darab kenyéren, akkor a nemzethűséggel sohasem lenne baj, *az egyke* sem tudna tért hódítani, mint ma éppen a 10—50, sőt 100 holdas kisbirtokosoknál, akik inkább egynek hagynak mindent, mint többnek semmit. *Nem lehet szempont az, hogy a magyar paraszt csak megéljen, de a piacra ne juttasson semmit. A termelés színvonalának fenntartásához* (nem is beszélve a fejlődésről) *nem elég a föld*, ahhoz tudás is kell, ma már fejlettebb tudás és jobb felszerelés. *Több munkás is, gép és mind racionálisabb kihasználás.* Dániában először a szakértelmet kívánták meg, azután pénzt adtak a parasztnak, hogy maga szerezzen földet. *Nálunk először földet adnak, a feltételeket esetleg csak azután szabnák meg*, vagy ezzel nem is igen törődnek. Pénzben van pedig a legnagyobb hiány, mert mindegyik telepés *nagy adósággal* a nyakában kezdi meg az „új“ és „önálló“ életét.

Hivatkoznak arra, hogy a radikális, vagy egy erőteljesebb földreform után csak *átmeneti* termeléscsökkenés köszönt be, csak átmenetileg apad meg a nemzeti jövedelem. Aggodalommal kell azonban feltenni a kérdést, hogy mi lesz az átmenet alatt a város lakosságának az élelmezésével, mi lesz az átmeneti idő alatt a lecsökkentett tisztviselői fizetések következtében az intelligenciánál beálló nyomorral, mi lesz az iparosok foglalkoztatásával stb? *Átmenet? Ha egyszer megindult*

a rosszabbodás, a visszafejlődés, akkor már csak óriási áldozatokkal lehet a javulás útjára visszatérni, vagy pedig sehogy. A földdel kísérletezni nem lehet, az egy évben csak egyszer terem és ha kiuzsorázták, hosszú évek kellene, amíg nagy költségekkel ismét termővé lehet tenni. A jól kezelt nagybirtokokat könnyű lesz szétszaggatni, de összeragasztani annál nehezebb. Egész bátran idézhetjük *Oroszország példáját*, ahol most óriási erőfeszítéseket tesznek a kisüzemek összeragasztására (most közömbös szempont az, hogy milyen formában), mert a kisüzemi termelés *óriási termelési visszaesést, éhínséget* okozott. A nagy orosz alföldön!

Gondolnunk kell arra is, hogy a sok újabb kisbirtok wok újabb terhet is jelent az államnak. A *sok adminisztrálás*, a közigazgatási apparátus erős kiépítése, az ellenőrzési munkák kiterjesztése (ha többtermelést várunk a kisbirtoki rendszertől) mind nagy összegeket fognak kívánni. Erősen emelni kell majd a gazdasági felügyelők számát, a kamarai tisztviselők létszámát. *Ínséges esztendőben* azután be kell rendezkednünk a gabona- és élőállatimportra is.

Az a kisbirtoki termeléspolitika, mely mindent a természet kegyeire épít, mindent a természet jóságától vár, a megélhetést, sőt a jövőt erre építi fel, már előre megbukott, mert a természet néha igen kérlelhetetlen tud lenni, igen nagy nyomorúságot zúdíthat máról-holnapra a kisbirtokosaink nyakába. (1935. évi csongrádmegyei nyomor.) De amíg a nagyobb vagyonok, a nagybirtokok tartalékai a kisbirtoki nyomortársadalmi úton enyhíteni tudják, a kisbirtok részére vetőmagot biztosíthatnak, nincs is olyan nagy baj. De ha már nem lesz nagybirtok?! Eddig az ipari vállalatok is hozzájárultak a kisbirtokosok *elmaradt földadójának pótlásához* (évi 8 millió pengővel), de mi lesz, ha az iparunk az *erős külföldi konkurrencia folytán elszegényedik*, ha már az ipari védővámok sem segítenek... sőt esetleg külföldi nyomásra ezeket le kell dönteni?

A nagybirtok állománya 1920—1935-ig kb. több mint egy millió kat. holddal csökkent. Ennek hátrányos gazdasági és szociális hatásai pedig máris erősen érezhetők. Meg kellene állapítani, hogy a földreformok során betelepítettek közül hányan ülnek még benn a földjükben, *hányan hagyták ott a*

tanyával együtt, mennyi az így parlagon heverő föld, mennyivel emelkedett az agrárproletárok száma, mennyi az állam adóvesztesége, mennyivel csökkentek a nagyüzemi kezelés alatt volt termésátlagok, mennyi telepes adta el a földjét a határok mentén is a jómódú sváboknak, (pl. Vállaj község) mennyi telepes adta bérbe földjét a jobbmódú parasztnak (és most a kocsmákban politizál, szidja az urakat) és manapság mennyien adják el olcsón a földjüket, mert az ingyen földre várnak? Ki kellene számolni ezeket a veszteségeket és összeadni. Nehéz milliók ezek, melyeket az állam áldozott és mit kapott érte? Sem gerinces falusi tömeget, sem életerős, önálló egzisztenciát, sem honvédelmi anyagot. Csak kel kell utazni a határok felé és fel kell jegyezni a látottakat. És mi lesz egy újabb nagyszabású földreform esetén? És melyek lesznek az újabb hasonló veszteségek és mivel lehet ezeket pótolni? A demagógia talán tud erre feleletet adni, mi nem!

Hazánkban a mezőgazdasági életben, a nagyüzemi formának még óriási lehetőségei vannak, melyek nem a négyzetkilométerenkénti 100-as, hanem talán kétszer annyi népsűrűségnek is biztosítanak nyugodt és boldog megélhetést. Mezőgazdasági, sőt erdőgazdasági iparunk kifejlesztése rengeteg nyersanyagot tudna felhasználni és ezzel rengeteg embernek kenyeret nyújtani. Pl. csak cukorgyáraink tízszer annyi nyersanyagot tudnának feldolgozni, ha a belfogyasztás emelése érdekében valami is történne. Cukorfogyasztási fejkvótánk igazán semminek sem mondható ebben az agrárállamban. Természetesen a cukorgyári politikának is módosulnia kellene és talán a leghelyesebb megoldás az lenne, ha a cukorgyárak a gazdák, vagyis a nagyüzemek kezébe kerülnének, úgy mint Németországban. Akkor megszűnne a cukorrépa termelést annyira gátló és annyira nem rentábilissá tevő kontingentálási politika is, melynek folyamánya az a dömpingelési eljárás, mely a külföldnek olcsó, nekünk pedig drága cukrot eredményez. A papírgyártáshoz felhasznált celulozéból 8000 vagon importálunk, holott fából készül, tehát a nagyüzemeknek ennek az iparnak is létjogosultsága lenne. Ha az ipari vállalatokat a szubvenciók elvonásának kilátásba helyezésével kényszerítenek arra, hogy vidéken építsék ki

üzemüket, a vidékre telepedjenek, akkor közvetlen közlelről kapnák a nyersanyagot és nem kellene azt drága fuvarral Budapestre szállítani, ami a mezőgazdákat abban is károsítja, hogy a sok *melléktermény*, mint trágya és moslék is kárbavész. Mennyi munkaalkalmat jelentene ez a vidéknek, mennyi termelést kívánna és mennyi diplomás fiatalembert juttatna jövőhöz, karrierhez. *A természettudományok alapos felhasználásával* micsoda értékeket lehetne még kihozni, melyek ma a földben és az erdőben is kiaknázatlanul hevernek. Lehetne itt többé-kevésbbé önellátásra is berendezkedni, természetesen nem kisüzemi politikával, hanem a mezőgazdasági nagyüzemekben rejlő adottságok, feltételek és rátermettség teljes kihasználása mellett.

Felvidék és Kárpátalja népét foglalkoztatnunk kell. Ha minden nagybirtoki földet kiosztanánk, ezzel 150—200.000 alföldi és dunántúli családnak kb. 20—40 évre megélhetést biztosítanánk (utódaiknak már nem), de mi lesz a Felvidékkel? Az Alföldön és Dunántúlon *kimaradt többszázezer családról* most nem is teszek említést!

A Tiszántúli Mezőgazdasági Kamarának március 9-én tartott nagyszabású gazdanapján kiváló szakemberek hangoztatták azt a kérdést, hogy mi lesz a búza ideai árával, mert a 20 pengő megfelelne a gazdának, csak hogy az államnak ez rengeteg pénzbe kerül? *A mezőgazdasági nagyüzem*, mint a későbbiekben ki fogom fejteni, tudna alkalmazkodni a világpiaci árhoz, (mely esetben az állam sem fizetne rá a búzaexportra) de bizony *kisbirtokosaink ebbe belepusztulnának.* Elhangzott a gazdanapon az is, hogy mi lesz a *burgonyaértékesítéssel*, mi lesz *a várható nagyobb gyümölcstermelés, a gyapjú, a tej és a tejtermékek értékesítésével*, mert a minőségi termelés költségei, a magas takarmányárak nem állnak arányban az értékesítési árakkal. *Panaszok hangzottak el a baromfi- és tojásértékesítés nehézségeiről is*, a magas vasúti tarifáról, arról, hogy 1 kg sertés szállítása Budapestre 14—16 fillérbe kerül (a gazda pedig 60—70 fillért kap a sertés kilójáért), stb., a válasz mi volt rá? *Telepítés, kishaszonbérletek!*

Mennyit érvelnek azzal, hogy az *állattartás terén* a kisbirtok fölényesen vezet a nagybirtokkal szemben, hogy ebből a kisbirtokrendszer kiépítése mellett bizonyítsanak. „*A nagy-*

birtok“ című munkámban kimutattam, hogy mennyire *relatív*, de mennyire *szakszerűtlen* is ez az álláspont. Nem mindegy az *nemzetgazdasági szempontból*, hogy az ország állatállománya csupa vézna kis tehénből és sovány kis lovakból áll, hanem igen fontos az, hogy bő tejelő teheneink és kiváló lovaink legyenek, mert ezt nemcsak a tejexport, a város élmezőnye, hanem a *honvédség lovellátása is* így kívánja. Az exportra kerülő hízóállatokban pedig a nagybirtok *behozhatatlan előnnyel* vezet, amit szemléltetően látunk, ha tanulmányozzuk a *vásári jelentéseket* és azokban olvassuk, hogy az *uraálalmi árak árban is, mennyiségben is lényegesen nagyobb tételt képeznek*, mint az ú. n. szedett árak. De talán a *X. országos tejelési és tenyésztési díjazás felsődunántúli eredményei* bizonyítanak a legdöntőbben fenti álláspontom mellett. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy Magyarország legjobb tejelő tehene 1937-ben az *Esterházy Pál herceg* „Céda 241“ magyar pirostarka tehene volt 10.846 kg. tejhozammal. Ezzel szemben az ország legjobban tejelő kiscgazda tehene, *Pátkai Kálmán* kajászószentpéteri kistenyésztő „Magda 3“ magyar pirostarka tehene, 7668 kg. tejhozammal. *A különbség majdnem 30 %!* De menjünk tovább: 5 éves teljesítmény alapján *Esterházy herceg* uradalmának „Füge 108“ nevű tehene 48,231 kg tejet produkált, második volt ugyancsak ennek az uradalomnak „Céda 241“ nevű tehene 37,755 kg. és harmadik kk. *gróf Károlyi István* tehene 36.269 kg tejhozammal. Ezzel szemben a kiscgazda tehének még messze járnak ettől az eredményektől. Magyarország legértékesebb tehenei is az *Esterházy uradalom* tehén-*szetéből* kerültek ki, az első 10.846 kg tejhozammal, 380.9 kg tejsírhozammal, míg a kiscgazdatehének közül az elsőnek csak 6144 tejhozama és 284.6 kg tejsírhozama volt. *Majdnem 40 % különbség.* Mindezekhez pedig objektíven hozzá kell fűznöm azt is, hogy az uradalmak majdnem mindegyikében, ha az Esterházy uradalomhoz nem is hasonló, *de majdnem megközelítő, eredményeket találunk*, ellenben a kiscgazdáknál még igen szórványosan fordulnak elő a nagyobb eredmények. Nem lebecsülendő nemzetgazdasági összehasonlítás ez, mely megérdemli az illetékesek figyelmét is. Országos átlagban pedig a *nagybirtoki tejhozam* 2789 l, a *középbirtoké* 2089 l és a *kiscbirtoki* 1453 l, vagyis a *fele* a nagybirtoki tejhozamnak.

A kisbirtok javára felhozott nagyobb állattartás „döntő” érvét megcáfolja az is, ha szembeállítjuk az egyes vármegyékben a nagybirtokok elterjedésének százalékos arányát a mezőgazdasági terület 100 kat. holdjára eső számosállatok számával. Csak egy pár vármegye adatait vetem össze, de már ezek is bizonyítják, hogy a nagy- és kisbirtok „állattartása” között semmiféle hangzatos különbség nincs. Természetesen van a minőség tekintetében és pedig a nagybirtok javára, de ez általánosan tudott tény.

	%	a mezőgazdasági terület 100 k. holdjára esik számos állat:
Fejér	44	22.1
Győr	27.5	26.1
Zala	32	28.7
Sopron	35	33.5
Békés	25	20.8
Csongrád	28	21.9
Szolnok	15.5	18.3
Szatmár	18.5	23.3
Zemplén	34	24.1

A számok elég *ingadozók*, ami természetes is, hiszen mindig figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat. Mindenesetre a nagyobb terméshozam több és ami fontosabb, jobb minőségű állatot is jelent, a nagybirtoki nagyobb terméshozamot pedig ma már *senki* sem vitatja. A kisbirtok javára a nagyobb állattartást csak úgy tudják kihozni, hogy bealkulálják a 0—20 holdig terjedő birtoknagyságok állatlétszámát is, holott logikusnak látszik, hogy a 0 holddal vagy az 1—2 holddal rendelkezők nem lehetnek kisbirtokosok, hanem *uradalmi cselédek és gazdasági munkások*, már pedig az ő állattartásuk (és ezeké ebben a csoportban a legnagyobb) a nagybirtok állattartásához *számítana*, hiszen a családok a nagybirtokból élnek, állataik takarmányozása is innen történik. Az állattartás *országos átlagának* csökkenése is azt mutatja, hogy dacára a kisbirtokok szaporításának, az állattartás *semivel sem emelkedett*, sőt esett.

Az agrártörkét széttüleszteni nem szabad, mert egy parasztállam ilyenekkel már nem fog rendelkezni, szegénységbe

pedig belepusztulhat. Láthatjuk, hogy a szomszédos kisbirtokos állam, *Románia, hogy szaladgál most határgaranciáért*, hát a sok kis- és törpebirtokosa nem tudja megvédeni a határait! Mi is kisállam vagyunk, de bátran és szemrebbenés nélkül álljuk a sarat, húsz év alatt halottainkból támadtunk fel, semmiből lettünk ismét valakik, tekintélyek, amikor a *tömén-telen vagyonokat és értékeket összerabló Románia ma reszket, halálfélelmek gyötrik, Csehország pedig már ki is múlt*. Ezt az országot sem védték meg a kisbirtokosai, akiket a határ mentére telepítettek. Pedig ezek cseh „hősök“ is voltak.

Ugyancsak kormányzónk Ófömméltósága jegyezte meg, *hogy „túrjuk a földet azért, mert imádjuk...“* miért akarja tehát a politika azoktól elvenni a földet, akik imádják, szeretik és jól meg is munkálják! Kijelentette továbbá: „... *Had-seregünknek, hogy tökéletesítsük, még egy s másrp, szüksége van.*“ Miért kell akkor az állam bevételeit lecsökkenteni, a a termelést visszafejleszteni, a nagyobb hadsereg élelmezését megnehezíteni és mindezzel legyöngíteni?

A nagy földosztásnak ugyanis csak ez lehet az eredménye!

Egyes külföldi államok birtokpolitikája.

Már két munkámban részletesen ismertettem több nagy külföldi állam fejlett birtokpolitikáját, most dióhéjban, de újabb kiegészítésekkel ismétlem meg tanulmányaimat, hogy újból hangsúlyozzam: *ezek az államok nem a földosztással, hanem céltudatos birtokpolitikájukkal érték el nagy mezőgazdasági eredményeiket és jutnak mind közelebb ahhoz a háborús tapasztalatokból leszűrt tanúságok alapján kitűzött céljukhoz, mely a gazdasági önellátásukhoz, vagyis az autarchiához vezet*. De újból ismertetnem kell — *elrettentő például* — a radikális telepítést végrehajtott államok politikáját is, radikális telepítésüknek szükségszerűen és logikusan bekövetkezett káros következményeit.

Anglia földbirtokainak $\frac{2}{3}$ -a nemcsak nagybirtok, hanem hitbizomány is (un. entail). Itt senki, még a munkáspárt sem követel földreformot és erről az angol parlamentben soha szó nem esik. Természetesnek tartják, sőt *a nemzet érdekében*

szükségesnek a mezőgazdasági nagyüzemet, vagyis, a nagybirtokot.

Olaszországban Mussolini megszüntetett — a jól kezelt nagybirtok terhére történő — minden telepítést és céltudatos birtokpolitikájával elérte azt, hogy *Itália búzatermése a háború után megduplázódott*. Itáliában az 500 hektáron (869 kh) felüli nagybirtokok száma 3505, területe pedig 5,620.891 hektár (9,767.568 khold), már évek óta változatlan, ami azt bizonyítja, hogy itt a nagybirtokokat nem engedték tovább letöredezni, hanem még *a rosszul kezeiteket is jól kezeitekké alakították át*. Az olasz nagybirtokok túlnyomó része szántóterület, de ettől függetlenül elterjedésük százalékos aránya a mezőgazdaságilag hasznosított 28,519.000 hektár (49,558.208 khold) összterület keretében 19.7 %-ot tesz ki. A mi nagybirtokaink szántóterületének aránya a többi birtokkategória szántóterületének nagyságához viszonyítva 20 %, tehát az *olaszhoz majdnem hasonló*. Az olasz nagybirtok átlaga 1603.7 hektárt (2786.8 kh oldat) tesz ki, mely a *mi nagybirtoki átlagunknál nagyobb*. A fasiszta Olaszország kimondottan mezőgazdasági nagyüzemi politikát folytat és ennek köszönheti csodálatos, évről-évre emelkedő mezőgazdasági eredményeit.

Németország már u békeidőkben is nagybirtokpolitikát folytatott. Podbielszky volt porosz földművelésügyi miniszter, már a békeidőkben megértette birtokostársaival, hogy a mezőgazdasági nagyüzemeké a jövő és intenzív gazdálkodásra szólította fel őket. Németország gyenge talaján hamarosan hektáronkénti nagy búzatermésátlagot mutatott fel. *A III. német birodalom sem telepít* és ami telepítés a múltban folyt, az is a nagybirtokosság érdekeit szolgálta. A német termelési átlagok ma *imponálóak*, mert a természettudományokat, a fejlett mezőgazdasági technikát erősen bele kapcsolják a termelési életbe, nem úgy mint nálunk, ahol rendelet tiltja el a nagybirtokokat az egyes gépek használatától.

„*A nagybirtok*“ című könyvemben az 1936. évi adatokat feltüntető német statisztikai évkönyv birtokmegoszlási adatait ismeretve kimutattam, hogy *Németországban* a birtokkategóriák összes területe 41,566.785 hektárt tesz ki, melyben- az 500 hektáron felüli birtoknagyságok 10,181.001 hektárral szerepelnek, ami százalékos arányban a többi birtoknagysághoz viszonyítva 24.5 %-ot jelent.

Ha a mi, 1000 kat. holdon felüli nagybirtokaink százalékos arányával, 24.6%-kal ezt az eredményt összevetjük, (azért az 1000 holdon felüliekkel, mert a német viszonylatban említett 500 hektár = 869 k. hold, vagyis így megközelítőbb összehasonlítást ad) látjuk azt, hogy nincs nagy különbség a német és magyar nagybirtoki arány között Természetesen *birtoknagyságokat* hasonlítotam össze és nem művelési ágakat, nem külön az erdőket és szántókat sitb., *hanem együttvéve az összterületet éppen úgy, mint a magyar birtokmegoszlási adatok összevetésénél tettem. Kerék Mihály*, sorozatos ellentmondásairól közismert egyik fő-földosztogatónk (a középkori termeléspolitika és rend leglelkesebb híve és aktív harcosa), a *Magyar Nemzetben* megtámadott és azt igyekezett bizonyítani, hogy német adataimat „helytelenül csoportosítottam“, mert *nem vontam le az erdőket* és így tettem összehasonlítást a magyar adatokkal. Szánalmas öncáfolat lett ez, mert mint említettem, *a magyar birtokmegoszlási adatoknál sem vontam le az erdőket*, de ennek meglátásához csak ismerni kellett volna ezeket a birtokmegoszlási adatokat, a nagybirtoki szántóterületek nagyságát. (Sajnálatos, hogy a *Magyar Nemzet többszöri felszólításomra* sem adott helyet helyreigazító nyilatkozatomnak, ami érthető, ha tudjuk, hogy egyik munkatársának a tévedéséről van szó.) Hogy most ilyen alaptalan támadásra felületet ne adjak, a német nagybirtoki *szántóterületeket* hasonlítom össze a magyar nagybirtoki szántóterületekkel és a minden tendenciózus csoportosítás nélkül, a német statisztikai évkönyvekből és egyéb közleményekből híven kiírt adataim helyességéhez szó nem férhet.

A német birodalmi statisztikai adatok kimutatják, hogy Németországnak 1931-ben a mezőgazdaságilag hasznosított összterületéből (erdők nélkül) az *500 hektáron felüli nagybirtokokba* 3,918.907 hektár esik, ami a többi birtokkategóriához viszonyítva *15.3 %-ot* tesz ki. Sajnos ennyire pontos adatok a későbbi évekről nem állnak rendelkezésemre, azonban a változás mint az alábbiakban látni fogjuk, *nem jelent sokat*, a jelenlegi helyzetet lényegtelenül érinti.

Hazánkban az 1000 holdon felüli birtokkategória-csoport összes *szántóterülete* 1935-ben 1,965.312 k. hold volt. Azonban ha igazságosan akarunk eljárni, akkor a *gazdaságok nagyságmegoszlása* szerint kellene figyelembe venni ezt a szántóterületet, mert sok olyan nagybirtok van, mely több kisebb gazdaságra oszlik, külön-külön önálló vezetés mellett. Ilyen számítás mellett *a Magyar Statisztikai Szemle* 1938 április havi szarna szerint az 1000 k. holdon felüli birtokcsoport szán-

tóterülete 1,304.994 kat. hold, ami a többi birtokcsoport szántóterületéhez, viszonyítva 13.3 %-ot tesz ki, vagyis *kevesebbet* mint a német nagybirtoki mezőgazdasági terület aránya. Természetesen, ha a visszacsatolt Felvidéket és Kárpátalját is figyelembe vesszük, akkor ma a nagybirtoki szántóterületünk már lényegesen kisebb.

Németország 1919—1937-ig összesen 1,384.822 hektár földet telepített, szemben a magyar 1,055.730 kat. holddal, azaz 606.000 hektárral. És most ha figyelembe vesszük azt, hogy Németország mezőgazdaságilag hasznosított területe 26.7 millió hektár, a miénk pedig 7.3 millió hektár, ami a *német területnek mindössze 27 %-a*, arra az érdekes megfigyelésre jutunk, hogy *Németországban lényegesen kevesebb területet parcelláztak, mint ugyanazon idő alatt nálunk*. És hogy az utolsó években mennyire *ellanyhult* Németországban a telepítési akció, azt semmi más nem bizonyítja, mint az, hogy 1937-ben összesen csak 64.000 hektárt szereztek meg telepítésre, *ami kevesebb volt, mint az 1927. év óta éltelt tíz esztendő bármelyikében*. Ezzel szemben nálunk 1937-ben 173.364 kat. hold került eldarabolásra. Ha a demagógia, melynek eddig *legnagyobb fegyvere* az a jelszó volt, hogy sehol Európában még egy ilyen „feudális“ berendezésű állam nincs, mint hazánk, ezeknek az adatoknak nem hisz, könnyen meggyőződhet hitelességükről, melyhez nem kell semmi más, csak egy kis utánjárás és tárgyilagos! elbírálás.

Németországban a nagyobb gazdaságok hektáronkénti tiszta jövedelme mindig nagyobb volt, mint a kiscgazdaságoké, de így van ez mindenütt a világon, ahol *mezőgazdasági nagyüzemi* politika folyik, ami természetes is. Németországban idejében ráébredtek arra, hogy a nagybirtok-rendszer ellen a *radikális nagyiparosok* dolgoztak (akár nálunk), hogy a német mezőgazdákat letörjék és uralmukat a közzgazdasági élet minden terére kiterjesszék. Ma Németországban *tisztán evolúciós alapon* történik a kisbirtokos osztály fejlődése és a lakosság minden rétege *természetesnek, sőt szükségesnek tartja* a nagybirtok, mint nagyüzem fennmaradását, ami élelmezésének egyik főpillérét képezi. Ki olvasott az anchluss idején az osztrák nagybirtokok leépítéséről és földreformról? Ki olvas ilyen kérdésről egyáltalán Németországban!

Lengyelországban hatalmas nagybirtokok vannak, de a telepítés itt is csak evolúciós alapon történik és a lengyel sajtóban sem olvashatunk radikális földreform követelésekről, a közvéleménynek ilyen irányú hangulatáról. Ez úgy látszik csak nálunk divatos betegség.

Francó Spanyolországában annyi a nagybirtok, ott tényleg annyi föld hever parlagon, hogy a gazdája nem is tud róla. Azonban a spanyol nemzeti állam földreformja is csak arra irányul, hogy ezeket a földeket hasznosítsa és termékenyítse. *A jól kezelt mezőgazdasági nagyüzemek szükségességét itt is hangoztatják.*

Dániát és Hollandiát sokszor emlegetik, mint a kisbirtokos államok példaképét, ahol a kis és törpebirtok a lehető legrentabilisabb és ez a kisbirtoki rendszer kell hogy példaképpen szolgáljon a magyar birtokpolitika jövőbeli haladásának is. Sötét elvakultság hell ahhoz, hogy ilyen megállapítást a *magyar viszonyokra alkalmazni lehessen.* Elsősorban Bániában is vannak *500 hektáros birtokok,* melyek kitűnően prosperálnak. Másodsorban Dániában nem földet adnak az embereknek, *hanem pénzt,* természetesen csak akkor, ha megfelelő gazdasági szakképzettséget tud az illető felmutatni. *Földet azután ott vesz, ahol akar.* Dániában az értékesítő szövetkezetek sűrű hálózata gondoskodik a kisbirtoki termékek elhelyezéséről, amit nem kis mértékben segít elő az, hogy *Anglia mint legfőbb piac* hajóúton könnyen megközelíthető és jó árat fizet a vajért, zöldségért stb. Amellett Dánia népe *halászattal, hajózással* is foglalkozik és amit nem keres meg a mezőgazdaságon, azt megtalálja és pótolja ezekben az ágakban szerzett keresményeivel. Ugy gondolom ezt a kérdést nem is szükséges tovább fejtegetnünk, mert Dánia és Magyarország *földrajzi, értékesítési* stb. viszonyai között *ég és föld különbség v.an.* Minden nemzet csak a saját helyzetéhez alkalmazkodva rendezkedhet be és irányíthatja gazdasági politikáját.

Érintsük röviden az *Északamerikai Egyesült Államok* mezőgazdasági helyzetét is. Azt mindenki tudja, hogy ott kimondottan *üzletszerű mezőgazdasági nagyüzemi politika* folyik. Itt gabona-, iparnövény-, állat- és baromfigyárak vannak, minden a szédületesen fejlődő technika hatalmas igény-

bevételével történik, a trágyázást, szántást, vetést, aratást *telefonhívásra*, végzik az erre a célra alakult ipari jellegű vállalkozások, a városi mezőgazdasági *könyvelő cégek* közvetítik a hitelt, adják a tanácsot stb., a termelési költségek évről-évre csökkennek és az eredmény mi? Az amerikai búza szinte versenykívül áll az európai piacon.

És most nézzünk egy-két kisbirtokos államot. *Nem a környező utódállamokon kezdem, hanem Franciaországon.* Előre bocsájtom azonban, hogy *a kisbirtokos államok ellenálló képessége mindenütt csökkent a világon.*

Franciaországban a nagy forradalom radikálisan, máról-holnapra szüntette meg a nagybirtoki rendszert és megteremtette a *tipikus* kisbirtoki államot. Ma mi a helyzet? A *Times* szerint 80 évvel ezelőtt a francia lakosság 76 %-a lakott falun, ma már csak 49 %. Annak idején ott is a nemzet gerincének hirdették a parasztsztyált, mely ma kihalóban van. A francia mezőgazdasági vidékek legnagyobb részén ma ugyanolyan állapotok vannak, mint *egy évszázaddal* azelőtt. A földbirtokok már annyira szétaprózódtak, hogy a mezőgazdasági tulajdonnak csak 2 %-a nagyobb a 16 holdnál. *Kevesebb a gyermek és több az öreg.* Idegeneknek kell megtölteni a francia bölcsőket. A paraszt ott úgy gondolkodik, hogy inkább érdemes egy gyermekre hagyni valamit, mint többre jóformán semmit. (Akár a mai magyar 15—50 holdas birtokos) *Rengeteg törpebirtokos földeskéje hever parlagon, begyepesedve, mert gazdája a városba menekült megélhetést keresni.* De ha Franciaországban az ipar és a gyarmatok fel is szedték ezeket a mezőgazdasági proletárokat, nálunk ki és mi fogja munkával ellátni nemcsak ma, hanem különösen 15—20 év múlva elszaporodó törpekisbirtokosainkat, de a munkájukat elvesztett és a nagybirtokok leépítése után már munkaalkalmat nem találó *mezőgazdasági cselédeket és munkásokat is.* Ipari fejlődésünknek a német ipar gátat vet, gyarmataink nincsenek.

Az utódállamok birtokpolitikája inkább elrettentő, mint példátadó. Elég lenne erről a kérdésről csak általánosságban beszélni és épen ezért ő, mamaligát rágcsáló oláh letelepítettekről, kisbirtokosokról nem is tesznek említést, de szüksé-

gesnek tartom ismertetni azt a bizonyos híres *cseh birtokreformot*. Előrebocsátom, hogy az utódállamokban végrehajtott földreform *magyarpusztítás* volt, úgy nagybirtoki, közöbirtoki, mint kisbirtoki vonatkozásban. Igaz, hogy a magyar nagybirtok földjére telepítették le saját fajtájukat, de gondoskodtak arról is, hogy a *magyar kisbirtokos osztály lassan kipusztuljon, elnemzetietlenedjen*. Csehországban különben is *kétféle* mértékkel mértek. A cseh nagybirtokosok kezén itt-ott 200.000 hektárt is hagytak, míg a magyar nagybirtokosok már más elbánásban részesültek. Általában a cseh földbirtokreform *tipikus példája volt* az ottmaradt egész magyarság kiirtását célzó törekvéseknek. (Akár a mai szlovák módszer.) Bizonyítja ez azt, hogy nemcsak a nagybirtok ellen folyt a hajsza, hanem a *magyar nagyipar* ellen is és ezeket fokozatosan éppúgy kisajátították, mint a nagybirtokokat, nem törődve a magyar munkásság ezreivel. *A közigazgatásból is kidobálták a magyar elemeket* és nem volt olyan része a megszállt területnek, éahol az irtóhadjárat ne folyt volna a *legkegyetlenebb zsarnoksággal*. Az iparokat egyszerűen állami szempontból megbízhatatlanoknak minősítették és megfojtották.

A földbirtokreform a *cseh agrárpárt* hatalmi körébe tartozott és ezért az első időkben a magyar kisbirtokosok is e párt felé orientálódtak. Csak amikor a földreform során bebizonyosodott, hogy az agrárpárt a kisajátított nagybirtokokból *semmit sem jutatott a magyaroknak*, ábrándultak ki és tértek vissza csalódottan a magyar pártba. *A megszállt magyar falu helyzete állandóan rosszabbodott*. A *Slovenská Liga* iskolái a legmagyarabb községekben is megjelentek, a cseh légionistákat a magyar falvak közé, sőt a magyar falvak egy részébe telepítették és könnyű volt az útban lévő kisbirtokosok egy részére is kimondani a hazafiatlanságot, hogy eltegyék helyéről. *A saját nációjuknak, a légionistáknak mintaszerű és óriási költségekbe került tanyákat, telepeket létesítettek*, ezeket nagyszerű gépekkel is felszerelték, (nem utolsó sorban azért, hogy magyar munkásokat ne kelljen alkalmazni,) *de bizony a magyar parasztot ott fojtogatták, ahol lehetett*. A magyar falu előtt a városok kapui is bezárultak,

a városokban pedig a magyar iparosok szorultak vissza. A nagy mezőgazdasági konjunktúra után (a földreform befejeztével) *elmúltak a nagy mezőgazdasági árak és a helyzetet súlyosbították az állandóan, évről-évre rosszabbodó termésátlagok is. Az 1936. évi május 13-án kibocsátott államvédelmi rendelet a határöbven lehetővé tette a „megbízhatatlan“ birtokok (kis- és középbirtokok) kisajátítását és ebbe az övezetbe 14 magyar járást osztottak be, ami a magyarságnak kb. 95 %-át jelentette. Nem a csehekén múlt azután már, hogy az államvédelmi rendeletet nem tudták végrehajtani és a magyar kisbirtokosságot teljesen kipusztítani. (Amint látjuk, igazán nem azon múlik a magyarság sorsa, hogy a megszállott területen kis, vagy nagybirtokok voltak túlsúlyban.) A magyar iskolaügy visszafejlesztése *tervszerűen* folyt és a gombamódra szaporodó szlovák iskolák mind jobban elnéptelenítették a magyar iskolákat. A magyar gyermekek *elcsehesítése* szintén *tervszerűen* történt és talán még húsz esztendő és nem igen találtunk volna magyar gyermeket a Felvidéken. Gondoskodtak arról is, hogy a magyar *dohány-, paprika- stb.* termelőket a cseh „egykezek“ tegyék tönkre. A magyar paprikatermelést pl. egyszerűen úgy fojtották meg, hogy *monopólium* tárgyává tették. A felvidéki földreform során a felvidéki területek 26.7 %-át sajátították ki, de nemcsak a magyar nagybirtokok egyrésztét, hanem a magyar középbirtokok nagyobb részét is igénybe vették. A telepítések során mindössze 0.34 %-ban részesültek a magyarok, akik *apró kis törpebirtokokot* kaptak, hasznavehetetlen területeket. A csehek és szlovákok *ellenben 97.56 %-ban részesültek* és természetesen ezeket mind a magyarok közé telepítették. Ez volt az a híres cseh földreform, mely ha történetesen *nem talált volna magyar nagybirtokot, akkor elszedte volna a magyar kisbirtokokat*, melyeknek a napjai így is megvoltak számlálva.*

Oláhország és Jugoszlávia földbirtokreformját más munkáimban már eléggé ismertettem, ezt ismételnem nem szükséges. Most csak annyit említek meg, hogy az oláh politikusok annak idején előre és nyíltan kijelentették, hogy tudják radikális földreformjuk *bekövetkező veszélyes hatását, de a magyarságot csak így tudják kipusztítani.* A jelenlegi oláh határ

mentén, a magyar vidékeken, nemzetvédelmi szempontból már a 10 holdas területek kisajátítására is hoztak törvényt. A magyar paraszt ma sínylődik Oláhországban, de sínylődik és nyomorog már az oláh paraszt is és helyzete a lehető legsiralmasabb. Az oláhok könnyen osztogathattak földet azért is, mert az elrabolt területeken, a kiüldözött magyarok vidékein volt *hol*, viszont a mezőgazdasági termelés visszaesésével sem kellett törődniök, hiszen az. *olajforrások mindenért kárpótolják őket.* Az oláh hektáronkénti búzatermés átlag egyike a *legsilányabbaknak* Európában (10 q..).

Ha a nemzetközi jog büntető törvénykönyvvel rendelkezne, akkor az utódállamok, főleg az oláhok földreformja a legsúlyosabb elbírálás alá esne. Közöséges kommunizálás. volt ez, melyet a kultúrállamok egyike sem vitt volna véghez. Kulturális fölényünk, magyar önérzetünk, de jogot tisztelő, becsületes érzésünk is mindig lázadozik az olyan beállítás ellen, mely az *utódállamok földbirtokreformjára hivatkozva követeli itt a radikális reformot.* Szégyen lenne ez ránk, de fájdalmas a megszállt területen élő magyarságra is. *Ne a csehektől, a szerbektől és az oláhtoktól tandíjunkt földbirtokpolitikát, hanem az olasztól, a némettől és az angoltól, mert ezek a nemzetek mégiscsak jobb leckét nyújthatnak nekünk.*

És végül ne legyünk hálátlanok sem, gondoljunk arra, hogy a megszállott területeken kik tartották és tartják ma is. a magyarságban a lelket, kik szervezték és szervezik az ottani magyarokat, kik néztek és néznek szembe a megszállók szuronyaival és börtöneivel? *Gróf Esterházy Jánosok, Szüllő Gézák és gróf Bethlen Györgyök, mind volt magyar nagybirtokosok-*

Elkopott jelszavak, a demagógia vizsgálja.

Revideálni! Igen, a demagógiának revideálni kell a jelszavait, melyeket az *élet*, különösen a napról-napra megismétlődő *történelmi és gazdasági események*, a mi esetünkben a *Felvidék egyrészének* és a *Kárpátaljának* bekapcsolódása megdönthetetlen módon cáfolt meg és döntött halomra. *Új jelszavakat kell kreálni*, mert a 20 év előtt feltalált jelszavak és az azóta szünetnélkül ismételt, bár a laikus közönségnek tetsző, de a hozzáértők előtt annyira üres és tartalmatlan frázisok megbuktak. A kijózanodó közönség is napról-napra jobban látja, tisztultabb felfogással mérlegeli a való helyzetet, *a logikus fejtegetést*.

Az a pár jelszó, amivel a földdemagógia eddig operált és melyeket *ugyanazon tartalommal*, csak más köntösben tárt mindig a tájékozatlan közönség elé, — de ezekkel az ismételgetésekkel sikerült az *igazság látszatát* kelteni, — *tartalmukban* mindig üresek voltak, csak a hangjuk volt nagy és szédítő. Ezek a jelszavak az álmodozó emberek szivárványos elképzeléseire épültek, az élettől azonban oly távol állottak, mint a valóság a valótlanságtól.

Ez a tanulmány rövid ahhoz, hogy minden jelszót részletesen szétszedjek, most csak azokat ragadom ki, melyeket különösen a mai történelmi napok, *az élet mai eseményei* cáfoltak meg.

Azt kell éreznünk, mintha az *üres szólamok*, *a tendenciózan csoportosított számok*, *az önmagukat cáfoló virágos*

mondatok ideje lejárában volna és mindig több helyet kap a józan ész, a józan meglátás. Ha kiragadunk egyes jólhangzó jelszavakat és megkíséreljük az élethez alkalmazni azokat, *óriási szakadékokat* fedezünk fel és én most ezekre akarok itt röviden rámutatni.

Hát nem komolytalanok már azok a számok és adatok is, melyek magyar viszonylatban az *özönvíz-előtti állapotokat* tüntetik fel, melyek *régi békebeli adatokkal* akarnak a mai napokra bizonyítani? Amikor a „népi politika“ és a „szociális szükségesség“ jelszavaival akarják egyesek a nagybirtokokat, de már a középbirtokokat is felosztani, akkor a *tulajdonkénem, népi problémákról halvány sejtelmük sincs*. A földosztás népszerű, hangulatos dolog, *egyszerű is*, hiszen nem a sajátjukat osztogatják. De, hogy a meglévő magyar kisbirtokosság *súlyos adósság, magas ipari árak* terhe alatt nyög, *szakoktatás és utak nélkül áll*, ehhez ők már nem értenek. Ezek nem is hangulatos dolgok, inkább száraz valóságok, amelyekre senki sem figyel fel. És oly könnyű volt eddig a *mezőgazdasági kérdésekben, a falu kutatásában* szabadon, fölényes hányavetiséggel járkalni, mert ki ellenőrizte a színes riportok hazugságait, a gazdasági csodabogarak komolytalanságát. Amellett egyesek részére jó *üzletnek* is indult ez a „szakma“. Egy bizonyos érdekeltség nem sajnálta osztogatni a tiszteltdíjakat, nem sajnálta dotálni a sajtó bizonyos részét sem egy kis. propagandáért a nagybirtok ellen és gondoskodott arról is, hogy a netáni csüggedést a jó ezüst pengő ismét „*lelkes*“ harccá változtassa. *A város oly messze van a falutól és oly messze a nagybirtoktól*, mit tudja, hogy ott milyen élet folyik, hiszen azok sem tudják, akik erről előadást tartottak neki és a könyvek és cikkek halmazatával propagálták azokat a szemén-szedett *hazugságokat, naivságokat* és gaizdarsági csodabogarakat, melyekből csak azt a kérlelhetetlen következtetést szűrték le, hogy: *nem akarok nagy birtokot látni!* És miért nem akarnak? Nézzük csak sorjában:

Elsősorban azért, *mert nagybirtokaink a „feudalizmus“ megtestesítői. Magyarországon nyugati értelemben vett feudalizmus sosem volt.* Aki ezt állítja, az vagy nincs tisztában a feudalizmus fogalmával és lényegével, vagy pedig teljesen *analfabéta* a magyar történelemben, nem ismeri a

szent István államrendszerén felépült haza ezer éves életét. *A magyarság a hűbériséggel állandóan szembenállt.* Míg Német-, Olasz- és Franciaországban a királytól birtokadományokat nyert hűséges főnrak lassanként nagyobb hatalomra tettek szert mint a fejedelmek, önálló tartományurakká lettek, önálló fenségjogokkal és minden hatalommal, alattvalókkal és korlátlanul kiuzsorázható jobbágyokkal, — ami természetesen az uralkodó fejedelem hatalmának csorbítását, tekintélyének csökkenését, az állam társadalmi, gazdasági és politikai életének átváltozását, nehézségeit is előidézte, — *addig nálunk az egész kezdeti stádiumba került hűbéri viszony mind erősebben telt meg közjogi tartalommal.*

Szent István királyunk Intelmeiben többek között a következőket is kijelenti fiának, *Imrének:* „*megemlékezvén szüntelen, hogy minden ember azon egy állapotban vagy on és semmi föl nem emel, hanem az alázatosság és semmi meg nem aláz, hanem a kevélység és a gyűlölség.*“ Ez a bölcsesség mutatta meg a magyarság számára az utat, figyelmeztetett mindenkit arra, hogy ebben az országban a *szabadság szent fogalom*, azzal vissza nem élhet sem a király, sem valamelyik főúr. *Kálmán törvénye, az Aranybulla, Nagy Lajos decretuma, Mátyás dicsőséges uralkodása* stb., mind amellet bizonyít, hogy a nemzet szabadságszeretete *megakadályozta a tartományi hűbérek kialakulását* és mindig megvédte jogait, szabadságát a feudalizmus nyugateurópai formáival szemben. Szent István a fiát *tanácsosok meghallgatására* kötelezi, a Szent Korona tana pedig, maga a koronázási aktus, az eskü, mind azt bizonyítják, hogy a magyar király nem kormányozott, hanem *uralkodott* és a Szent Koronával *megkoronázott király politikai hatalma az egész országra kiterjedt.* *A magyar alkotmány* hosszú, egyenletes idő alatt fejlődött ki és ebben az országban a nemességet sem illette meg politikai szuverenitás. *A magyar nagybirtokok mindig nemzetfenntartó szerepet játszották*, tulajdonosaik az országhatárok védelmét biztosították. Az alkotmányos fejlődésnek is erős oszlopai voltak, az ország irányításában pedig erősen résztvettek. Nem lehet letagadni, hogy a magyar nép röviddel letelepedése után az európai civilizáció *védőbástyája* lett, kultúrában, művelődésben messze kiemelke-

dett a környező balkáni és keleti népek gyűrűjéből, nem lehet tehát letagadni azt sem, hogy ebben a nagy és gyors fejlődésben főurainknak, az ország nagybirtokosainak *hatalmas érdemei voltak*. Az iparosodás, a kereskedelem kifejlődése, a városok kialakulása hol kapott alapot, ha nem a főurak udvartartásában, székhelyein. Itt katonák tömekei éltek, idejüttek messze földről eladni a kereskedők, itt voltak a fogyasztók és a nagy vásárlók. És ki meri letagadni a *Zrínyiek és Rákócziak* hőskorát, pedig ezek a nagy vezérek *millió hold* terjedelmű birtokok urai is voltak.

És ha a negyvennyolcas idők, valamint a világháború előtti korszak nagybirtokosiságának szerepét nézzük, először is emlékezzünk *gróf Széchenyi Istvánra*, a legnagyobb magyarra, aki a magyar mezőgazdasági kultúra egyik legnagyobb apostola volt, azután *gróf Károlyi Sándorra*, aki a magyar szövetkezeti életet teremtette meg. Az *első mezőgazdasági gépeket* a nagybirtokosság hozta be, az *első termelési újításokat* a nagybirtokokon próbálták ki. A nagy csatornázások, *leosapolások*, *erdősítések* mind a nagybirtokosság nevéhez és szerepléséhez fűződnek. A nemzet javára és gazdasági megerősödésére hatalmas kiterjedésű terméketlen, mocsaras, futóhomokos területeket tettek *termővé*. A legnagyobb kultúralkotásoknál, egészségvédelmi berendezéseknél, kórnázak alapításánál, a *szociális előrehaladás fokozatos intézkedéseinél* mindenütt ott találjuk nagybirtokosaink kiválóságait, épenúgy mint *ma is*. Az egyes nagybirtokoknál már a hatvanas években megtaláljuk a gazdatisztek és cselédek *öregségi biztosítását*, gyógyellátását és a családi pótlékot. És minden frázis dacára a magyar parasztság terjeszkedésének sem voltak akadályozói, *akár hitbizományi*, akár magánbirtokokriói volt is szó. Döntően bizonyítanak állításom mellett azok a számok, melyeket hirtelen az egyes magyar nagybirtokok történetéből ragadok ki és azt hiszem ez a pár szám elegendő is a demagógia egyik legnagyobb, de egyúttal leglégből kapottabb fráizisának teljes megdöntésére.

A *herceg Esterházy Pál-féle hitbizományi birtok* 1695-ben 671.382 kat. hold volt, 1871-ben 403.394 kat. holdra apadt, míg jelenlegi nagysága 222.899 kat. hold. (Hogy azonban a demagógia itt sem sziszegjen, sietve hozzáteszem, hogy

ebből a 222.899 kat. holdból házikezelésben 152.523 kat. hold van, míg a többi kis és nagybérlet. Sőt: a házikezelésben lévő 152.523 kat. holdból 91.140 kat. hold *erdőterület*. És még egyet: az uradalom 8 vármegyében, 22 járásban terül el, tehát *ez mindmegannyi birtokrész, mindmegannyi önálló gazdaság, intenzíven dolgozó gazdaság, ahol átlagban 8 holdra jut egy-egy család.*) *Herceg Montenuovo Nándor* birtoka 1871-ben 26.000 kat. hold volt, ma 14.970 kat. hold. *Az Ögróf Pallavicini család mindszent-ányási hitbizományi birtoka* 1802-ben, a vétel idején 68.000 kat. hold, 1880-ban 66.000 kat. hold, 1890-ben 56.000 kat. hold volt és ma 40.497 kat. hold, melyből azonban 7.000 hold erdő, 15.223 hold kis-közép és nagybérlet. *Gróf Károlyi Gyula tiborszállási uradalma* a háború előtt 14.418 kat. hold volt, jelenlegi területe 11.984 kat. hold. *Gróf TVenckheim József kigyósi uradalma* a háború előtt 13.490 kat. hold volt, ma 9468 kat. hold. Stb. Szükségtelen további felsorolásokat tennem, ezek a számok élénken bizonyítanak. És a felsorolt uradalmak területe egyiknél sem azért csökkent, mert el voltak *adósodva*, hanem azért, mert — leszámítva a háború utáni földreform céljaira igénybevett területeket — *önmaguktól segítették elő* a rátermett kiszagdák, az önállóvá viált gazdasági cselédek földszerzését, önállóságát. *Ezek lettek azután az egészséges kisz gazdaságok*, melyek a mai viharok között is talpukon állnak. Elősegítették a kisbérletek kialakulását is és miután ezeket a bérleteket úgy termelési, mint állattartási vonatkozásban gazdatisztjeikkel ellenőriztetik, ezek jól is prosperálnak, a földeket a bérlők rendesen kezelik. Annál szomorúbb az ú. n. *kényszerbérletek sorsa*, melyeket a háború utáni földreform kreált. *Ezeknek nagyrészen rablógazdálkodás folyik*, ma több gazt termelnek, mint búzát, haszonbér és adófizetésről pedig szó sincs. Látjuk tehát, hogy az a jelszó, mely hangosan kürtöli a laikusoknak fülébe azt, hogy a nagybirtokok, főleg a *hitbizományok* eddigi útjában álltak a magyar parasztság földvásárlásnak és *elősegítették a nagymérvű kivándorlást*, éppen olyan üres és tartalmatlan, épenúgy megbukott mint a „feudalizmus“ jelszava. Igen, a *kivándorlás!* Ez is egy nagyszerűen hangzó „érv“ a nagybirtok ellen. Nézzük csak ezt a kérdést is közelebbről, *nyíltan és őszintén, tárgyilagosan és bátran*.

Elsősorban is ebből az országból nemcsak magyarok vándoroltak ki, hanem tótok, oláhok, rutének stb., annak dacára, hogy pl. az oláhok részére az *Albina* a legkedvezőbb feltételek által nyújtott kölcsönökkel mozdította elő a *földszerezést*. És ha az oláhok tudtak földet szerezni (bizonyára azért mert volt eladó), miért nem tudtak a magyarok is? És, miért tudtak vásárolni azok, akik *Amerikából egy kis pénzzel hazatérhettek?* Világos és logikus, azért, *mert pénzen múltott a dolog*. Itt sosem az eladható föld hiányzott, mert az a múltban is — éppúgy, mint a jelenben — mindig volt a piacon, csak bank nem volt, mely *olcsón pénzt adott volna* a földéhes parasztnak. Az a nézet, mely azt mondja, hogy a kivándorlókat elhatározásukban az erősítette, hogy itt *földet nem tudtak szerezni*, sántít már akkor is, ha tudjuk, hogy kivándorolt agrárlakosságunk nem mint földművelő, nem mint gazdálkodó helyezkedett el Amerikában, hanem mint gyári *munkás*. Tehát inkább a *magyar gyárak hiányoztak itt*, melyek felvehették volna a gyárba kívánczó gazdák gyermekeit. Ha ismerjük a magyar parasztságot, tudnunk kell azt is, hogy jórésze boldog, ha a városba kerülhet, akár munkásnak, akár cselédnek, — mert akkor már *többnek érzi magát*, mint a faluban maradt testvére, vagy komája. Természetesen gondoskodtak az *ügynökségek* is arról, hogy csábos szavakkal, arany-ígéretéssel csalogassák ki az embereket az új hazába. Európa valamennyi államából nagy volt a kivándorlás, némelyikéből lényegesen *több mint tőlünk*. „A Kolorádó kincsei“, „Kaliforniai aranybányák titka“ stb. *ponyvaregények* is gondoskodtak arról, hogy necsak a falusi lakosok, hanem a városiak előtt is felvillanjon a remény, hogy Amerikában majd hatalmas gazdagságot, gondtalan életet jelentő aranyat fognak találni, a kalandvágók pedig átélik az izgalmas kalandokat, mely őket regényhősökké avatja. — Egyik „föld-reformerünk“ munkájában kijelentette, hogy a háborút azért vesztettük el, mert a *végső döntésnél hiányzott az a hét kemény hadtest, amely a háború előtti egy és fél évtizedben kényszerűségből Amerikába származott*. Elfelejtji azonban hozzátenni, hogy a hét kemény hadtestnyi létszámban asszonyok és gyermekek is voltak, ezeket nem hiszem, hogy az ágyú elé állította volna. De úgylátszik, a mi tudásunk a

háborúban sem lehetett, vagy talán nem is olvasott róla, mert tudnia kellene, hogy nem *az ember anyaghiány* miatt vesztettük el a háborút, *nem is vitézségünkön múltott* a csatavesztés, (hiszen minden ellenséges államban mélyen benn voltunk, amikor a forradalom kiütött), hanem *a kenyér és húshiányon*, na meg a *forradalmi radikális földosztogató szellem, aknamunkáján*, mely most is forradalomba, nyomorba, második Trianonba kergetné az országot. És ha mondjuk hiányzott a háború győzelmes befejezéséhez a kivándoroltak nagy serege (bár ezt ilyen erővel Németországra is rá lehetne fogni), logikusabbnak látszik, hogy *hiányzott az a gabonamennyiség* (5 millió holdon átlagban holdanként 2—3 q), mellyel a kisbirtok *alatta maradt a nagybirtoki termelésnek*. Közbe kell vetnem azt is, hogy pl. *Lengyelország* (ahol pedig elég nagybirtok van) miért panaszolja most a *kivándorlás hiányát*, holott a népsűrűsége majdnem 25 %-kal *kisebb*, mint a miénk? Miért követeli a gyarmatokat? A megszállt *Felvidékről* pedig, a dicső cseh uralom alatt, a nagy földreform dacára, 163.097 *szlovák* és 18.592 *ruthén* vándorolt ki. A boldog békeidőkben a magyar nagybirtokokon elegendő munkalehetőség kínálkozott ahhoz, hogy nyugodt megélhetést nyújtsanak mezőgazdasági munkásainak, közmunkák is voltak és nem hallottunk a mezőgazdasági nincstelenség nyomoráról sem. A kivándorlás reális és igazságos háttéréről még sokat lehetne írni, az érvelést pedig *komoly statisztikai adatokkal* alátámasztani, ez a tanulmány azonban megelégszik az inkább általános, de minden józan gondolkodó előtt *logikusnak tűnhető* megállapításokkal, melyeket a *tények* és az *akkori körülmények* világosan támasztanak alá. Igaz, hogy ezek a megállapítások nem hangulatosak és nem színesek, *nem is népszerűek*, a demagógia stílusának semmiképpen sem felelnek meg, az igazság azonban erre nem lehet tekintettel.

Sokat hangoztatták még nemrégben azt (a mostani történelmi események tanúságaképpen azonban mintha már kevésbé hallanánk), hogy ha a radikális telepítésnek minden ellentmond is, de *a honvédelmi szempont* mindennél döntőbben támasztja azt alá. Hát nézzük meg ezt a kérdést is közelebbről, *a mai kor képe, a mai élet* tanúsága alapján. Mellőzzük itt is a ködös álomképet, azonban anélkül, hogy ezzel a

magyar parasztság bátorságát, nagyszerű katonai erényeit, önfeláldozását kétségbevonánk.

Első elmélet az lenne, hogy csak a határra telepített kisbirtokosok fogják majd egyedül megvédeni ezt az országot a bennünket megszállni akaró ellenfelektől. Sőt sajnos nemrég Eckhardt Tibor is megkockáztatta azt a kijelentést, hogy „a nagybirtokrendszer azzal a veszéllyel jár, hogy egy esetleges átmeneti megszállás esetén is idegeneket lehet betelepíteni a szent magyar földre“. Elsősorban is nem érdemelne meg ez a nemzet az? életét, ha mégegyszer megengedné, hacsak „átmenetileg“ is, hogy újból megszállják. Szégyelnünk kellene magyarságunkat, ha erre sor kerülne. Másodsorban jelenlegi határainkat sosem tekinthetjük és nem is szabad végleges határoknak tekintenünk, mert az a követelés, hogy határvédelmi szempontból telepítsünk ide kisbirtokosokat, mintha ezt jelentené. Harmadszor Kárpátalja diadalmas és gyors visszafoglalása azt remélteti, hogy előbb-utóbb a magyar honvédség mindenütt el fog érkezni a régi határokra, tekintet nélkül arra, hogy kik lakják a területeket, magyarok, ruszinok, tótok, vagy oláhok, mert azok a területek földrajzilag és jogilag is egyedül bennünket illetnek, 1000 évig volt a mienk és. a további ezer évben is a mienk lesz, függetlenül attól, hogy a jelenlegi határokon kik élnek és milyen birtokrendszerben. Negyedszer Erdélyben a régi határok mentén majdnem kétmillió magyarság élt és él és mennyiben akadályozta ez meg az oláhok betörését? És mennyiben voltak tekintettel erre a békeszerződések diktálásánál és egyáltalán tekintettel voltak-e a néprajzi elvekre? (Nem! Csakis a fegyverekre, a „győzőkre“ (orvtámadókra) voltak tekintettel. Alig van Európában olyan állam, mely ne nyüzögne különféle nemzetiségektől, hiába tolták ide vagy oda a határokat. A „nemzetiségi“ szempont csak szemfényvesztés volt, közönséges csalás, mely ezzel kívánta indokolni a kegyetlen békeszerződések, melyeket azonban a földrajzi erők, a gazdasági erőfeszítések itt-ott már is szétzaggattak. Ha a határok elvitatásánál még nem olyan rég az etnikai szempontokra hivatkoztak, látjuk, hogy ma az erősebb hatalom már a földrajzi és gazdasági (élettér), nem utolsó sorban a jogi és történelmi szempontokra hivatkozik, ötödször pedig, azt hiszem azzal ma már mindenki tisztában

van, hogy a határokat most már nem úgy védik, hogy a *kisbirtokos kiáll a háza kapujába* és ott kaszával és kapával párbajt vív a betörő ellennel, hanem felvonulnak a tankok, repülőgépek, ágyúk és géppuskák, ezeket pedig inkább a *városi mérnökök, a szerelők, a lakatosok*, szóval a műszaki emberek vezetik és kezelik, *nem pedig a parasztleányok*, akik a gyalogságnak képezik egy részét. Határainkat azok a *városi emberek* éppen olyan bátran és lelkesen meg fogják védeni, mint a kisbirtokosok, *annak dacára, hogy egy négyszögöl földjük sincs*. És ha azt a határmenti kisbirtokost történetesen a másik határrészre fogják küldeni, akkor ott már nem fog olyan bátran harcolni, *mert ott nincs földje?* És ha az ellenfél éppen azon a területrészen nyomulna be, ahol ő lakik, azt elfoglalja, akkor már nem fog többé harcolni a másik határrészen, hogy ott megakadályozza a betörést! *A székely hadosztályban és más különítményekben e sorok írójával együtt az oláhok és csehek ellen annak idején ki harcolt, az alföldi kisbirtokosok, vagy a menekült tisztviselők, diákok és iparosok“?* Úgy láttam, hogy az utóbbiak, mert a kisbirtokosok *otthon maradtak a földjükön, falujukban, nem kockáztatták megélhetésüket, földjüket.*

A mai háború kimenetelében nem az egyesek vagyoni helyzete, az „önállóság“, vagy az állás a döntő, hanem a *nagyszerűen és modernül felszerelt hadsereg, melyben egyformán és egyforma lelki felkészültséggel kell harcolnia a tisztviselőnek, iparosnak és parasztnak egyaránt és ott, ahová parancsolják.* A mai háborúk sorsát már nem *Toldi Miklóso*k döntik el meseteri kardcsapásokkal, hanem a kitűnő szellem, mely áthatja azokat a sápadt, vékony kis városi embereket is, akikben a nagyobb intelligencia, a *technikai felkészültség*, vagy rátermettség nagyobb bátorságot is szül, *akik ügyesebben és leleményesebben tudják megoldani a rájuk bízott feladatokat.* És végül mégis csak a *vezető tiszteken* van a felelősség súlya, ezek pedig nem kisbirtokosok, hanem *városi emberek, sőt közöttük több a nagybirtokos*, vagy a nagybirtokos gyermeke is.

A honvédelmi szempontok sokkal fontosabbak, sokkal súlyosabbak, semmint azokat kisbirtoki vagy nagybirtoki szempontból bírálhatnánk, sokkal komolyabbak, semmint azt *középkori elgondolással*, egyszerű jelszavakkal intézhetnénk

el. De — és ezt már hangsúlyozni kell — a nagybirtok mellett bizonyít az, hogy a hadsereg modern felszerelése *sok pénzt kíván*, tehát nagyobb állami bevételt, *biztosan befolyó* nagyobb adókat. Hogy mennyi lenne kb. az az *adávesztesség*, melyet az állam és közvetve a hadsereg is nélkülözne, ha a nagybirtokokat felparcelláznák, azt egészen egyszerű, hozzávetőleges számítással tudjuk kiszámítani:

Mondjuk, hogy csak a szántó, rét és legelőterületeket kívánnák radikális reformereink felparcellázni. Ez a terület az 1935. évi statisztikai adatok szerint nagybirtoki viszonylatban (1000 holdtól felfelé) 2,939.244 kataszteri hold. Vegyük ennek értékét átlagban, de *minimálisan* holdankénti 300 pengőben, a felparcellázandó terület értéke 882 millió P lesz, ennek pedig csak *vagyonadója*, — *a progresszivitás figyelembevétele nélkül* — évi 17.6 millió pengő, ami az államháztartásból kiesik. A számításhoz hozzáfűzöm, hogy a kimutatott területre eső vagyonadó a *valóságban természetesen nagyobb*, (kiszámítása is más eljárással (ktj.) történik), mert nem vettem figyelembe a földhöz tartozó épületeket, vagyis a háztökét, a gépi és egyéb felszereléseket, az értékesebb állatállományt, a magtárkészletet, stb., melyek nagy értékükben a feltüntetett vagyonadótelt sokszorosan emelnék. *A kisbirtokos vagyonadót nem fizet*, mert tőkéje nem közelíti meg a minimális alapot.

Hatalmas összeget tesz ki *a progresszív jövedelemadó* is, melynek számításába az állandóan változó jövedelem miatt nem bocsátkozhatom, de kisbirtoki rendszerre való áttérés esetén ez az összeg is *kiesik az államháztartásból*.

Válságos esztendőben a kisbirtokos földadót sem fizet, (normális esztendőben sem mindegyik), ez is nagy tételt tesz ki a mai nagybirtokoknál.

Azután itt van a *vagyonváltság*, *a belső kölcsönök* összege, kik fogják ezt fizetni a jövőben? A szegény kisbirtokosok¹?

Az erős hadsereg fenntartása szorosan összefügg az élelmezési kérdéssel is, a többellátással, az évenkénti fejadagok szükségyszerű felemelésével, melyek általános viszonylatban úgyis elég gyatrák nálunk. Mindez pedig a többtermelést kívánja, a búzagyárakat, a nagyobb hozamú állattenyésztést, a hízóállatok szaporítását. Eltekintve attól, hogy a többtermelés

több jövedelmet fog biztosítani, nagyobb munkabért és több adót, viszont nagyüzemi termelésben a racionalizálás erősebb bevezetése az olcsóbb élelmiszert is hozná, nem kívánhatjuk, hogy pl« háború esetén valamely semleges államon keresztül *Oláhországból vagy Jugoszláviából, esetleg Amerikából* (ha lesz nemes valutánk) hozzunk be hadseregünk számára élelmiszert, kenyeret. Mert a kisbirtokost vagy *otthon kell hagyni*, hogy termelhesen (ez esetben sem tud forszírozott termelést, nagyüzemi átlagokat elérni, az ipari növények, cukorrépa, lenmag stb. termeléstérői nem is szólva), vagy pedig ha mint katonának a *határt kell védenie*, akkor viszont otthon nincs aki termeljen, mert bajosan lesznek ehhez orosz hadifoglyok tömegei, mint a nagy háború alatt. *Gépei* a kisbirtokosnak nincsenek, de nem is tudná kis földjén azokat *raciónalisán* használni, sőt még üzemanyagra sem lenne pénze. Ha szintén hozzávetőlegesen kiszámítom azt a hiány-összeget, mely *csak a főbb terményekben* mutatkozna akkor, ha a nagybirtoki szántóterületet szétparcelláznánk és *kisbirtoki termelésre* lennénk utalva, akkor a következő nemzeti jövedelem kiesésével kellene számolnunk:

a *Mezőgazdasági Kamara* adatait veszem alapul, melyek *10 éves országos átlagban* (1927—1937) mutatják ki a 100 holdon aluli és a 100 holdon felüli birtoknagyságcsoportok termés-átlagait. (Természetesen az 1000 holdon felüli birtokok javára *még nagyobb* az átlagkülönbség, mely viszont a *középbirtokoknál* a kis- és nagybirtok átlagai között foglal helyet.) Ezek szerint:

	<i>100 holdon alul:</i>	<i>100 holdon felül:</i>	<i>többlet:</i>
búza	7.5 q	8.9 q	+ 1.4 q 19 %
roz	6.3 "	7.5 "	+ 1.2 " 19 "
árpa	7.3 "	9.0 "	+ 1.7 " 23 "
zab	6.6 "	7.9 "	+ 1.3 " 20 "
tengeri	9.5 "	10.5 "	+ 1.0 " 11 "
burgonya	36.5 "	42.9 "	+ 6.4 " 18 "
cukorrépa	99.5 "	119.4 "	+ 19.9 " 20 "

Erre a kimutatásra alapítom egyszerű, mindenki által követhető számításaimat:

A 100 holdon felüli birtokkategóriáik összes szántó területe kikerekítve 3.400,000 kat. hold. Ha ezen *kisbirtoki termelés folyina* (vagyis 10—100 holdas birtokokká alakulna), akkor a következő termelési és jövedelmi kiesésekkel kell számolnunk:

búzánál	3.4 mill.	kh. x 1.4 =	4,760.000 q	à 20 P = P	95,200.000
rozsánál	„ „	„ x 1.2 =	4,080.000 „	à 14 „ = „	57,120.000
árpánál	„ „	„ x 1.7 =	5,780.000 „	à 15 „ = „	86,700.000
zabnál	„ „	„ x 1.3 =	4,420.000 „	à 8 „ = „	75,140.000
tengerinél	„ „	„ x 1.0 =	3,400.000 „	à 8 „ = „	27,000.000
burgonyánál	„ „	„ x 6.4 =	21,760.000 „	à 4 „ = „	86,040.000
répánál	„ „	„ x 19.9 =	67,660.000 „	à 2 „ = „	135,320.000

Hatalmas összegek ezek, melyek közgazdasági életünk minden fázisában éreztetnék súlyos kihatásaikat. (Ha az 1000 holdon felüli nagybirtoki átlagokat hasonlítanánk össze a kisbirtoki átlagokkal, akkor a különbség nagyobb lenne, melyet arányosan a kisebb szántóterület sem hidalna át.) Hadseregünk minden egyes tagjának *nagyobb darab* kenyér kell, mint odahaza, mindennapra hús, több cukor, (melyet a parasztember otthon nem is fogyaszt), a hadsereg lovait pedig nem lehet pusztán szénával vagy száraz fűvel etetni, hanem töméntelen zabra, sőt cukorra is szükség van. Számolni kell továbbá azzal is, hogy *a német hadsereg egyrészét* is nekünk kell majd ellátni.

Felvetődik tehát az a kérdés, hogy egy radikális földreform esetén, az előálló súlyos idővesztéseket, valamint a fenti nemzeti jövedelem-kiesést mivel lehet áthidalni, mivel lehet pótolni, mert hiszen nemcsak pótolni kell, hanem ezt a nemzeti jövedelmet, — éppen honvédelmi szempontból is — tovább kell emelni? Ki adhat erre feleletet? Senki! Mert baromfival, tojással, tollal, gyümölcssel ezt fedeznünk lehetetlen. És mi lesz az ipar foglalkoztatásával, ha elmarad a gabonaexport és nem tudunk ipari nyersanyagot kapni, de nem lesz nagybirtok sem, mely ipari nyersanyagot szolgáltatna? És miből fogják készíteni a honvédség számára a bakancsot, töltenytáskát és az egyéb felszerelést?

Dr. Zsótér Bertalan a „Magyar föld — magyar jövő“ című kitűnő könyvében a következőket állapítja meg:

„A híressé vált *Montecuccoli* mondásnak mindenképen a nagyobb jövedelmezőségű és terméshozamú mezőgazdasági termelőegységek felelnek meg, mind a békebeli adózás, mind pedig a háború esetén bekövetkező irányított termelés és teljes autarchikus állapot tekintetében. S emellett lényeges előnye még a nagybirtoknak, hogy az előbbi fejezetben tárgyaltak szerint éppen a mai szociális kérdések kényszermegoldása következtében a raktárban porosodó gépek: traktorok és aratógépek, stb., üzembe helyezésével szinte zökkenő nélkül vehetik át a munkát a hadbavonult munkások helyett s biztosíthatják azt a felfokozott termelést, amit a háború különleges anyagpazarlása fokozottan követel meg a hinterlandtól.“

Logikusnak látszik az is, hogy amíg a határon magyar nagybirtok van, ott a magyar alkalmazottak tömege dolgozik, idegenek arra a területre be nem férkőzhetnek, le nem telepedhetnek. Nem helyesebb-e ez, mint az, ahol a határra kisbirtokosokat telepítettek és nemsokára a gazdag svábok kivásárolták őket földjeikből. Így volt ez nem is olyan régen Szatmár megyében és így volt ez itt-ott a Dunántúlon is. Sokat jártam a magyar határok mentén, volt alkalmam ezt közvetlenül tapasztalni. És háború esetén — melyet mint említettem — a repülőgépek, ágyúk és a tankok döntenek el, mivel kárpótolja magát a határon élő kisbirtokos a szétlőtt házáért és összetört földjeiért. Mikor tudja házát újból felépíteni és mivel tudja földjeit rendbehozni, melyeket a háború alatt nem is művelhet? Végül a jóltáplált, tisztességes munkabér mellett megelégedett, fegyelmezett cselédség és mezőgazdasági munkásság mennyivel rosszabb katonanyag mint a kisbirtokosok seregei? A honvédelmi kérdésben a nemzethűség, fegyelem stb. tekintetében ne osztályozzuk a társadalmat többféle kategóriába, mert ez csak jogos elkeseredést válthat ki valamelyik csoportból.

A cseh földreform vázolásánál megemlítettem, hogy a magyar kisbirtokosság sorsa is meg volt pecsételve és előbbutóbb nem sokat jelentett volna az a jelszó, hogy a kisbirtoki rendszer esetén a megszállók nem tudják saját nációjukkal megtönni az illető területet. Láttuk azt is, hogy a különböző értékesítési fondorlatokkal, a cseh iskolákkal, végül pedig a határvédelmi zónák kijelölésével a magyar kisbirtokosok tönkre-

tételére is sor került volna, éppen úgy, mint a nagybirtokot sokra sor került. *Csak a sorrend változott, előbb az erősebb ellenféllel kellett végezni, hogy azután a kisebb megszüntetése már semmi problémát ne okozzon. Az oláhok is könnyen telepítik ide-oda a magyar kisbirtokosokat és teszik helyükbe a regáti mőcokat.* Az oláhok egyes magyar kisbirtokosokat olyan helyre telepítettek át, ahol *az életlehetőség és családtartás a lehető legminimálisabb térre zsugorodott össze, ahol a magyar paraszt már csak pusztá létéért él, kínlódo vergődéssel.* Az oroszok pedig legújabbán 5000 főnyi, nekik *nem kívánatos parasztot* tettek át az ország másik, eldugottabb helyére, ahol talán lassanként ki is pusztulnak. A *barbár nemzetek* nem sokat törődnek erőszakos nemzetiségi politikájukban, hogy útjukban van-e a magyar kisbirtokos, vagy sem és ha a helyzet úgy kívánja, *egyszerűen odébb lökik mint a sakkfigurát.* És a mai napokban, amikor a nagy nemzetek célja saját *életterük* kibővítése, hol törődnek azzal, hogy az okkupálandó területen *kisbirtok vagy nagybirtok* van-e, s a visszakívánkozó ruténok, tótok egyrésze törődött-e azzal, hogy itt nálunk nagybirtokok is vannak? Legfeljebb örültek ennek, mert felcsillant előttük a békebeli biztos munkaalkalom, a *magyar nagybirtokokon* megszerezhető egész évi kenyérkereset lehetősége. Ha egy hatalom terjeszkedni akar, ha egy ország el akarja foglalni a másik területrésztét, akkor sosem törődik azzal, hogy azon a területen *milyen birtokrendszer van,* hanem csak arra törekszik, hogy ellenfelét *jobb hadseregével* legyőzze és az elfoglalt területet *gazdasági igényeinek megfelelően kiaknázza.* Az elfoglalt terület nemzetisége azután már nem sokat számít, nagyon könnyen mozdítható el helyéről, nagyon könnyen tehető ide vagy oda, ahogy az *új nemzeti érdek* kívánja.

Szüllő Géza mondotta egy ízben, hogy *a nemzeti öntudat egészen független az anyagi erőtől.* A nemzeti öntudat, mely a honvédség jó szellemének az alapja, *az önállót éppen úgy áthevítheti, mint az önállótlan.* Egy nagy népsűrűségű államban a *megélhetősen van a hangsúly,* a munkaalkalmak teremtésén, a tisztességes munkabéren és akkor nemcsak munkáshiány, hanem *megelégedés* is uralkodik az országban, a *megelégedés pedig a jó szellem egyik legfontosabb kelléke.* Németország erre az útra tért, munkanélküliséggel nem küzd, a

mezőgazdaságában pedig erős munkahiány van, a hazafias szellem és öntudat elsőrangú. Sosem olvashatjuk ott az önállóság feszegetését, hiszen az önállóság ma a legrelatívebb, a leglabilisabb és talán legkockázatosabb valami.

A mai idők döntötték meg a földosztó szellemnek azt a hatalmas és bombázó jelszavát is, mely fennen hirdette, hogy a megszállt területen lévő magyarságunk azért *nem kívánczik vissza*, mert itt nagybirtokok vannak. Úgy látszik a volt és a jelenlegi megszállt területen élt és élő magyarok, sőt nemzetiségek is, *jobb magyarok mint a mi demagógjaink, mert feltétel nélkül örültek a visszatérésnek* és az otlévők is feltétel nélkül kíváncsognak vissza.

De kutassunk a jelszavak tömkelegében tovább. „Hárommillió a mezőgazdasági nincstelenek száma, ennek a tömegnek sorsát csak a földhözjuttatással, a radikális földreformmal lehet megmenteni!” így a jelszó és közben kiszámítják, hogy *hárommillió hold föld* állna erre a célra rendelkezésre. És most jönnek a *sorozatós ellentmondások!* Láítjuk azt, hogy hárommillió hold föld elosztva hárommillió lélekkel az fejenként mindenféleképpen *csak egy hold*. Igen ám, csakhogy nem a egy holdat akarnak juttatni ennek a hárommillió léleknek, hiszen a „dán“ példáról már lemondottak, már nem is 4—5 holdat, 10 holdat sem, *hanem 30 holdat*. Hogy ilyen alapon már most hogy is csinálnák meg azt a reformot, arra *különböző* elméletek vannak. Nézzünk egy párat:

Az egyik elmélet tárgyilagosan megállapítja (nagyon kevesen hangsúlyozzák ezt ki), hogy a hárommillió nincstelen kb. 750.000 családnak felel meg, ezeket kell földhöz juttatni. 3,000.000 hold föld osztva 750.000 családdal, *minden egyes családra 4 hold jutna*. Ezt a megoldást azonban egészségtelennek tartják, így tehát marad az az *egyszerű megoldás*, hogy 100—150.000 családot 20—30 holdas földdarabokhoz juttatnak, *a többit pedig vegye fel az ipar*. Csakhogy az ipar a saját munkanélküleit sem tudja felvenni, hát akkor... megáll a tudomány. Legfeljebb kivándorolnak! (Ha lesz hová.) Mert *munkatáborba gyűjteni* a magyar parasztságnak kb. hatszázezer családját és velük napi 80 fillérért utakat építeni, télen folyókat mélyíteni, — mint egy honatyánk kívánja — csak egy *rossz álom* lehet.

A másik elmélet érdekesen szedi össze a 3 millió kat. hold, földet. Igénybeveszi azokat a városi földeket is, melyeken kisbérlők gazdálkodnak, tehát már régen igénybe vannak véve. Igénybeveszi már a 100 holdon felüli birtokok egyrészét is, a községi földeket (!?), a célbirtokokat stb. Ebből az így igénybevett földekből 200.000 törpebirtokos birtokkiegészítésben részesülne (hogy milyen nagyságban, azt nem tudjuk még), 150 ezer család kertet kapna (hogy ebből a mi értékesítési viszonyaink mellett, különösen az eldugott alföldi falvak és homokbuckák között, hogy tudnak majd megélni, az nem lényeges), 100.000 család át lenne telepítve ritkábban lakott területre (valószínűleg a rosszabb talajú vidékekre) és 200.000 család egy-egy holdas házhelyet kapna saját otthon építésére. Az utóbbi csoportnál csak azt nem tudom, miből és hol fognak megélni, mert a házhely még nem jelent kenyeret, viszont a munkaalkalmat nyújtó nagybirtok, sőt a nagyobb középbirtok is megszűnt már. A legnagyobb az, hogy mindezt gyorsan, alig öt év alatt kell végrehajtani!

A harmadik elmélet azt mondja, hogy ha mindenkit (ez a kb. 500—600.000 családra vonatkozik) nem is lehet földhöz juttatni, nem jelentheti azt, hogy a nagybirtokot fel ne osszák, hogy a radikális földreformot végre ne hajtsák. Ez a legegyszerűbb megoldás, melyhez sietnek hozzátenni: „mert hát milyen lehetőségek kínálóznak a hárommillió mezőgazdasági munkás kérdésének megoldására?” Hát nem „okos” és „logikus” megoldás? Csak az egyik feltevés ne csapná agyon a másikat: mert ha a hárommillió mezőgazdasági munkást {11} nem is lehet mind elhelyezni, nem jelentheti azt, hogy a munkaalkalmat nyújtó nagybirtokot fel ne osszák, viszont csak ez a mód, hogy a hárommilliót elhelyezzék! Ehhez a fura okoskodáshoz nem is lenne több szavunk, de mégis kérdeznünk kell, hogy a mi imponálóan radikális földosztónk olvasott-e már valamit a német, az olasz és az amerikai mezőgazdasági nagyüzemekről (ha már a magyart nem akarja meglátni), ahol a munkaalkalmak újabb és újabb lehetőségei kizárják a mezőgazdasági nincstelenséget, helyesebben a munkanélküliséget és ahol a mezőgazdasági munkások megkeresik hat hónap alatt a másik hat hónap tisztességes darab kenyerét is. Hallott-e már az illető mezőgazdasági iparról, mezőgazdasági terményeket feldolgozó üze-

mekről? Nem, mintahogy valószínűleg a mezőgazdaság fogalmával sem lehet teljesen tisztában. *Ilyen tudással, ilyen szörnyű módon ellentmondó feltevésekkel nem volna szabad ehhez a komoly kérdéshez nyúlni.* De számít ez nálunk? Számít nálunk az a közmondás, hogy „suszter, maradj a kaptafánál“ és aszfalt-agrárius a kávéházban?

Van elmélet, amely elismeri a radikális földreform súlyos következményeit, de a mesterségesen felkorbácsolt közhangulattól félve azt mondja, hogy a földreformot akkor is meg kell csinálni, ha az *sötétbeugrást* jelent. Hát nem! A közvéleményt *kellő felvilágosító propagandával* ki kell ragadni a demagógia hipnotikus varázsából és rámutatni arra, hogy milyen *katasztrófát* jelenthet az a sötétbeugrás.

Van még többféle elmélet is, mely mind egyetért a nagybirtok teljes felosztása kérdésében, csak egy felelettel marad mind adós, azzal, hogy mi lesz azoknak a tömegeknek a sorsa, akik a létesítendő 100—150.000 *fogyasztó kisgazdaság*, vagyis önmagukat felélő gazdaság érdekében *az utcára kerülnek, a legszörnyűbb nincstelenségbe*. Erre sehol nem kapunk feleletet. És még egy kérdésre nem, mi van a *jelenlegi kisbirtokos* társadalom sorsával, nem kellene-e ezeken a *vergődő önállókon* valamiképp segíteni, őket *tényleg önállóvá* tenni! Nem, erről sem hallunk soha, csak a hárommillió nincstelenről és a nagybirtokok radikális felosztásáról.

De most nézzük azt, hogy *kikből is áll* ez a hárommillió nincstelen mezőgazdasági munkás tömeg, mert sajnos már hivatalos kimutatást is láttam, mely *helytelenül* állítja össze és csoportosítja ezt a számot. Egy ilyen kimutatás nem olyan régen a következő táblázatot hozta, melyet a demagógia és a laikusok azután teljesen ferdén magyaráznak és aszerint agítálnak vele:

	<i>kereső:</i>	<i>eltartott:</i>	<i>összesen:</i>
földnélküli munkás	461.302	494.319	955.621
törpebirtokos	425.831	991.666	1,417.497
gazdasági cseléd	<u>215.896</u>	<u>381.578</u>	<u>597.474</u>
összesen:	1,103.029	1,867.563	2,970.592

Látjuk tehát, hogy a 2,970.592 létszámban benne vannak a *csecsemők és asszonyok is*. A törpebirtokosok osztályában pe-

dig csak 91.927 kereső a napszámos (179.840 eltartottal), a többi önálló, akik között sok a szőlőbirtokos, gyümölcsstermelő, nyugdíjas stb. A gazdasági cseléd fogalma pedig elkülönítendő a mezőgazdasági munkás fogalmától, mert egy jól kezelt nagybirtokon élő gazdasági cseléd nem cserél ma egy környékbeli 15 holdas kisbirtokossal sem.

A nagybirtokok radikális felosztásával, úgy, hogy egy-egy nagybirtokosnak azonban 500—500 hold maximális birtokrész meghagyandó, továbbá, ha figyelembe vesszük a nagybirtoki kataszterben nyilvántartott folyókat, medreket, házhe-lyeket, utakat, erősen szikes talajokat, mocsarakat, futóhomo-kos részeket stb., akkor még kétfélmillió k. hold föld sem áll ren-delkezésre telepítések céljára, hogy legalább száz—százötvenezer családot úgy lehessen földhöz juttatni, hogy abból egyelőre gondtalanul megféljen. (Egy generáció után természetesen a további felaprózódás már újabb problémát okoz).

Egyesek ma azt hirdetik, hogy 30 hold az az alap, mely hazánkban egészséges parasztegzisztenciákat teremtene, tehát így kell megoldani a radikális reformot. Nézzük tehát tárgyi-lagosan, lelkiismeretesen, mennyi föld kellene ahhoz, hogy a visszatért Felvidék figyelembevételével, 30 holdas alapon (ennyi a mai viszonyok között tényleg kell egy család nyugodt megélhetéséhez) a mezőgazdaságból élőknek önálló egziszten-ciát lehessen biztosítani:

215.896 gazdasági cselédnek á. 30 hold	6,476.880 kat. hold
91.927 1 holdon aluli birtokkal rendelkező mezőgazdasági munkás á. 30 h.	2,747.810 „ „
461.302 mezőgazdasági munkás birtok vagy bérlet nélkül á. 30 hold	13,839.060 „
44.993 részes földműves á. 30 hold	1,349.790 „
40.402 1 holdon aluli birtokkal vagy bérlet- tel rendelkező törpebirtokos á. 30 h. —	1,212.060 „ „
587.586 1—5 holddal rendelkező törpebirto- kos vagy bérlő á. 25 hold	14,689.650 „
306.122 5—10 holddal rendelkező kisbirtokos vagy bérlő á. 20 hold	6,122.440 „
228.981 10—20 holddal rendelkező kisbirtokos vagy bérlő á. 10 hold	2,289.810 „
Összesen:	48,727.500 kat. hold

De nem kapott még“ földet a 4805 gazdasági tisztviselő, akiket átlagban legalább 150—200 holddal kellene kielégíteni, hogy a maihoz megközelítő keresethez jussanak, kb. = 900.000

Összesen: = 49,627.500 kat. hold

Egészséges telepítés esetén tehát 49.6 millió k. hold lenne szükséges ahhoz, hogy a mezőgazdaságból élők egy generáción át nyugodtan, gond nélkül élhessenek. (A megnagyobbodott csonka haza összes szántóterülete 11,175.755 kat. hold, ebből azonban csak kb. 2—2.5 millió 500 holdon felüli terület állna esetleges radikális telepítésre rendelkezésre. Hiányzik tehát még kb. 47 millió kat. hold föld.)

Természetesen a fenti tervet csak hozzávetőleges, mert azt pontosan kiszámítani az ilyen csoportosításhoz *rendelkezésre nem álló* statisztikai adatok miatt nem lehet. De nem is szükséges. Csak hozzávetőleges képet akartam nyújtani a radikális földosztóknak, hogy ime kb. ennyi föld kellene, ha azt akarjuk, hogy a Csonka-hazában a mezőgazdaságból élő családok mindegyike megfelelő nagyságú földhöz juthasson, abból meg tudjon élni és *senki az utcára ne kerüljön*. Terméseitezen ma már a *Felvidéket* is kalkulációba kell venni, ahol sok a mezőgazdasági munkás, de kevés a nagybirtok.

A gazdatisztek részére átlagban azért kellett családonként 150—200 holdat felvenni, mert tudjuk jól, hogy *a gazdatisztek általában jól vannak dotálva*, készpénzfizetésük mellett lakást, konvenciót földet, tűzifát, állattartást élveznek, nyugdíjat is kapnak, de számításba kellett vennem a mezőgazdaság mai lecsökkent *rentabilitását* is. A gazdatisztekre vonatkozólag általában az a felfogás, hogy az erőteljes földreform egzisztenciális létükben nem fenyegeti őket, mert a kisbirtokok ellenőrzése, a gazdasági felügyelőségek szaporítása stb., elhelyezkedési teret fog nekik biztosítani. Ezt az *összesség számára* vonatkoztatva kétségbevonom. Az államot a földreformmal járó terhek, az ugyancsak ezzel bekövetkező és állandóan erősbbödő *agrárszociális terhek* annyira igénybe fogják venni, hogy újabb állásokat teremteni nem tud. Kisbirtokosainktól pedig ezt várni szintén nem lehet, még akkor sem, ha tucatszámra fognak *termelő szövetkezetek* létesülni. A magyar paraszttal, az

ő individuális felfogásával, erősen kétséges, hogy meg lehet-e majd értetni, hogy csak a termelő szövetkezetben tud boldogulni és kétséges, hogy mindegyik *elfogadja-e* majd a gazdatiszt tanácsát? A *szövetkezeti termelést* különben is. úgy emlegetik mindig, hogy az egyszerre *ideális* állapotokat fog úgy a termelés, mint a mezőgazdasági *munkanélküliség terén* teremteni. A munkaalkalmakat azonban *semmivel sem* fogja növelni, sőt a parasztok összeállva még annyira sem fognak idegen munkaerőt alkalmazni, *mint ma*. A termelés tekintetében pedig rossz gazdasági évben a gazdákat még az *adminisztrációs költségek* is terhelni fogják, amikor pedig még a földadót sem tudják fizetni. Lehet, hogy az új világban több gazdatiszt el tud majd helyezkedni (kérdés az is, hogy milyen javadalmazással és megfelel-e az az eddigi életkörülményeinek), de hogy 4800 kereső új állást kapjon, az szinte *abszurdumnak* látszik. Még szociális titkároknak is *jogászokat* küldtek a falvakba, nem pedig okleveles gazdákat, akik talán mégiscsak többet tehetnének a falusiak érdekében. Ingyen földet semmi szín alatt sem osztogatnának. Tény az is, hogy egy radikális földreform során, az eddig gazdatisztek kezelése és ellenőrzése alatt állott területek kerülnének *szabad gazdálkodás* alá, ami csak a *mezőgazdasági kultúra és a termelési eredmények hátrányára fog válni*.

Kerék Mihály szereti hangoztatni, hogy a magyar gazdatiszti társadalomnak egyik legnagyobb *hibája* az, hogy 1000 holdakban gondolkodik. Nem tudom, szemére hányta-e már a *gyárok mérnökeinek is*, hogy 1000 lóerőkben, vagy kilowattokban gondolkodnak, mert az igazságos elbánás ez lenne. Okosan csapott vissza erre a frázisra egy gazdatiszt azokkal a szavakkal, hogy „*minden gazdatiszt annyi holdban gondolkodik, ahány hold a kezelésére van bízva*“. Mit is lehet egy elfogult, egy maradi álláspontra mást válaszolni? Még akkor is, ha *Kerék Mihály* magát lépten-nyomon a „*közvéleménynek*“ nevezi ki.

Magyarországon a gazdatisztek száma *kevés*, nélkülük pedig a *mezőgazdasági kultúra továbbfejlesztése el sem képzelhető*. Nálunk még sok lehetőség van a földben és még sok szakudást kell belevinni a mezőgazdasági életbe, hogy a *jövő közigazdasági követelményeinek* eleget tudjunk tenni. Sajnos azon-

ban ebben az országban *mindenki* beleszólhat a föld és általában a mezőgazdaság, mondjuk helyesebben a földbirtokpolitikai ügyekbe, csak éppen a *gazdatiszt, a mezőgazdaságban élő intellektuel elem nem.*

„*A nagybirtok egyoldalú termelést folytat*“, — írja a mi egyik „földreformerünk“, de ha életében *látott volna már nagybirtoki gazdálkodást, vagy egyáltalán nagybirtokot*, talán mégsem merne ilyen abszolút naiv és légből kapott kijelentést tenni. Hát ki termeli a cukorgyárak részére a *cukorrépat*, az olaj gyárak részére a *lenmagot*, ki termeli a *kendert, repcét, szójababot, dohányt, borsót, répamagot, cirkot, a különféle magvakat* stb., ki kísérletezik állandóan a különféle növények *meghonosításával, kitenyésztésével*, ki foglalkozik *minőségi termeléssel*, hol alkalmazzák a *természettudományi módszerek újabb és újabb eljárásait*, hol találhatóak a legszebb *ménesekek, gulyák* és a legnagyobb tejelő állatok, hol vannak a *mezőgazdasági ipari üzemek, feldolgozók, szeszgyárak, malmok, az erdőgazdasági üzemek*, honnan kerülnek ki a világhírű *Esterházy, Teleki stb. borok, csemegeeszőlők* stb., stb., talán a 15—20 holdas kisbirtokról? Nem! Ezt igazán tudja ma már mindenki. Nagyon balul ütött ki tehát ez a sánta, de *annál hangosabb jelszó!*

Aki a *földdel foglalkozó* irodalmi munkásságában nem elégszik meg azzal, hogy városi íróasztalánál szerkessze meg, szedje dallamos *rímbe* földbirtokpolitikai elméleteit és megállapításait, hanem széjjel néz az *alföldi és dunántúli földeken* (természetesen nem áll meg Cegléd, Kecskemét és Nagykőrös városainál), *minden nagyobb hozzáértés nélkül* fogja látni és tapasztalni, hogy míg a sokat kárhozott egyoldalú búza-kukorica termesztést *csak a kisbirtokon űzik*, addig a nagybirtokokon alig 20 % a búzatermő terület. (Igaz, hogy ez képezi az exportot!) És amíg a mi városi „földreformerünk“ ezt a kiutazást fáradtságosnak tartja, addig nem is szabad vele az idézett *„egyoldali termelésről“* vitatkozni. De lássuk a következő jelszavát:

„*A nagyüzem megközelítőleg sem bírja úgy a gazdasági válságot, mint a kisüzem...*“ Azonban a gazdaadóságok mégis csak mást bizonyítanak! *Úgy látszik, a mi „bodenreformerünk“ összetéveszti a nagybirtokot a kisbirtokkal.* Hát hol vannak a

tartalékok, melyek a rosszabb termésű esztendőben a nagyüzemet fenntartják, viszont ezek hiánya a kisbirtokost a *főtt répara* kényszeríti. (Lásd: 1935. évi csongrádmegyei nyomort). Hol áll rendelkezésre a *forgatóke*, hogy a válságot ki lehessen heverni, hiszen a mezőgazdasági nagyüzemnek *az alkalmazottait, cselédeit fizetnie kell, mert akár esik, akár fúj*, ezek konvenciójukat, járandóságukat *minden körülmények között* megkapják, míg a kisbirtokos ínségmunkákért szaladgál és ha talál, akkor azt a nagybirtokon találja. *Honnan látják el a kisbirtokot válságos időkben vetőmaggal, takarmánnyal?* A másik kisbirtokról? Nem. A nagybirtokról! Hol vannak *mezőgazdasági gépek*, hogy ha kell és sürgős a munka, *napok alatt* végezzenek az aratással, a csépléssel, az őszi szántással és a vetéssel. Ahol a gabonát, magvakat szelektálva küldhetik a piacra, hogy a külföld is átvehesse. Kisbirtokosaink javarésze *még mindig* keservesen sínyli a pár év előtti válságot, a nagybirtok pedig már *pontosan fizeti* a progresszív adókat, (a nehéz időkben is fizette), a *vagyondézmát* és adta a *belső kölcsön* jórészét. És hogy a kisbirtok mennyire nem bírja a válságot, annak *legfőbb bizonyítéka az az állami rendelkezés, mely válságos esztendőben még a földadóját is elengedi*. Ez a jelszó is négyest érdemel!

A következő sorokat az egyik munkából idézte ki a „közvélemény”: „*a világ minden fejlettebb államában, a mezőgazdaságban is a nagyüzemi egységek dominálnak s a jövő minden termelési ágban a nagyüzemé**” és hozzátette: „*ekkora tájékozatlansággal ié's elfogultsággal nem lehet vitába szállni.*” — Hát nézzük csak, ki a tájékozatlan és az elfogult! Nem kell ehhez semmi más, csak ismerni *Mussolini birtokpolitikáját, a német mezőgazdasági törekvéseket* (már a békeidőktől kezdve), azután *az angol mezőgazdasági helyzetet* és végül talán nem ártana *az Északamerikai Egyesült Államok mezőgazdálkodását is tanulmányozni. Az orosz szofhoszokról és kolhoszokról* itt ne is essen szó. Mezőgazdasági munkásaink vájjon a német *kisbirtokokra* mennek évenként dolgozni! És talán jogosult, hogy most már én állapítsam meg, hogy a tényekkel szemben tényleg nem lehet vitába szállni, azokat az ellenfél legfeljebb letagadhatja, minthogy akik csak az *utódállamok birtokrend-*

szerét és termelési politikáját ismerik, nem is tehetnek mást. Sarokba szorított emberekkel vitázni nem is szabad, hiszen már mást úgy sem tehetnek, mint nyelvet öltögetnek az igazságra, a tények bizonyítójára.

„A nagybirtokon kiuzsorázáson alapuló munkarendszer áll fenn“, hangzik a másik jelszó és hangoztatója előtt ma is állandóan az a „80 filléres — egy pengős“ napszám lebeg, melyet a mezőgazdaság abban az esztendőben fizetett, — de azt sem általánosságban —, amikor a búza ára 7 pengő körül hullámzott, a hízósértés kilójáért pedig 40 fillért adtak. Elég egy pillantást vetni a napszámbérek alakulásának hivatalos kimutatásába és láthatjuk (persze tárgyilagos szemlélettel), hogy a napszámbérek állandóan hullámoztak, aszerint, ahogy a gabona és állatárak változtak.

1929-ben	3.08 P	1934-ben	1.37 P
1930 „	2.68 „	1935 „	1.37 „
1931 „	2.28 „	1936 „	1.43 „
1932 „	1.72 „	1937 „	1.82 „
1933 „	1.38 „	1938 „	2.08 „

volt a mezőgazdasági átlagos napszám. Az adatokhoz meg kell jegyeznünk, hogy az átlagot sokban befolyásolja a női és a gyermeknapszám. 1938. évben pl. a legtöbb nagybirtokon a férfi napszámok a 2.50—3 P-t is elérték, amihez azután itt-ott szalonna és burgonyakonvenció is járult. így fest a „kiuzsorázás“ annál, aki nem tudhatja, mert nem látja és nem is érti, hogy a mezőgazdaságban a munkabérek mindenkor a terményárakhoz igazodtak, mert ezt a mezőgazdaság rentabilitása másképp nem is bírta volna el. Kormányzó urunk is kijelentette, hogy földbirtokosnak lenni rossz üzlet, higgye tehát el mindenki, hogy nem a földbirtokoson múlik a kisebb napszám akkor, ha a gabonaárak is alacsonyok. Azután annak a földbirtokosnak még más egyebeket is kell fizetnie. A nagy adókötelezettség a teherbíró képesség határát már régen elérte, a környékbeli községek szegényei pedig minden évben megkapják a maguk téli ellátását.

Megtörtént már az, hogy néhol a kiscgazdák tényleg nagyobb napszámot adtak a munkásnak, de csak azért, mert három napig foglalkoztatták, — amikor a munkát már maguk

nem végezheték el —, azonban abban az évben többé már napszámot nem alkalmaztak. Persze, szidják azután az uradalmat, hogy kisebb napszámot fizet mint a paraszt, csak azt nem veszik figyelembe, hogy itt a napszám az *egész idény alatt* biztosítva van.

A mezőgazdasági munkáshelyzettel kapcsolatos jelszavak közé tartozik az is, mely azt állítja, hogy a gabona- és állatárak emelkedésével a mezőgazdasági munkanélküliség *semmi-vel sem csökkent*. Ennek ellent mond az a tény, hogy alig vittek ki Németországba a múlt évben 6000 munkást, a vármegyék máris *tiltakozó felirattal* fordultak a kormányhoz, mert itt-ott *munkáshiány* jelentkezett.

Némelyek a nagybirtok *ellen azzal* érvelnek, hogy holdanként lényegesen *nagyobb munkabérral*, tehát költségesebben termelnek, mint a kisbirtok, pedig logikusnak látszik, hogy *ahol holdanként több a munkabér; ott több munkást is alkalmaznak*, sőt a munkásokat valószínűleg jobban is fizetik.

Azt viszont soha nem hallottam említeni, hogy bizony a kisbirtokos, — ha cselédet tart —, őt *lényegesen kisebb konvencióval alkalmazza*, mint pl. egy nagybirtok, sőt alaposan *ki is használja*. A legtöbb helyen valószínűleg kizsarolják azt a cselédet. Ez általánosan tudott dolog, csak a demagógia hallgat róla.

Hihetetlen közgazdasági naivitás kell annak a megállapításához is (egy heti lapban olvastam valamelyik magát meg nem nevező *agrártudóstól*), mely kimondja, hogy ha évente nem 76 kilós, *hanem csak 75 kilós* búza teremne azon a bizonyos százezer holdon (melyik lehet az?), abba még *aligha pusztulna bele* a magyar gazdasági élet. fFudnia kellene a cikkírónak, hogy a külföld ma már nem 76 kilós, *hanem 80 kilós búzát követel* és ezt szállít Amerika is. És ha piáír millióval visszaesne külkereskedelmi mérlegünk, azt igenis *erősen megsínylené* a magyar gazdálkodás. Németország miért hangoztatja mint *életbevágó szükségletét* a tovább forszírozandó exportját? Ha egy nagy államnak életérdeke ez, akkor százszor inkább életérdeke egy kis agrárországnak. *Ha nincs mezőgazdasági exportunk, akkor nincs importunk sem és leáll az ipar*. Ez a legkevesebb, amit egy „közgazdasági“ cikk írójának tudnia

kellene. A közgazdasági élet, a közgazdasági alapfogalmak *nem jelszavakon* nyugszanak, ezen a téren a hordónak semmi szerepe nem lehet. Itt csak *reális tények*, komolyan mérlegelt szempontok dominálhatnak, *itt a frazeológiának soha szerepe nem volt*. A közgazdasági cél nem a parasztfogás, a közgazdasági cél *a nemzet anyagi érdeke és boldogulása*.

Egy másik agrárszociológus kifakad az ellen, hogy dacára a mezőgazdasági árak javulásának, *a cselédbérek mégsem javultak!* Ismét a tájékozatlanság sír ezekből a szavakból. Hát a cseléd járandóságát nem *természetben* kapja? És ha természetben kapja, akkor csak világos, hogy a gabonaárak és állatárak emelkedésével *automatice* az ő járandósága is emelkedik. A készpénzfizetése csak zsebpénznek van szánva, amit megtekaríthat magának azt is felesége a jószág tartásból, a konvenció földjének feleslegéből árulja ki.

Kedvenc jelszó a nagybirtokok „parlagon heverő földjéről” is beszólni, anélkül, hogy ismernék egy nagybirtok *strukturális* helyzetét, *a különböző művelési ágak* jelentőségét. Igaz, hogy volt egy *Radvánszky* eset, de a szórványos és kisebb területre vonatkozó eseteket *általánosítani* vagy tudatos, vagy tájékozatlan *rosszhiszeműséget* jelent. Nem olyan rég egy feljelentést küldöttek a földművelésügyi minisztériumhoz, hogy az egyik alföldi nagybirtoknak két erdeje között „parlagon heverő” földjei vannak, tehát a Radvánszky eset mintájára azonnali beavatkozás válna szükségessé. A feljelentés mocskos *hátterének* bemutatása nem tartozik ide, de az már igen, hogy a minisztérium leküldötte egyik főemberét, aki szakértelmével *mást nem állapíthatott meg*, mint azt, hogy a „parlagonheverő” föld *legelő*, mely elengedhetetlenül szükséges az illető uradalom *országos hírű fejlett juhászata* számára. (Most csak azon csodálkozom, hogy egy-két sajtóorgánium, még a vizsgálat előtt nem kürtölte széjjel az országban az *újabb „parlagon heverő” föld „felfedezését”*.) Igen, a nagybirtokok *legelői* azok a parlagon heverő földek, ezekre a legelőkre pedig (tudni kellene) *egy fejlett állattenyésztésnek* szüksége van. A nagybirtoki állattenyésztés kiválóságát pedig azt hiszem csak rosszakarattal lehet kétségbevonni, mert az országos eredmények, a *világhírűség* hangosan dokumentálják a valóságot. A városok és közsé-

gek szintén nagy legelőterületeket tartanak, némely földosztónk már ezeket is igénybeveendő „*parlagon heverő*“ földeknek minősítette, pedig nem vitás, hogy a városi és községi lakosság jószágállományának elengedhetetlen szükségét képezik ezek a legelők. Úgy a nagybirtoki, mint a községi legelők nagyrésztben különben is *gyenge, homokos*, vagy szikes talajú területek, melyek *szántóföldi művelésre* nem igen alkalmasak, juhászaira azonban annál inkább. És hogy még jellemzőbben rámutassak a „*parlagon heverő földek*“ jelszónak néha *kirívóan* alaptalan voltára, megemlítem azt az esetet, amikor egy „*agrártudósunk*“ vidéki kirándulása során rámutatott az egyik nagybirtoki *tavaszi búzaföldre* és diadalmasan felkiáltott: „Nézzek uraim, ott is milyen hatalmas *fűvel* benőtt földterület hever parlagon.“ Innen és hasonló esetekből került ki ez a színpompás jelszó, melynek ennyi az értéke is.

Ami pedig a *tényleg parlagon heverő földeket* illeti, tessék végigjárni a háború utáni földreform során a nagybirtokok területéről leszakított részeket. Ezeken a részeken ma lehet találni parlagon heverő, földestől, házastól *otthagyott területeket*, de lehet találni földbevájt odúkat is, mint a földhözjuttatottak „*lakóházait*“.

További kedvelt kifejezés a „*mammutbirtok*“ szó használata is. A legkomolyabb helyen is hallottuk már emlegetni, hogy a *mammutbirtokok kora lejárt*. Kérdeznem kell azonban, ha egy nagybirtok *kétszer annyit termel és kétszer annyi családot tart el*, mintha felosztanák, játszhat-e szerepet a *nagysága*, vagy sem? (Nem helyesebb-e, ha ilyen gazdasági és szociális előnyök forognak fenn, ha az a birtok *minél nagyobb*, hiszen annál jobban szolgálja a *nemzetgazdasági és a szociális* célt. A *Ford műveknél* sem nézik azt, hogy mekkora területen fekszik, mekkora a kiterjedése, mammutüzem-e vagy sem, hanem azt, hogy *mennyit termel, mennyi embert foglalkoztat és természetesen milyen minőségűt termel*. Egy mezőgazdasági nagyüzemre is szóról-szóra ez áll, különösen abban az országban, ahol a mezőgazdasági népsűrűség a *legnagyobb Európában* és ahol a rendelkezésre álló kevés földmennyiség szótosztásával veszélyes kísérletezés lenne ezt a népsűrűségi problémát így megoldani, mert a megoldás egyetlen útja a *mezőgazdasági*

munkaalkalmak széleskörű megteremtése. Az a mammutbirtok sok erdőből, sok kisebb nagyobb részből, több bérletből áll, egy-egy gazdasága, intézősége külön kis gazdasági egységet alkot. A jószágigazgatók, okl. gazdatisztek, mérnökök, tisztviselők, orvosok, állatorvosok, iparosok, altisztek, cselédek, munkások *seregei* és *tömegei* élnek a mammutbirtok gazdaságai-ban és tartós, nyugodt megélhetésük van. *A jószágigazgatók, intézők, mérnökök* vezetik a nekik kijelölt helyen a gazdálkodást, az üzemeket és hogy mindezek élén a tulajdonos, vagy nevezük úgy, a vállalkozó áll, az miért feltűnő a mezőgazdasági életben, amikor az iparban, kereskedelemben és a gazdasági élet minden más megnyilvánulásában olyan *természetes*? És kérdeznem kell, hogy a birtokosok és a gazdatisztek nincsenek ahhoz a földhöz úgy oda növe, mint a paraszt? Nem képezik-e ők szintén a nemzet gerincét, sőt a legjobb középosztályát?

És amikor a *nagy hitbizományok megszüntetését*, de a *kis hitbizományok* (paraszt hitbizományok) rendszerének bevezetését követelik, gondolnak-e arra, hogy a paraszt-hitbizomány-nal együtt jár a *több gyermeknek munkaalkalmat biztosító* nagy hitbizomány is, hacsak nem akarjuk elfogadni, tudomásul venni az egyikét.

Észreveszi-e a laikus olvasó azokat a *kiáltó hibákat is*, melyeket egy-egy földosztogató könyvben követnek el a szintén laikusok. Egy füzetben pl. nemrég egy olyan összehasonlítást láttam, melyben (békebeli adatok alapján) *az egyes vármegyék nagybirtoki területének százalékos arányát szembeállították az 1000 hektár szántóföldi területre eső népsűrűséggel*, hogy végső következtetésül kihozzák azt az eredményt; ahol a nagybirtok nagyobb területet foglal el, ott *kevesebb a szántóföldre eső népsűrűség*. Többek között kimutatják, hogy például Brassó megyében a *szántóra eső népsűrűség* majdnem ötször annyi, mint Fejér megyében. Pedig az eset világos. *Minél több egy vármegyében a szántóterület, annál kisebb a ráeső népsűrűség és fordítva*, minél több egy vármegyében az erdő, a hegy és a havasi táj, annál *nagyobb* a szántóra eső népsűrűség. Egszerű igazság ez, mely a fenti szembeállítást éppen ilyen egszerűen buktatja meg. Egy másik összehasonlításban valaki helyiismereteire hivatkozva, felhozta a faluját és kimutatja.

hogyan annak területén sokkal több lélek lakik, mint a szomszédos, ugyanakkora területű nagybirtokon. Ebből le is szűrte azt a konklúziót: mennyire hátrányos a nagybirtok a népsűrűség kialakulására. Az illető azonban *csak egyet* felejtett el megemlíteni, azt, hogy faluja lakosságának jórésze azon a *szomszédos nagybirtokon találja meg egész évi keresetét*, tehát a falu lélekszámából ezt a számot ide illene hozni. Az ilyen fals összehasonlítások *tömegeit* olvashatjuk, melyek azonban egy kis *logikával* és egy kis helyiismerettel rögtön megcáfoltak.

A népsűrűségnek itt-ott mutatkozó kilengéseit és az *egyket*, már többször akarták a nagybirtok terhére írni, *mindig sikertelenül*. A lelkiismeretes számítások ma már kimutatták, hogy a népsűrűség és a nagybirtok elterjedésének százalékos aránya között *törvényszerű összefüggés nincs*, de kimutatták azt is, hogy a *születések száma* a nagybirtoka területeken mindenütt *nagyobb* és főleg a cselédcsaládok gyermeklétszáma mindenütt *kétszer-háromszor annyi*, mint a környező kisbirtokosok gyermekeinek száma. És ha csak két vármegyét hasonlítunk össze, *Fejér megyét*, ahol legtöbb a nagybirtok és *Baranya megyét*, ahol legkevesebb a nagybirtok, akkor azt látjuk, hogy Baranyában éppen *fél annyi* emberszaporodás van, mint Fejér megyében. A 100.000 holdra eső *egykes községek* közül pedig 8.5 esik Baranyára és 0.3 Fejér megyére. Az 1000 lakosra eső *élveszületés* 1933—1935-ig Baranyában 17.6 volt, míg Fejér megyében 24.9. De ez nemcsak nálunk van így. Ha a *kisbirtokos államokat* nézzük, azt látjuk, hogy *Finnországban*, ahol a lakosság mezőgazdálkodása mellett halászattal, állattartással és famunkákkal is foglalkozhat, (mezőgazdasági népsűrűsége pedig 5.9), az 1000 lakosra eső természetes szaporodás 1932-ben 6.5 volt, míg 1935-ben 6.9, vagyis alig volt szaporodás. *Lettországban* a természetes szaporodás az 1932. évi 5.8-ról 1935-ben 3.4-re csökkent le, *Észtországban* pedig 2.8-ról 0.9-re. *Dániában* az élveszületések száma csökkent és pedig 1000 lélekre az 1932. évi 18-ról 1935-ben 17.7-re.

A demagógia is rájött arra, hogy az *egyke ma már éppen a kigazdák között dühöng legjobban* és elhallgatott arról, hogy a gazdasági alkalmazottakat vádolja meg ezzel. *Egy uradalom-*

ban pl. 14 olyan cselédcsaládot találtam, hol 10 gyermeknél több volt az átlagos létszám.

A „magántulajdon elvén álló“ radikális földreformerek nem ingyen akarják kisajátítani a nagybirtokok területeit. Miután azonban — és ezt ők is jól tudják — az államnak igen kevés pénze van, tisztviselőinek fizetését sem tudja még visszaállítani, de a hadsereg is mindennél előbbre való, *fantasztikus* tervekkel jönnek elő, melyek végső konklúziója azonban mégis csak az, hogy a nagybirtokos *nem fog kapni semmit*, sőt az egyik terv azt is követeli, hogy a *nagybirtok járuljon hozzá* a radikális földreform finanszírozásához. Magyarul ezt úgy nevezik, hogy az elitét maga akassza a kötelet a nyakába. Még az a jó, hogy a többség mégsem megy ilyen messzire, hanem, hogy a nagybirtokostól ne csak elvegyen mindent, hanem aljon is valamit, a lehető legegyszerűbb módon kívánja a kérdést megoldani, úgy, hogy *háromszázalékos kötvényt adna* a földbirtokosoknak. A legnagyobb pénzügyi kapacitások egyike, *Hegedűs Lóránt*, a Pesti Hírlap f. évi április 25-i vezércikkében ezzel a kérdéssel foglalkozva, azonban nem látja a kérdést ilyen egyszerűnek és véleményét a következő szavakkal fejezi ki:

„... *ma, amikor a legjobb értékpapírok kilencszázalékos kamatozást adnak az óriási tőkehiány folytán, amely n&m apad, hanem nő, a háromszázalékos papíros csak harmadrészt ér* annak, ami rá van nyomtatva. Ha tehát a magyar földbirtokost háromszázalékos kötvénnyel elégítjük ki, elvetjük az ő vagyona értékének kétharmadát. Jó lenne, ha a tervezők ezt meggondolnák, mert mindaddig, amíg az állam a magántulajdon alapján áll — és reméljük mindig így lesz — *papirosértékkel valóságos vagyont kifizetni nem lehet.*“

Autentikusabb helyről nem is hangozhatott volna el a kötvényosztogatók részére ez a méltó felelet.

Olvashattunk már olyan szörnyszülött kitételeket is, hogy *Európa ellenséges szemmel nézi a magyar nagybirtokokat*, csak azt nem értem *miért veszi viszont természetesnek az olasz, német, angol és amerikai nagybirtokokat*. Pont a magyar nagybirtokok feküdnék meg Európa gyomrára, annak az Európának, mely amúgy is az *amerikai nagybirtoki búzaimportra van utalva?*

E fejezet megírása közben jutott tudomásomra egy támadás, mely csak közvetve indult „A nagybirtok“ című könyvem ellen, mely azonban annyira *komolytalan*, hogy nem is volna érdemes foglalkozni vele. De, hogy ezzel is szemléltessem azt a *módszert*, mely a komoly érvekkel szemben *nem komoly ellenérvekkel dolgozik*, hanem *tehetelen bosszúvágyában* nem riad vissza semmitől — *legyen az becsületsértés vagy rágalmazás* —, kénytelen vagyok ezt a módszert is bemutatni.

Matolcsy Mátyás lapjában egy cikk jelent meg, melyben egy *sövényházi paraszt* (Matolcsy helyi informátora) levelét ismertetik, de a levél tartalmával a lap szerkesztője is *teljesen azonosítja* magát. Ezt a parasztot *jól ismerem* és éppen ezért nyugodtan kijelenthetem, hogy *semmiesetre sem képviseli a józan magyar parasztság felfogását*, ellenben résztvesz mindenben, ahol köztöködni, szónokolni egyszóval *feltűnni* lehet és ahány *alaptalan* feljelentés érte a környékbeli uradalmat, ott mindenütt megtalálható. Erről az emberről, — akinek, mint a már hozzám intézett ákom-bákom, értelmetlen leveléből is kiténik — *nem tételezhető fel*, hogy egy közel 450 oldalas közgazdasági tanulmányt elolvasson és azt megeméssze. Feltétlenül kellett tehát, hogy valaki — *akinek nem volt bátorsága nyíltan kiállani* — e paraszttal íratott levélben mondja el *minden cáfolatát* melyet „A nagybirtok“ című könyvem ellen felhozni tudott. Igaz, hogy ez a cáfolat, mint ilyen, nagyon gyengén sikerült, de *mint személyt támadó förmedvény a céljának nagyszerűen megfelelt, mert az egyszerű tagadások és vad rágalmak hemzsegeve váltogatják egymást*. De megtaláljuk benne a *büntett feldicsérését, a független magyar bíróság megvádolását és az osztály elleni izgatást* is. A cikk úgy véli, hogy ez az ország *Balkán*, ahol mindenki tetszés szerint „gyilkolhat“ stb. és a magyar olvasó közönség is annyira *balkáni nivón áll*, hogy ezt el is hiszi. Az egészből csak azt nem értem, hogy ha Matolcsy Mátyás lapja a könyvem miatt *rám haragszik*, akkor miért nem száll az *érvek tekintetében* velem vitába és miért indít személyi támadásit egy *teljesen kívülálló szociális érzésű főurunk ellen*; azért talán, mert a többi között az ő birtokát is ismertetem? És mindehhez miért kell egy vidéki parasztembert, mint *strohmannt* felhasználni, azért hogy a bíróság a megindított bünvádi eljárás során *őt ítélje elf* Szerintem sokkal egyenesebb eljárás volna, ha *érveimmel szemben* nyíltan állásfoglalna és nem *egy paraszt védelmére szorulna*. A lapban megjelent cikk állításai erősen hasonlítanak azokhoz a vádakhoz, melyeket *Matolcsy Mátyás* képviselő, a *mentelmi jog védelme alatt*, a parlamentben már egyszer felhozott, — azonban arra a nyílt felszólításra, hogy vádjait a független magyar bíróság előtt is ismétlje meg, nem reagált, vagyis egyszerűen *visszavonult*; — önkéntelenül adódik tehát az a feltevés, hogy a jelenlegi cikkben foglaltak sem

indultak ki egy egyszerű paraszt agyából, hanem a sugalmazó a *háttérben* húzódott meg. Igaz ugyan hogy Matolcsy Mátyás egy közgazdasági időszaki lapban *ellenem is* intézett egy kirohanást, de ez sem a könyvemben foglaltak, hanem a személyem ellen irányult. Legnagyobb bűnömül itt is csak azt hozhatta fel, hogy ezelőtt 10 esztendővel a kereskedelmi életben voltam alkalmazva, „egy cipőgyár *segédkönyvelője*“ voltam (igaz, hogy itt is tévedett a munkakörömben) és „*magánszorgalomból* végeztem el a közgazdasági egyetemet.“ Most pedig a legnagyobb és megbocsáthatatlan bűnöm az, hogy egy *uradalom tisztviselője* vagyok. (Értelmetlen, hogy Matolcsy ék szerint nekünk nem szabad saját szakmánk kérdéseivel foglalkozni, csak másnál természetes ez!) Én azonban mindezekben *semmi szégyelni* valót nem találok, *kenyérkeresetem a becsületes, tisztességes és felelősségteljes munkán alapszik*, de jelenti azt is, hogy *ismerem a mezőgazdasági élet minden mozzanatát*, az általam tárgyalt kérdésekben *otthon vagyok* és azt is tudom, hogy minden egyes kijelentésemért *felelnem kell*, mert engem nem véd a *mentelmi jog*.

Matolcsy lapjában legutóbb megjelent támadó cikk, a cikk *Anonymusának* azzal a megjegyzésével végződik, hogy így vélekednek az „*élet emberei*“ (már mint az említett sövényházi paraszt?) könyvemről. Szerintem azonban *nem a korcsmában az urakat szidó Dózsa György jelöltek az élet emberei*, hanem azok a józan, szorgalmas, derék magyar parasztok, akiknek minden vágya a becsületesen megfizetett munkaalkalom és azok a kisgazdák, akiknek véleménye (az ország több helyéről hozzám beérkezett levelek tanúsága szerint) *egészen más, pont ellentéte* Matolcsy embere felfogásának. Az utolsó állítás pedig, hogy munkám csak „*olaj a tűzre*“ olyan értelemben is használható, hogy nem azt a tüzet fogja táplálni, *mely kormos lángjával még az eget is el akarja sötétíteni*, hanem azt, mely a világság terjesztője, melynek lángjában a *demagógiának még sok frázisa, sok rágalma fog megsemmisülni*.

A legszomorúbb végeredményben *egy agrárpolitikus* szempontjából az, hogy egy komoly probléma megvitatásánál nem az *érdemi részt* tárgyaló fegyverekhez nyúl, hanem olyan, *nemesnek egyáltalán nem nevezhető harcmódot keres*, mely semmiesetre sem fog eddig követett igazságos utamról letéríteni. *Számomra mindig mérvadóbbak és illetékesebbek azok a vélemények, melyekkel az ország nagyjai, igazi szakemberek ismerték el munkásságomat*.

Szent István királyunk örök időkre szóló ígéiben kijelentette, hogy az *állami élet a tekintélyek tisztelete nélkül anarchiába süllyed*. A magyar paraszt mindig tekintélytisztelő

volt és amíg ez a tulajdonság él benne, addig az ország hasznavehető értékes eleme marad. *Amint azonban lejártatták előtte a tekintélyt, amikor a földesurak ellen uszították, nejriv ismert többé semmilyen értéket, nem ismerte magát a i hazát sem.* Olvashattuk ezt a Dózsa-féle parasztlázadás történetében. és láthattuk az 1918-as őszirózsás forradalomban, amikor bizony *a falu is megmozdult* és néhol jobban mint a város. A frontról hazahozott fegyverrel kísérgették a *jegyzőt, a papot, a tanítót és az uradalmi tisztet, (de ellenfél volt már a 100 holdas gazda is),* ahelyett hogy ezekkel a fegyverekkel a betörő csehek, szerbek és oláhok ellen fordultak volna. *Ebben az időben csak 3—4000 gerinces magyar kellett volna, akik a székely hadosztályt és más önkéntes csoportokat támogatva, megtarthatták volna Nagy-Magyarországot. De a falu hiányzott!* A falu a várost utánozta, „apostolait“ hallgatta, *akik a földet osztogatták neki.*

A ma divatozó „parasztkultusz“ idején is sokan, *akarva vagy nem akarva,* a tekintélyt destruálják. A „falukutatók“ munkáiban (némelyikében rossz volt olvasni a magyar paraszt nyelvezetének szörnyű kiforgatását is) az „átkozott“ földesurat okolták a paraszt nyomorúságáért, elmaradottságáért és a falu munden bajáért. A vidéki élet ilyen aposztrofálása *fokozatosan viszi át a köztudatba azt, hogy aki földesúr, az csakis rossz lehet,* antiszociális érzésű, munkás- és cselédkizsákmányoló, — gazdatisztjeivel együtt, — (sajnos a mai *filmekben, sőt már a színpadon is,* csak az ilyen duhajkodó, vagyonát elverő, alkalmazottaihoz goromba földesurat mutatják be a közönségnek), holott mondhatnánk, *éppen az ellenkezője igaz.* Lehet, hogy voltak, vagy vannak is kirívó példák, de általánosságban *ma az a falu la legboldogabb, amely egy jól kezelt uradalom mellett fekszik, mert ott a nincstelének nyáron munkát találnak és télen sem koplalnak és fájnak.* A földesurakat és az alkalmazottakat pedig a legtöbb helyen a *legpatriarchálisabb* viszony fűzi össze, a munkának, de a *személynek is* kijáró megbecsülés és az *őszinte ragaszkodás.* A helyszínen erről nagyon könnyű meggyőződni, mért ott egész más a hangulat, mint amit a városi közönséggel *irodalomban, színes riportokban, filmen és színpadon* el akarnak hitetni. *Középkori példákat* öltöztetnek mai köntösbe-

és színes jelszavakkal koszorúzzák körül. Pedig vigyázni kellene ezekkel a jelszavakkal, mert az *Universul és hasonló külföldi lapok, a bukaresti és moszkvai rádió ezekből a jelszavakból él, ezek szerzőire hivatkozik, amikor a magyarság ellen kíméletlen propagandát kovácsol.*

Látjuk, hogy a földosztogató szellem jelszavai, „érvei“ erősen megkoptak és az *állandóan ismételt* tévtanok (ezért bírnak az igazság látszatával) *már semmi újat* igazuk mellett felhozni nem tudnak. Mindig ugyanazt halljuk, ugyanazt olvassuk, bármilyen füzetet, könyvet, vagy *ebben a szellemben* megírt cikket veszünk kezünkbe. Legfeljebb a *stílus*, a *szó* változik, de a lényeg mindig ugyanaz marad. Örömmel látjuk azonban azt is, hogy az „igék“ kopnak, a hamis érvek is *mind kisebb térre* zsugorodnak, a közönség pedig napról-napra világosabban lát a kérdésben és napról-napra nő azoknak a tábora, akik a józan álláspontot teszik magukóvá. Kár a „közvélemény“ titulását kisajátítani, ez a „közvélemény“ lassanként már csak *kis töredéke lesz* az igazi közvélemények. Mert ne felejtsük el: *minél inkább nő egy olvasótábor közgazdasági tudása és érzéke, annál több teret veszít hazánkban a földdemagógia hatása.* Ha már ott tartunk, hogy komoly, tárgyilagos érveinkkel szemben csak egyszerű tagadással, *lényegtelen személyi kérdésekkel, rágalmazásokkal, naiv lebecsüléssel stb.*, találjuk magunkat szemben, akkor *ügyünk már nagyon jól áll.* Ha már azt hozzák fel, hogy felvilágosító munkáinkkal, önzetlen, minden érdeknélküli törekvéseinkkel a „*tájékozatlan és műveletlen*“ közönségre építünk, de *semmi konkrétumot ennek alátámasztására, a tárgy elbírálásához felhozni nem tudnak,* vagyis ezzel éppen azt igazolják, hogy *ők azok, akik a tájékozatlan közönség jóhiszeműségére építenek,* ajkkor nyugodtan haladhatunk a megkezdett úton, melyet mindenkor külföldi példáikkal is alátámaszthatunk, olyan külföldi példakkal, melyek az utóbbi évek alatt hatalmas mezőgazdasági fellendülésről számolnak be.

A harc tehát megindult. Az egyik oldalon a frázisokkal, valótlanságokkal operáló, színes álmképeket gyártó, a másnak, illetőleg a tegnapnak dolgozó demagógia, a másik oldalon pedig a komoly közgazdasági érvek, a holnap, a jövő szempontjai

nyilnak A fegyverek azonban nem egyenlők. A komoly érvek ma alig találnak helyet, mert ,a népszerűség, a szenzáció keresés a lényeg, míg az ellenoldal azt ír amit akar, s talán ott hol ő akarja. A rozsdás kardokkal szemben azonban a mi fegyvereink tiszták és élesek és ha keveset is húzhatjuk ki a hüvelyéből, mindig bátran, a legnehezebb harcokban húzzuk ki.

A magyar parasztság felemelése

(A járható út)

Az agrárproblémákkal foglalkozók közül többektől halljuk a *radikális földreform*, követelését, de nem halljuk a *radikális szakoktatás, termelésügy, hitel, értékesítés, közlekedés stb.* kérdések megoldásának *sokkal lényegesebb* szükségességét hangoztatni, követelni. Nem elég az, ha nyakra-főre szaporítjuk a *kis- és törpebirtokosokat, de a meglévők érdekében alig teszünk valamit, hagyjuk őket betegen küzdeni, önállóságukkal vergődni.* Rengeteg pénzt adtunk ki eddig telepítésekre, mit kaptunk érte! A mezőgazdasági életünk fellendülését, parasztságunk megerősödését? *Nem. Adósságban úszó tömegeket, ínségakciókkal fenntartott telepeseket.* Ez nem megoldás! Semmivel sem javult a *általános mezőgazdasági helyzet,* amióta aprózzák a nagybirtokot és hogy javulhat ezután? Mezőgazdasági nincstelen több lett, a törpebirtokok száma *ijesztő módon emelkedett.* A cél pedig mi volt! *Az önálló mezőgazdasági egzisztenciák szaporítása,* — a cél ma is ez, — *de vájjon önállók lettek-e az eddig önállósított családok és önállók lesznek-e a jövőben önállósítandó gazdasági cselédek, munkások és nincstelenek.*

Az ország minden részéből kirívó példákat tudnék felhozni az eddigi telepítések nagyrészének kudarcára, sok adatot gyűjtöttem ehhez össze, sok felvételt készítettem, ezek egyrészét más munkáimban ismertettem is már. Most csak a következő szemléltetőbb példákat említem meg:

Gróf Semsey Andor Balmazújvároson az uradalom szivéből, közvetlenül a város alatt, adott át 500 holdat telepítések céljaira. Az illetők fejenként 15—20 holdat kaptak, kölcsönhöz is jutottak, mégis nagyrészüik tönkrement, földjüket otthagyták.

Kápolnásnyéken is telepítettek. Ma ezek a földek már egy ember kezében vannak, akinek az egyes parcellákat a tulajdonosok bérbeadták és elmentek a nagybirtokhoz mezőgazdasági munkásnak.

Aporházán, gróf Károlyi Lajos hitbizományának felparcellázása során hatvanhat családot telepítettek le egy gyönyörűen felépített községbe, házat, lovat, tehenet is kaptak, de önálló életüket fejenként 8500 pengő adóssággal kezdték úgy, hogy két évvel ezelőtt már rozsakcióból kellett telelniök. Ma boldogok, ha a szomszédos uradalomban fuvarhoz, munkához juthatnak. A hatvanhat család letelepítése azonban 140 cselédet is elvándorlásra, szétszóródásra kényszerített. A szomszédos terület parcelláit pedig Vállaj község jómódú svábjai vették meg, akik így 25 holdas kisbirtokosokból 50 holdasok lettek. De vettek parcellákat a kereskedők, a tanítók és az iparosok is.

Sövényháza környékén az Országos Földbirtokrendező Bíróságnak kellett kitennie sok letelepített családot, mert sem adót fizetni, sem termelni nem tudtak. Az ú. n. kényszerbörletesek pedig évekig nem fizettek haszonbárt, úgy, hogy ezek is a hivatalosan kimozdítottak sorsára jutottak. A csongrádi nyomor idején az itteni telepések jó jórésze a szomszédos uradalomban kapott ínségmunkákból élt, ott, ahonnan a háború után földet igényeltek.

Az Esterházy herceg hitbizományi uradalmának a hatóság ajánlotta fel, hogy Győrö községnél 123 kat. holdat és Himód községnél 112 kat. holdat vegyen vissza a telepítésekre igénybevett területekből. Általában a Dunántúl eme részén is a helyzet ugyanaz mint mássutt, az emberek a kapott földeket megművelni nem tudták, azokat kiszarolták, elcserélgették és nagyrészüik ott is hagyta. Itt is ily módon jutottak a svábok földekhez. (Csodáljuk, ha erősödnek és nő a számuk? Éppen a határ mentén!)

Felesleges is itt több példát felsorolnom, mert ez a pár példa is mutatja, hogy az ilyen telepítés nem megoldás, az

ilyen telepítések a nyomort csak terjeszteni, de megállítani nem tudják. És mit várhatunk egy másik telepítéstől, mely lehet, hogy bizonyos vonatkozásokban különbözik majd az eddigiektől, de lényegileg ugyanaz marad. Felszerelés, megfelelő állatlétszám, ház, az értékesítés beszerzése, a kellő szakoktatás nélkül önálló egzisztenciát teremteni nem lehet, legalább is a szó legigazibb, legnemesebb értelmében.

A kisbérleti rendszer tervezett kiépítésénél is minden bérlőnek az induláskor minimálisan 4000 pengőt kellene juttatni, hogy magának házat, istállót építtessen, két lovat, tehenet, ekét, kocsit stb. szerezzen be. Tehát az 1,700.000 hold leiparcellázásánál, mondjuk 15 holdas bérletek létesítésénél, 113.000 családot lehetne elhelyezni, ennek pedig fejenként 4000 pengőt számítva, 452 millió pengőre lenne szükség. Tíz év alatt évi 45 millióra. Honnan teremti elő az állam, helyesebben az adózók összesége ezt a hatalmas összeget, mert enélkül nemcsak a termelés óriási mérvű visszaesésével kell számolni (ennek a közgazdasági élet minden fázisában jelentkező kihatásaival), hanem az agrárnyomor erős túltengésével is. Természetesen az új bérlőknek vetőmagot is biztosítani kell, egy évi haszonbért előlegezni és az előző évi adójukat is el kell engedni. Ha ezekre nem gondolunk, akkor az önállóság felé vezető úton ismét nem csináltunk semmit. (A bérlethez juttatandó emberek természetesen elsősorban csak mezőgazdasági cselédek és munkások lehetnek, ezeknek semmiféle felszerelésük, de tőkéjük sincs.) A bérlők gazdálkodásának további sorsára azután ugyanazok a szempontok és körülmények veendőek figyelembe, mint a jelenlegi kisbirtokosok problémáinak ecsetelésénél fogjuk látni.

Pusztán földosztással, vagy bérletek juttatásával még semmit sem teszünk a termelés, a termelt javak jobb értékesítése, az állandó fejlődés és a szociális segítség terén, azon téren, mely csak gazdasági alapokon nyugodhat, tehát egészséges és tartós megoldást jelent. A felelőtlen földosztogatás a legegyszerűbb és a legkönnyebb dolog, de kihatásai már annál veszélyesebbek lehetnek, mert nemcsak a nemzet gazdaságát, hanem magát a magyar parasztságot is sújtják.

A mai parasztüzemek a nemzet millióit élelmezni nem tudják, mert annyi fölösleget produkálni képtelenek. Ezek

tisztán *fogyasztó gazdaságok*, melyek legfeljebb annyit vihetnek a piacra, amennyi kis adójuk törlesztésére elég, *de ruhára, csizmára már csak szűkösen telik*. Sőt nem egy faluban a parasztság nagyrésze a szalonnát és a zsírt *úgy vásárolja a hentesőtől*, mert apaállat híjján sertésstenyészete nincs. *Polgár községnek* (Szabolcs m.) pl. egyetlen kanja sincs, a parasztok 1.80 pengőt adnak azért a sertézsírárt, melyet a falusi hentes 60—70 fillérért vásárol a szomszéd községben. Az pedig már egyáltalában nem ritkaság, hogy itt-ott a falu zöme a kenyeret a péknél vásárolja. És amíg a városi lakosság mindenütt az *uradalmi* tejet, az *uradalmi* lisztet, az *uradalmi* fajdinnyét, az *uradalmi* borokat keresi, addig a kisgazda termelése messze van attól a nívótól, hogy az *igényes* városi közönség élelmiszerellátását kielégíthetné, de még messzebb van attól, hogy a *nagy tömegeket kielégítse*. *Az önálló parasztgazda pedig függ a közigazgatástól, a banktól, a fiskálistól, a terményeit értékesítőtől stb.*, ami pedig nem képezi az önállóságot jelentő teljes egyéni és politikai szabadságot, Amikor ma elég gyakori eset az, hogy a 15 holdas paraszt az uradalomhoz *cselédnek* kíváncsozik és szívesen mond le önállóságáról, amikor a legújabb recept szerint földjét *eladja*, hogy egy kis pénzhez jusson és azzal vigasztalja magát, hogy nemsokára *úgyis* ingyen földet fog kapni, akkor az *önálló egzisztenciák szaporítása előtt itt még más feladatok vannak*, súlyos nagy feladatok, melyek megoldása nélkül minden telepítésre szánt pénz az adózók kidobott pénze lesz, *viszont megoldása után a földkérdés sem lesz probléma*, mert az élet, *ix* rátermettség fogja szabályozni és a mindenkori közérdeknek megfelelően megoldani. Igaz, hogy ezeknek a feladatoknak a sürgetése nem olyan *hangulatos*, mint pl. a földosztás, nem is képezi a *mandátumszerzésnek* könnyebb módját, de a köz javára, a magyar parasztság jövőjére mindenestre *hasznosabb*.

A józan parasztság is ezeket a feladatokat szeretné megoldva látni.

Dr. Zsótér Bertalan a „Magyar föld — magyar jövő” című könyvében a magyar parasztság helyzetével foglalkozva, józan, szemmértókkal a következőket hangsúlyozza ki:

„A tőkeszegény, egyoldalú termelést folytatni kényszerülő,

szakszerű irányítás hiányában szenvedő és a világpiacon konstellációkat nem ismerő, tehát az azok kihatására számítani sem tudó kisparasztságunk egész életlehetősége még ma is csak azon a bizonyos hajszálon függ, amelynek elszakadása *újabb százazreket vagy milliákat taszít a legkétségbeejtőbb sorsba és ezáltal megrendítheti az egész ország létalapját.* “

Később pedig így folytatja:

„Ne akarjuk tehát ezt a ma még bizonytalan gazdasági típust még tovább szaporítani addig, amíg a mostani, az ország agrártermelőink nagyobbik részét kitevő kisbirtokosainkat határozatosan és időálló módon meg nem segítettük és rá nem vezetjük a stabil polgárosodás útjára. “

Melyek tehát azok a súlyos és elodázhatatlan megoldást kívánó feladatok, melyek *tényleg önállóvá* tennék jelenlegi kisbirtokos osztályunk tagjait, mely feladatokért alig-alig hallunk valakit sikrasszállni, a „földreformereink“ pedig *nem is tárgyalnak erről fi kérdésről.*

Az első legnagyobb probléma a mezőgazdasági szakoktatás elégtelensége, vagyis a nevelés hiánya. Milhoffer Sándor dr. írta egyik cikkében, hogy inkább semmit sem tegyünk, mint hogy a szakértelemmel nem rendelkező kiscgazdák tömegeit mesterségesen szaporítsuk. Birtokpolitikánknak egyik legnagyobb feladata lenne a *szakoktatás* mielőbbi kiterjesztése, mert ma kisbirtokos osztályunk legnagyobb része *minden termelési újítással szemben elfogult*, konzervativizmusából egy jottányit sem enged, *az apjától, nagyapjától látott termelési módszereket tartja egyedül helyesnek*, melyeket semmilyen rábeszélésre sem hajlandó megváltoztatni. Igaz, itt meg kell jegyeznünk azt is, hogy a magyar parasztot *évszázados tapasztalatok* vezették rá arra, hogy mit termeljen, de a mai nemzetgazdasági követelményekkel mégis számolnia kell, hiszen a közellátást biztosító nagybirtokok sajnos mindig kisebb térre szorulnak. Vannak ugyan az országban egyes kiscgazdaságok (főleg nagyszerű talajú vidékeken, vagy nagyvárosok közvetlen közelében), melyek *kiváló termelést, fejlett gyümölcskultúrát folytatnak*, de sajnos ezek *csak kis szigetek*, a nagy tengerben eltűnnek. Bizonyítják ezt a holdanként! gyenge kisbirtoki országos termésátlagok. Nálunk mindig

két-három városkörnyéki jól termelő és fejlett gyümölcskultúrát folytató kisbirtokoscsoportokra hivatkoznak és nem a teljesen hiányosan felszerelt, szinte primitív termelést folytató *alföldi parasztgazdaságok tömegeire*. Nagyon sok kisgazdánk ma is úgy szánt és vet, mint *ősapja* és sokan vannak, akik egyáltalán nem törődnek azzal, hogy a saját és családjuk szükségletein felül termeljenek. És melyik kisbirtokosunk biztosítja ma várható termését *elemi csapások ellen*, melyik alkalmaz megfelelő talajmunkát az éghajlati kilengések ellensúlyozására, melyik vállalkozik sikeresen az *ipari növények* termesztésére, a fejlettebb, nagyobb hozamú állatok tenyésztésére. Többségben van azoknak a száma, akik állataikat *nem oltatják* és nem intő példa számukra az évenként visszatérő *vész*, mely majdnem teljes állatállományukat, baromfifarmjukat magával ragadja. És hányan vannak, akiknél *ahány fa annyi gyümölcsfajta*, ahol pl. a gyümölcsstermés többletét egyszerűen a sertésekkel etetik fel.

A gazdasági szakoktatás hiánya a magyar paraszt egész életén, egész gazdálkodásán és egész mentalitásán végig vonul.

A nevelést már az *elemi iskolában* kellene elkezdni. Falusi iskoláinkban a város asztalainál megszerkesztett tananyagot verik a kis parasztnebuló fejébe, ez az anyag azonban *semmiféle vonatkozásban* nincs az apja foglalkozásával, az ő jövő kenyérkeresetével, a földművelés és az állattenyésztés alapfogalmaival. A falusi parasztfiú talán megtanul *törtet-törttel* szorozni, azonban nem tanulja meg az életével összefüggő dolgokat, azt, hogy a búzán és a kukoricán kívül *más növény* is van a világon, hogy a jószágot nemcsak kukoricaszárral és tökkel kell etetni, hogy reggelire ne a pálinkás, vagy a borus kenyeret majszolja, hanem sírja ki magának a meleg tejet és kérje meg édes anyját, hogy a gyümölcsöt ne csak a piacra vigye, hanem ő is ehessen belőle. Nem tanulja meg az *agrárkereskedelem elemi ismereteit* és azt, hogy az elemi iskola elvégzése után tovább kell tanulnia anélkül, hogy később szégyelje apja mesterségét, *paraszti mivoltát*. *Nyugaton* sok leérettségizett parasztfiú megy vissza otthonába, hogy apja kis parasztgazdaságából *mintagazdaságot varázsoljon*. Már a gyermeket kell hozzászoktatni ahhoz, hogy ne tartsa

feltétlen rossznak azt, amit az *úriember* tanácsol neki, vagy apjának és *bizalommal legyen a műveltebb, az okosabb* iránt, mert ma sokszor a legképzettebb gazdasízt sem tudja magát a néppel megértetni.

A falusi gyermek az elemi iskolából a *gazdasági továbbképző, ismétlő iskolába* kerül, de itt sem tesznek vele mást, mint végig ismételtetik vele az elemi iskolai anyagot. De ki is tanítaná másra! Ezekben az iskolákban a gazdasági kiképzést az amerikai mintára meghonosítandó *gazdasági tanácsadói intézmény* tagjainak, vagy hosszabb gazdasági tanfolyamot végzett tanítóknak kellene ellátni. Fokozatosan, szinte észrevétlenül kell a serdülő legénykét bevezetni a többtermelés titkainak alapismereteibe, megtanítani a hasznos *trágyázást* eljárások módszereire, a mélyszántás hasznosságának, jelentőségének tudatára, az intenzívebb *állattenyésztés szükségességének felismerésére*, a minőségi *gyümölcstermelés* megismerésére, a *szövetkezetek* fontosságának elismerésére és végül az *elemi jogi fogalmak*, a mindennapi élet paragrafusainak a megértésére. A falusi embert abszolút hiányos jogi tudása miatt lépten-nyomon károsodás éri.

A *falusi tanítót* jobb javadalmazásban is kellene részesíteni, neki a falun nyugodtabb, melegebb életet biztosítani, mert legtöbbjét az *anyagi gondok* erősen zavarják abban, hogy minden gondolatát tisztán nehéz nevelői munkájának szentelje. Sokkal nagyobb *türelemmel* kell végeznie a kis parasztgyermek nevelését, akit otthon szülei nem igen érnek rá nevelni. A falusi tanító munkája nagy lelkiismereti felelősséggel jár, hiszen a parasztfiút a *saját képmására* neveli.

Az elemi és a gazdasági továbbképző, ismétlő népiskolánk tehát az elméleti gazdasági kiképzés terén *nem sokat tesznek*, inkább semmit mint valamit. *Gazdasági szakiskolánk száma pedig egyenesen szomorú*. Míg a dánoknál a gazdasági szakiskola elvégzéséhez kötik azt a feltételt, hogy valaki pénzt kapjon a földvásárlásra, addig nálunk, ahol a mezőgazdasági népsűrűség a dán 30.5 mezőgazdasági népszűrűséggel szemben 53.9 és ahol jóval nagyobb mezőgazdasági területek vannak, 1938—39. évben mindössze *10 mezőgazdasági szakiskolánk* (földműves iskola, 584 tanulóval) és *20 téli gazdasági iskolánk*

(1368 tanulóval) volt. Ezzel szemben *ipari lakosságunknak 47 szakiskolája* van kb. 4600 tanulóval, amihez még tudni kell, hogy mezőgazdasági lakosságunk az ország összes lakosságának 51.8 %-át, míg ipari lakosságunk csak 21.7 %-át teszi ki. A felsorolt két gazdasági szakiskolán kívül (a főiskolákat nem sorolom fel) van még *1 középfokú gazdasági iskolánk* (126 tanulóval), *5 női gazdasági iskolánk* (267 tanulóval), *6 szőlészeti, borászati tanfolyamunk* (104 tanulóval), *7 kertészeti, 2 erdészeti, 1 méhészeti szakiskolánk* (441 tanulóval) és *1 tejgazdasági szakiskolánk* (74 tanulóval). *Téli gazdasági tanfolyam 134 működött 5000 hallgatóval.* Ha hozzávesszük azt, hogy a *Felvidék* visszacsatolásával *hazánk agrárlakossága* 620.000 fővel, vagyis 13.4 %-al emelkedett, akkor látnunk kell, hogy gazdasági szakoktatásunk kiépítése *sürgős és elsőrendű feladat*, ha azt akarjuk, hogy kiscgazdáink az élet mind nehezebb súlya alatt, a követelmények állandó fokozódása következtében helyüket meg tudják állni.

Ha minden községben még nem is lehet, de legalább *járásonként* kellene egy-egy téli gazdasági tanfolyamot rendezni, ahol azonban nemcsak a z ifjak, hanem az öregek is résztvehetnének. Hiszen a konzervatív apára talán *jobban ráfér a tanítás*, mint az ifjúra. Ahol szükséges, ott kötelezőnek kellene kimondani a hallgatást, hogy a magyar paraszt *közönyét* megtörjék. A tanfolyamokon ma már nem lenne probléma rendszeressé tenni a szakszerű filmelőadásokat, melyekhez a tananyagot oly módon kell összeválogatni, hogy a komoly, nehezebben érthető rész észrevétlenül kerüljön az egyszerű gondolkozású fejekbe. A *tanulmányi versenyek* kiírása, a parasztfiáknak az önálló fejtegetésekre, hozzászólásokra való módnyújtás elősegítené a fokozódó érdeklődést a mezőgazdasági tudományok iránt. Természetesen minden községben fel kell állítani a *nyilvános könyvtárt* (valamelyik gazdakör, vagy népkör keretében), csak hogy a könyvállomány közé nem kerülhetnek olyan könyvek, melyek a teletűzdelt *idegen* kifejezésekkel, az érthetetlen elméletekkel a parasztlélek számára mindig *hozzáférhetetlenek* lesznek. Ne tudálékos parasztot neveljünk, hanem saját munkakörében teljesen járatos, csiszolt kisbirtokost. Természetesen a *demagóg* könyvekre, a „falukuta-

tók“ művére sincs szükség, (a falusiak jobban ismerik saját életüket és. problémáikat) mert ezek legfeljebb mótelyeznek, de nem tanítanak. A vidéki városokban évenként megtartandó állatkiállítások jelentőségét szükségtelen külön kihangsúlyozni.

Súlyt kell helyezni az iskolánkivüli népoktatásra is, mély legyen oktató, nevelő és szórakoztató. Erre az apostoli kultúrmunkára a falusi intelligencia képzettebb egyénei vállalkozzanak, ne pedig a városi emberek, akik nem ismerhetik a helyiek gondolkozását, a lelkükhöz való hozzáférhetés titkát. A falusi intelligencia — ha nem veszi el kedvét — nagyon sokat tud tenni a népnevelés érdekében és sok eredeti ötlettel szolgálhatja a célt, a magyar parasztember me-revségének, elfogultságának feloldását.

Nem lehet eléggé hangoztatni a mezőgazdasági tanácsadói intézmény megvalósításának szükségességét, mert ennek az intézménynek gazdatiszti tagjai többet tehetnek a falusi nép érdekében, mint a mostanában rendszeresített szociális titkári intézmény, ahol a fővárosból kikerült titkárok egyrésztének sejtelve sincs a falusi lélek sajátosságáról, magáról a falusi életről, úgy, hogy sok helyütt többet rombolnak, mint építenek. Némelyike összetéveszti a hivatását a képviselő mandátum jövőbeli elnyeréséért már most folytatandó küzdelemmel és olcsón, vagy ingyen osztogatja a szomszédos uradalom földjeit. De tisztán elméleti alapon, a városi iparos problémák szociális ideológiájával sem lehet a magyar parasztot nevelni és felemelni. A főleg jogászokból kikerült szociális titkárokat -alkalmazzák a községi közigazgatás tisztviselőinek, tehermentesítsék munkájukkal a jegyzőket, akik azután kijelölhetik az utat a helyesen értelmezett szociális munka elkezdésére és folytatására.

„Így látom én!“ című munkámban a falu általános műveltségének kiépítésére felvettem azt az eszmét, hogy nem lehetne-e megvalósítani egy olyan intézményt, mely Budapest központtal, de a vidéki városokkal mint kerületi székhelyekkel behálózna az egész országot és minden község kulturális neveléséről organikusan gondoskodna. Budapest teremtené elő a szükséges anyagiakat, gondoskodna a megfelelő film- és

könyvnyagról, a vidéki városok pedig azt a kerületükbe tartozó egyes falvak követelményei és igényei szerint szétosztánák. Gondoskodnának az egyes *helyi bizottságok megalakításáról* és ezek állandó foglalkoztatásáról. Télen az ily módon való népneveléssel heti 2—3 órát, nyáron pedig a vasárnap délutánokat lehetne felhasználni. *A falusi intelligenciából toborozott helyi bizottságok* szorgalmaznák azután azt is, hogy a *gazdakörök, népkörök, iparos- és legényegyletek* stb. olcsó néprádiókkal és megfelelő szórakoztató oktató könyvekkel láttassanak el. rádió falun igen kedvelt, ha a nép hozzájut szívesen is hallgatja, de számára *drága és* ezért nem veheti meg. Nem egy alkalommal láttam, hogy valamelyik uradalmi tiszt rádióját egy tágasabb helyen felszerelte és nemcsak a majorbeli cselédség, hanem a *környékbeli község lakosai* közül is sokan eljöttek, hogy az ünnepnapi előadásokat a legnagyobb érdeklődéssel és *őszinte lelkesedéssel* végighallgassák.

A mezőgazdasági szaktudás kifejlesztésének természetesen *még sok módozata, sok ágazata*, lenne, melyet itt mind felsorolni és fejtegetni lehetetlen. A tény az, hogy az eddig tett intézkedések e téren nagyon *kevésnek* bizonyultak, tehát meg kell találni azt a pénzügyi lehetőséget és alapot, mely ezt a problémát úgy oldja meg, hogy a kisbirtokos társadalom képes legyen *modern gazdálkodásnak megfelelő munkát kifejezteni*, hogy helyét a nap alatt tökéletes felkészültséggel megállhassa. Enélkül csak *rákpolitikát* folytatunk és kiscgazdáinkat mind nehezebb helyzetbe hozzuk. *Enélkül semmiféle irányított termelésnek sincs létjogosultsága.*

Bár utolsónak említtem meg, de a népnevelés terén a legfontosabbnak tartom a vallási élet ápolását, kimélyítését, mely eddig is legfőbb támasza, legnagyobb erőssége, sőt úttörője volt a falusi kultúra előrehaladásának. A falusi parasztnép *erősen vallásos.* Templomai mindig zsúfolva vannak a ragyogó tiszta ruhába öltözött hívőkkel. Teljesen tájékozatlanságból ered az a felfogás, hogy a szekták mindjobban hatalmukba kerítik a falusi lakosságot. Ez valótlan. Minden faluban akad egy-két *hóbortos paraszt*, aki maga köré gyűjti 3—4, szintén hóbortos társát és ez az a bizonyos „szektagyülekezet.” A parasztnép vallásossága feltétel nélkül hívő, *őszinte*

hite nem kutat, nem keres, mint a városi emberek egyrésze, hanem *hisz*. *Nem kötelességszerűen megy a templomba, hanem szükségérzésből, Istenhez való becsületes ragaszkodásból.* Hogy jó része babonás is... melyik városi ember nem az? A babonáját azonban összeegyezteti vallásosságával, mely különben is ártatlan megnyilvánulásokban éli ki magát. A pap szava a falusi ember előtt ma is szent, tanácsai, szavai nem légüres térben elhangzó szavak, hanem termékeny talajra találnak. A paraszt nem vitatkozik otthon a pap beszédén, hanem „megszíveli“ azt. A vallási egyletek erősebb kiépítése, székházainak felépítése, könyvtáraik felszerelése *egyik legnagyobb falusi kultúr-feladatunk lenne.*

A helyes földbirtokpolitikai célkitűzésekhez tartozik a falusi és tanyai közlekedés súlyos kérdésének megoldása is. Az utak sürgős kiépítése, az olcsó és gyors szállítási eszköz megteremtése. A vasút ma drága, de nagyon sok községünket el is kerüli, sok tanyai gócpontunkat nem érinti. A kisbirtok napi bevételeit képező termékeknek, mint baromfi, tojás, tej, gyümölcs, zöldség szállításához *lassú* is. A vasút drágaságára legjobban jellemző az, hogy pl. egy mázsa búzának Békés megyéből Budapestre történő szállítása majdnem *három pengőbe* kerül, mely a húsz pengős búzánál még csak tűrhető, de mit jelentett akkor, *amikor a búza ára 7—10 pengő volt* és mit fog jelenteni, ha ismét 20 pengő alá fog esni, amire, sajnos, kilátásunk van. *Budapest közelében lévő és a sűrű vasút- és úthálózatban fekvő városok és községek kisbirtokosainak gyümölcs, tej, baromfi stb. gazdálkodását egyedül ez a közelség teszi rentábilissá, de gondoljunk a városoktól nagy távolságokra fekvő alföldi falvakra, tanyákra, melyek többségben vannak emezekkel szemben. Már Szegeden is fillérekért kell a tanyaiaknak a behozott friss árujukat elkótyavetyélni. A teherautó-fuvarozás, — a MÁV védelmeire — különböző megszorításokkal küzd, így alig szolgálhatja a távollevő községek termékeinek állandó, gyors és olcsó szállítását. A tartós áruk szállítására a hajó lenne a legolcsóbb közlekedési eszköz, azonban a Duna—Tisza csatorna kiépítése nélkül csak Titelen keresztül, vagyis megszállt területen át, hatalmas kerülővel lehet a Tiszáról a Dunára áthajózni. De jellemző, hogy még így is olcsóbb a hajó-*

szállítás, mint közvetlen vasúttal. *Alföldi folyóink* közül a Tisza csak Tiszafüredtől, a Körös pedig csak Szarvastól hajózható. *Átrakódó forgalom* is csak Budapesten, Szolnokon, Szegeden és Baján lehetséges. Ha tehát az Alföldünket behálózó sok kis folyócskát *csatornáznak, duzzasztókkal látnánk el*, ez nemcsak kubikus munkásaink részére biztosítana hosszú évekig tartó nyugodt megélhetést, hanem a szállítási kérdések problémáját is erősen közelebb hozná a megoldáshoz. A Duna—Tisza csatorna kiépítése pl. Békés megyét víziúton *650 kilométerrel* hozná közelebb nyugathoz.

Kövezett utunk vidéken kevés van, legalább is a követelményekhez viszonyítva kevés. Tekintélyes részük ápolatlan is. Hiába rendelkezünk 3—4 interkontinentális autóúttal, (hangsúlyozom, erre is égető szükség van) ha a falusi és tanyai gazda *esős időben tengelyig érő sárban, száraz időben borzalmas porfelhőben, télen pedig szinte lehetetlen körülmények között, többszöri tengelytöréstől való félelemmel* tud a városba hajtani. Ha a forszírozott, de az *előfeltételeknek meg nem felelő* telepítésekre szánt összegek egy részét *utak kövezésére, portalanítására, a bekötő utak gyorsabb kiépítésére, az összes utak állandó karbantartására fordítanák*, ezzel talán többet tennének a kisbirtokosság érdekében, mintha újabb és újabb csak *nehezen élő* telepéseket tennének a szomszédságukba.

Az értékesítés kérdése a harmadik súlyos falusi, helyesebben kisbirtokosi probléma. Amikor a paraszt nagy fáradsággal befuvarozott paradicsomának kilójáért 2 fillért, 10 drb. paprikájáért 1 fillért, a tej literjéért 12 fillért (helyi értékesítésben itt-ott még ennyit sem), a szőlő kilójáért 6—8 fillért, a sertés kilójáért 50—60 fillért, stb. kap, akkor hogyan tudjon ezen termékek előállításával foglalkozni úgy, hogy kedve is legyen hozzá és a *holnapot is biztosnak lássa.* Ha *jók az értékesítési árak, akkor kicsiny az eladási készlet és fordítva.* Különösen szembetűnő ez az állatáraknál. Ha a sertés vagy a marha ára felmegy, akkor az előző évi takarmányínség vagy vész miatt a gazdának alig van eladó állatja, viszont ha több sertést hizlaltatott, akkor annyira lement az ára, hogy *ráfizetett* az egész állattenyésztésére. Jelenleg pl. az *exportra* kerülő marha kilójáért el lehet érni a 98 fillért is, de a *belföldi fogyasztásra*

szánt állatért 50 fillérnél többet nem adnak. Exportra viszont főleg csak az *uraldami áru* mehet, a kisbirtokos állatja tehát a kilónkénti *50 filléres kategóriába* esik. Ugyanígy vagyunk ma a sertésekkel is. A minap megtartott *ceglédi vásáron* pl. a gazda választási malacait darabonként 4 pengőért, süldőit darabonként 20—30 pengőért tudta csak eladni, tehenet pedig már 50 pengőtől, lovat 40—50 pengőtől felfelé lehetett kapni. Ilyen árak mellett az állattenyésztés csak *súlyos ráfizetéssel* jár.

Tény az, hogy a külföldi piac erősen befolyásolja a belföldi piacot is, tény az is, hogy nálunk a belfogyasztás a *tisztviselői és az iparos társadalom szegénysége* és az élelmicikkek magas városi árai miatt a lehető legminimálisabb, azonban az *értékesítés beszerzése* még mindig hibás és úgy tűnik fel, mintha az *egykéz* politikája sem sokat segített volna a kérdésen. Lehet, hogy egyes vonatkozásokban igen, de *általánosságban* nem. És hogy a közvetítő kereskedelemnek még igen nagy szerepe van az értékesítésben és hogy ezt az értékesítést *különböző helyi vámok és költségek* nehezítik, illetve teszik a gazdák számára *veszteségessé*, azt mi sem bizonyítja jobban, hogy Budapesten, *a vidéki filléres eladási árak* dacára, a hús kilogrammja állandóan (függetlenül a vidéki áresésektől) 2.40 pengő, a gyümölcs kilója 0.60—1.40 P, a tojás darabja 10—12 fillér, a tej literje 28 fillér stb., stb. körül mozog.

A szövetkezeti értékesítést kell kifejleszteni és a lehető legnagyobb tökélyre emelni. Amint a termelés terén nem hiszem, hogy nálunk — egy-két helyet kivéve — a *termelő szövetkezeteket* meg lehessen honosítani (ezek különben majdnem az egész világon megbuktak), mert számolni kell az *egyén*, főleg a magyar paraszt erősen *individuális* természetével, az értékesítés terén azonban a szövetkezetek nálunk is nagyszerűen beválnának. *Dánia, Hollandia, Svájc* mezőgazdasági fellendülése az értékesítő szövetkezetek erős kiépítésével, megszervezésével kezdődött. Igaz, hogy Dánia és Hollandia a *lehető legelőnyösebb* földrajzi helyzetben fekszik, az angol piac közelsége, a jó árak és az *olcsó hajó* szinte versenyen kívüli állapotot teremt ezen országok mezőgazdasági értékesítése számára, azonban a nálunk is kiépülő hatalmas, szövetkezeti *felvevők, tárházak, hűtőházak* stb. nagyon, de nagyon megköny-

nyítenék és megerősítenék a falusi gazda helyzetét, egy csapásra megszüntetnék értékesítési problémáit. Természetesen a szövetkezeti terjeszkedés és működés egyik legfontosabbá feltétele az lenne, hogy szövetkezeteink a *dán mintát* vegyék alapul és ne utánozzák a *spekulációs kereskedelem mesterséges árpolitikáját*. Ne a feltétlen nagy *haszonra-törés* legyen az egyik legfontosabb szempont. *Százszázalékos altruista irány* legyen a cél. A magyar parasztság jórésze ma még mindig bizalmatlan a szövetkezetekkel szemben, egyrészt azért, mert számára a mai ügykezelés erősen *bürokratikus*, másrészt mert a szövetkezet is *drága*, az árakból, a *központilag előírt feltételekből* nem enged. A falusi ember (még a városi is) a szövetkezetben éppen olyan boltot lát még, mint a másikon és azért megy inkább a zsidó szatócshoz, mert az enged az árakból. Minőségre a paraszt még nem ad annyit, mint az olcsóságra. Szövetkezeteinknek vidéken ki kell építeniük a legszorosabb kapcsolatot a parasztsággal és ezt nemcsak üzletileg, hanem elsősorban *kulturális téren* kell megtenni. Rendezzenek be a szövetkezetek *olvasótermeket*, járassanak ott a parasztság számára megfelelő lapokat, legyen ott *rádió, tanácsadó, útbaigazító és díjmentes minőségvizsgálat*. Rendezzen a szövetkezet előadásokat, multságokat, hogy a kapcsolat mind szorosabbá valljon és létrejöhessen először társadalmi téren, azután gazdasági vonatkozásban a kölcsönös ragaszkodáson és bizalmon kiépülő kapcsolat. Törekedjen a szövetkezet arra, hogy a *magas ipari árakat letörje*, — ha kell ráfizetéssel is, — hogy az olcsóbodási folyamat meginduljon. Rossz konjunktúra esetén *tárolja* a gazda áruját, de adjon rá kamatmentes kölcsönt. Kamatvesztését a további értékesítésnél azután úgyis behozhatja. Ki kell építeni a *messze vidékekre eső fiókhálózatokat* is, hogy ne maradhasson egy kiscgazda áruja sem otthon, a *penészes, dohos kamrában*.

Az ipari áraknak a mezőgazdasági árakhoz viszonyított aránytalan nagyságba szintén fájó kérdése a magyar mezőgazdaságnak. Az agráröllő tátongó szája a magyar parasztot elriasztja a vásárlástól és arra kényszeríti, hogy *a városi áruházakban* 98 filléres „bóvlikkal“ szerelje fel magát és családját. Csizmáját, mely ma másfél mázsa búzájába és ruháját, mely

négy mázsa búzájába kerül, *apáról-fiúra hagyja*, kocsiját, szerszámát maga javíttatja, szőlőjét a drága rézgalic miatt alig-alig permetezi stb. Nem egy olyan parasztot láttam, aki tél idején *maga* csinálta, faragta kocsiját, szánját, maga talpalta csizmáját, varrogatta szerszámját, sőt az állatorvostól ellesett módon már *maga próbálja gyógyíttatni* a tehenét is.

Az ipari árakat összhangba kellene hozni a mezőgazdasági árakkal és ez az államnak hatalmi szóval is módjában állna abban a percben, amint a magas ipari védővámokat leszorítaná. Ha a mezőgazdaság *kénytelen* az alacsony gabona- és állatárakhoz igazodni, akkor a magas ipari árak fenntartása, a monopolisztikus helyzet kihasználása érdekében kartellekbe tömörült gyáripár is számoljon *kisebb haszonkulccsal*, hiszen az olcsóbb árak által előidézett *belső fogyasztás emelkedése*, de főleg a mezőgazdaság bátrabb vásárlása nagyobb forgalmat fog lebonyolítani, ami a leszállított haszonkulcsot bőven kárpótolja, sőt a mai *ipari munkanélküliség* problémáján is sokat segítene. *A mezőgazdaság már régen lemondott a nagyobb profitról*, az összlakosság érdekében ezt a gyárak is nyugodtan megtehetnék. Megtehetnék ezt annál inkább, mert az ipari cikkek piaci árainak alakulását ma már nem a *kereslet és kínálat* törvénye szabályozza, hanem a kartellek árdirektórium, ezzel szemben a mezőgazdaság, — melynek *közgazdasági jeletősége* nagyobb — *saját árainak alakulásába* egyáltalán nem folyhat bele és így nem tudja kalkulációját sem *biztos alapra szabni*. Nem irányíthatja a mezőgazdasági árakat maga a nagybirtokosság sem, pedig ez esetben a *városi közönség élelmezése* is olcsóbb lenne. *Amennyire védtelen a mezőgazdaság az illetéktelen beleszólások és beleavatkozásokkal szemben, amennyire védtelen saját termelési politikáját, saját árkérdését illetően, éppen olyan védtelen a gyáripár kihasználásával szemben is.*

A közterhek problémája terén a legideálisabb megoldás az lenne, ha a földadó, (de a mezőgazdaság által fizettetett egyéb közterhek is) a mindenkori termény- és állatárakhoz, helyesebben a mezőgazdaság mindenkori rentabilitásához igazodna. Ma a helyzet az, hogy ha a termény- és állatárak bármilyen alacsony nivóra zuhannak is, a közterhek, mondhatni,

mindig változatlanok, sőt évről-évre emelkednek. A kisbirtok itt annyiban van előnyös helyzetben a nagybirtokkal szemben, hogy *válságos időkben földadót nem fizet, de általában vagyonszerű és jövedelemadó sem terheli.* Az már más lapra tartozik, hogy az elmaradó földadót a fogyasztóknak, vagyis az *össztlakosság-nak* kell megfizetni.

Súlyosan érinti a termését városba fuvarozó kiskgazdát a városok kapujában lefizetendő *kövezetvám* is, mely intézmény a középkor csökevényeként maradt a nyakunkban. Volt idő, pl. Szegeden, amikor a rozs ára 4—6 pengő között mozgott, a paraszt kövezetvámja majdnem *félmázsa rozsot* tett ki.

A kisbirtok egészséges kialakulását, a kisbirtokok egészséges szaporodását nem a, nagybirtok (távolról sem), hanem a mezőgazdasági hitelkérdés megoldatlansága gátolja. A bankok nagyon megbánták, hogy az agrárkonjunkturáisi időkben szinte nyakló nélkül osztogatták a kölcsönöket, a magyar kiskgazdák pedig *gondolkodás nélkül* vásárolták a traktorokat és zongorákat, azonban ennek a könnyelműségnek mindkét fél terhére csakhamar súlyos *reakciója* is jelentkezett. A bankoknál a kihitelezett összegek befagytak, a kiskgazdák *szörnyű módon* eladósodtak. *Megingott a mezőgazdasági kihitelezések iránt a bizalom* és ennek súlyos következményeit ma legjobban azok a kiskgazdák érzik, *akik mindig okosan és józanul gazdálkodtak* és azok a földet érdemlő kisemberek, akik *pénz és hitel híján* nem tudnak földhöz jutni. *Mert eladó föld lenne,* csak pénz vagy hitel nincs felszerelésre, vagy válságos időkben kiségitésre. *A bankok kezén is rengeteg föld hever,* szívesen szabadulnának tőle, de nincs rá olyan vevő, aki kifizethetné. *Pedig ezek a földek nagyrészen parlagon hevernek.* (Itt is találna a demagógia parlagon heverő földeket, csak hogy itt nem látja, mert ennek hangoztatása nem népszerű, nem hangulatos és rombolással sem jár.) *Az ingatlan irodák, az újsághirdetések* is kínálják a földeket, de vevő nincs, viszont a jól kezelt nagybirtokot is igénybe akarják venni. Akinek ma pénze van, az ott vehet földet, ahol akar és a *kereskedők, vendéglősök,* sőt a némi tőkét gyűjtött munkások vásárolnak is maguknak. Ezt rossz néven nem is lehet venni, mert a földétség nemcsak a parasztban, hanem a tisztviselőben, kereskedőben, iparosban,

bankárban is megvan, mert egyrésze öreg napjait szeretné így biztosítani, másrésze pedig *jobb tőkebefektetésnek* látja a földvásárlást.

Krisztinkovich István írja az egyik tekintélyes napilapunkban:

„A telepítési törvényt közvetlenül megelőző időben, tehát a fokozottabb állami elővásárlási jog és földbirtokpolitikai tevékenység szakában itt — ahol a föld legnagyobb részben 1929-ben a Földhitelintézet közérdekű parcellázása által alakult át kisbirtokká — a következő változások történtek:

20 holdat megvett *egy vendéglős*. Maga gazdálkodik *mellékfoglalkozásként*.

14 holdat vásárolt *egy pesti úr a hölgyismerősének végkielégítés gyanánt*. Bérbe van adva.

12 holdat vett *egy fűszeres tőkebefektetésül*; bérbe van adva.

5 holdat egy másik tanya eladásából megmaradó pénzen vásárolt egy gazda.

összesen 51 hold mozdult meg, ebből kereken 50 % *tőkebefektetés*, 40 % *melléküzem s csak 10 % jutott gazdálkodással hivatásszerűen foglalkozónak a kisbirtokból*.

A telepítési törvény életbelépte után, 1938. év folyamán mozdult meg itt újból a föld. Ez év nyarán és őszén:

40 holdat vett *egy vendéglős tőkebefektetésül*; bérbe van adva.

3) holdat egy *gyári szákmunkás vásárolt* ugyancsak tőkeelhelyezésül; bérbe van adva.

140 holdat pedig *állami elővásárlás után* és a telepítési eljárás lefolytatásával kapott *egy hentes*, kinek már 50 hold földje van, fia hentessegéd, *egy nagyvendéglős*, fiai: banktisztviselő és ügyvéd, egy birtokügynök, fia bérgépkocsivezető... “

És így van ez az egész országban. A nagy *„kisgazda földéhség“* idejében..

Föld tehát van, mi szükség itt az erőltetett telepítésre? Csak pénz, vagy olcsó hitel kellene. A paraszt számára ez nincs!.

Ma a pénzügyintézetek csak *elsőrendű betáblázásra* adnak hitelt, a mezőgazdasági rentabilitáshoz mérten indokolatlanul magas kamat mellett, de ezt is a kataszteri tiszta jövedelem

bizonyos hányadáig. (Ebbe a kölcsönbe is csak bele lehet bukni.) *A föld- és háznélküli zsellér*, ha földretermett is, vagy egy kis házat szeretne magának építeni, hitelt nem szerezhethet. Nem kap a kiscgazda *rövidlejáratú hitelt* sem és ezért van rákényszerítve a falusi uzsorások kölcsönére, akiknek azután az Uzorakamatok révén a tőkét *többszörösen* is visszafizeti. A pénzüintézetek a betétek után 2—3 % kamatot térítenek, viszont a pénzt 7 % mellett adják ki. Ez a nagy kamatmarge (kamatkülönbség) talán indokolatlan és sem tőkeképződésre, sem a pénznek egészséges és bővebb kihelyezésére serkentőleg nem hathat.

A hitelszövetkezetek teljesen a pénzüintézetek politikáját követik és így nem igen járulnak hozzá a súlyos probléma megoldásához, vagy megkönnyítéséhez. *Pedig a kérdést éppen a hitelszövetkezetek oldhatnák meg kockázat nélkül.* A falusi szövetkezet minden egyes tagját ismeri, tudja, kinek adhat hitelt és kinek nem. Közömbös az, hogy az illető tehermentes kiscgazda-e vagy sem, van-e földje vagy sem. A garanciális kérdést a *bizalmi kérdés* javára háttérbe kell szorítani és a hitel visszafizetését inkább a termés egy részének lekötésével lehetne biztosítani. Az állatállomány *járlatait* is le lehetne kötni. A rövidlejáratú kölcsönök összegei nem olyan nagyok, hogy a kockázat veszélyes lenne. A hosszúlejáratú hitelt át kellene alakítani *prolongációs* mezőgazdasági hitelre, melynél ki lenne kötve, hogy pontatlan és indokolatlanul elmaradó résztörlesztés esetén a *kölcsön megújítva nem lesz.*

A mezőgazdasági hitelkérdés terén a *Magyar Nemzeti Banknak* mostanában kibocsátott és a 9 hónapra szóló mezőgazdasági váltók leszámítolására vonatkozó rendelete már lényeges haladást jelent az eddigi merev magatartáshoz képest. Természetesen a kamat itt is magas.

A gazdavédelmi intézkedéseket gyorsan és kielégítő módon likvidálni kell, mert az annyira szükséges bizalom addig helyre nem állhat. így is sok esztendő kell még ahhoz, hogy a mezőgazdasági hiteléletben egy tartósabb nyugalmi és bizalmi helyzet álljon be és a hitelélet újból a *normális keretek közé jusson.*

A rövidlejáratú hitelkérdés megoldásában a *fogyasztási*

és értékesítő szövetkezetek is közrehatnának oly módon, hogy az ú. n. *árueelőleg* cím alatt összegyűjtött betétekből pontos és lelkiismeretes szövetkezeti gazdatagoknak olcsó kölcsönt nyújtanának. *Ez az eljárás sok parasztagdát nyerne meg a szövetkezeti gondolatnak és támogatásnak.*

Hátra volna még a *tagosítás kérdése* is, mint megoldandó feladat. Igaz, hogy sok vidéken maguk a kisgazdák tiltakoznak a tagosítás ellen azzal az egyszerű indokkal, hogy több helyen, lévő földdarabjaikat nem egyformán éri, sőt az egyes táblákat hamarabb kerüli el a jégverés, mégis *felvilágosító munkával* meg lehetne őket győzni, hogy sokkal több munkát, sokkal több járkálást takarítanak meg, ha földjük *egy tagban* lenne. Nagyobb gondot fordíthatnának a földjeikre is, a tolvajlásokat is jobban kivédhetik, az elemi csapásokat pedig a *biztosítással* ellensúlyozhatnák. A tagosítás költségeit is sokkal ják! A tagosított állapotot nálunk még állandóan bolygatják az *örökösödések folytán beálló újabb széldarabolások és szétszóródások.*

Ezek volnának azok a főproblémák és feladatok, melyek megoldása parasztságunk helyzetét fel tótlelenül megjavítaná. Természetesen vannak még más problémák is, így a *falusi közigazgatás, ház-, egészség-, ivóvíz-, öntözés* stb. kérdéseinek sürgős megoldása, melyeket azonban már más munkámban részletesen érintettem, újból való részletes tárgyalásuk e kis tanulmány keretében lehetetlen. Csak a *legfontosabb* problémákat soroltam fel, azokat, melyek megoldása után a földkérdés Magyarországon probléma nem lehet, a politikai agitáció kedvenc anyaga sem, mert azt az élet *önmagától* fogja megoldani anélkül, hogy a nagyobb és a mai kor követelményeinek megfelelően *jól prosperáló* termelőegységeket le kelleme építeni és anélkül, hogy a kisbirtokosi osztály *egészséges kialakása* elé komolyabb akadályok gördülnének.

A feladatok megoldásánál természetesen szükség van arra is, hogy a magyar parasztot nyugodtan hagyják dolgozni, ne használják fel lépten-nyomon a politikai bábszínházak figuráinak, ne ígérgeessenek neki földi paradicsomot, mert ha kiköskentik szorgalmas munkájából, ha látja, hogy csak addig tördönek vele, amíg voksát le nem adta, akkor egy szép napon hangosan fogja követelni a teljesíthetetlen ígéreteket.

A jól kezelt mezőgazdasági nagyüzem jelentősége különös tekintettel a gazda- sági cselédség és a gazdasági munkásság sorsára.

Az előbbi fejezet kb. 670.000 száz holdon fxluli kisbirtokos, kisbérelő és önálló törpebirtokos, törpebérelő család sorsát tartotta szem előtt, ezeket kívánta erősíteni, felemelni és tényleg önállóvá tenni. Jelen fejezet 4805 gazdasági tisztviselő, okleveles gazda, 2,15.896 gazdasági cseléd, 27.879 részes, 461.302 mezőgazdasági munkás és 91.927 egy holdon aluli törpebirtokkal rendelkező mezőgazdasági munkás, vagyis összesen 801.809 mezőgazdaságból élő család egzisztenciájáért száll síkra. Miután a jól kezelt nagybirtok nemzetgazdasági és közgazdasági jelentőségét már a korábbiakban kihangsúlyoztam, most inkább a szociális vonatkozásokat, majdnem kétmillió léleknek megélhetésükhöz való jogosságát és érthető ragaszkodását kívánom erőteljesen kifejezésre juttatni.

Azt már a legszélsőségesebb demagógia is elismeri, hogy az általuk követelt radikális földosztás alkalmával *800.000 családot kell figyelembe venni* (ők ugyan inkább a hangulatosabb „hárommillió nincstelent“ emlegetik) és már megértük azt is, hogy elismerik, hogy ebből a számból *csak kb. 300.000 családot* (néhányiknél ez a szám is változik, hol kevesebb, hol több) *lehetne földhöz juttatni*, esetleg harminc holdas alapon. (Most már szerintük is — igen helyesen — ez az egészséges parasztgazdaság). Kimutatják azt is, hogy a nagybirtokok felosztásával 3 millió hold föld *feltétlenül* rendelkezésre áll, csak az teszi kissé zavarossá az elméletet, hogy a számtan szabályai

szerint: $300.000 \times 30 = 9.000.000$ k. hold területtel és pedig *ki-lencmillió hold szántóterülettel*, mert az erdőben és a legelő-kön nem hiszem, hogy önálló családot akarnak letelepíteni. *Vagy ki tudja?* A száz holdon felüli birtokkategóriák szántó-területe ugyanis (némelyek ma már itt kezdik az osztogatást) a felvidéki területtel együtt kb. *4 millió hold*, a többi erdő és legelő, természetesen azonban még ezekkel a területekkel *sem érjük el* holdon felüli birtokkategóriák csoportjában a szükségelt 9 millió hold területet. De ettől a „kis“ *tévedéstől* eltekintve, ha már a földosztogatók sem tudnak 300.000 családnál többet földhöz juttatni, legalább arról hallanánk komoly kijelentést, vagy olvasnánk könyvekben, cikkekben, hogy *mi lesz a kimaradó 500.000 családdal?* Mert az a józan ember számára igazán nem megnyugtató válasz, hogy ez a kétségbevonhatatlan tény, mint mondják: „*nem jelentheti azt*, hogy a radikális földreformot ne kelljen végrehajtani.“ *500.000 család kb. 1.200.000 léleknek felel meg. Mi lesz ezekkel?* Esetleg az a feltevés, hogy majd a 30 holdas gazdaságok cselédet alkalmaznak, a vidéki helyzet teljes félreismerésén alapszik. A 30 holdas parasztgazda cselédet *nem alkalmaz*, eltekintve attól, hogy ebben az esetben ismét csak nagyszámú mezőgazdasági nincstelenről kellene keseregni, jogosan, mert a kisgazda nagyon is megköveteli a cselédjétől a munkát. A nagybirtokoknál általában *15 holdra* lehetne számítani egy *állandó* gazdasági cselédet, tehát minden harminc hold kihasználásánál két biztos és állandó kenyérkeresettel bíró család munkanélkülivé válik. A jól kezelt uradalmakban, pontos számítások szerint és *figyelembe véve az összes munkaalkalmakat*, egy lélek megélhetéséit 1.49 k. hold biztosítja, míg a telepítések során a 15 holdas parcellázásoknál már csak 2.77 k. hold, a 20 holdas parcellázásoknál 4.16 k. hold és a 30 holdas parcellázásoknál 5.54 k. hold. Jól megfontolandó számok!

Hogy egy pillanatnyi kisiklást is végezzek, a legfrappánssabb a „30 holdas“ elgondolások pártolásánál az, amit pl. az Új Nemzedék hasábjain fejtett ki, az egyébként a kérdéstől teljesen kívülálló egyik agrártudós, aki könyvkritikájában csak azt „vetette szemére“ Kerék Mihálynak, „a szociológusok aposztolának“, hogy „*miért csak 300.000 családot akar a 30 holdas*

alapon letelepíteni, miért nem a rászoruló 800.000 családot? " Lehet, hogy az illető úgy gondolja, hogy ehhez a telepítési akcióhoz majd *Ukrajnából* fog kapni egy kis „örökváltáságos földet“.

Földművelési miniszterünk jelentette ki a *Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara* gazdanapján, Debrecenben, hogy „a földreform kérdésénél szem előtt kell tartani a *szociális viszonyokat* is, vagyis azt, hogy az országban 220.000 munkáscsalád és több mint 500.000 mezőgazdasági munkás él, akiknek munkaalkalmát nem szabad elvenni. Gondoskodni kell arról, hogy *senki az országban kenyerét el ne veszítse.*“

Fennáll ez a szabály a mostani földreformtörekvéseknél is, melyek keretében kb. 1,700.000 kat. holdat kívánnak kisbérletek formájában kiosztani. Ez az akció a jelzett nagyszámú család bizonyos hányadát szintén megfogja fosztani *biztos kenyerétől*, mert általánosságban különösen a *mezőgazdasági élettel* ellenkezik az a feltevés, hogy a *szűkebbre szabott nagybirtokok nagyobb intenzitásba majd biztosítja a több és nagyobb kenyeret*. A gazdasági életben, különösen a mezőgazdasági viszonylatban sosem szabad figyelmen kívül hagyni azt a kéretetlen *materiális* alapokon nyugvó tény, hogy *minél kisebb egy vagyonkomplexum, annál kisebb a forgótökéje, annál kevesebb embert tud relatíve alkalmazni*, mert az erőltetett intenzitás nem állhat arányban a csökkent vagyonvesztés által kiesett munkaalkalmak, munkászek arányával. A mezőgazdasági termelés nem egymás tetejére épített munkatermekben folyik le, hanem *nagy teret igénylő földeken* és ezek a földek jelentik a termelő vagyont is.

Itt kell megemlítenem azt is, hogy nagyon sok uradal munk állandóan szaporítja *kisbérleteinek számát* és ezek a legegészségesebb kisbérletek. Ellenőrzés alatt állnak, a nagybirtoktól tanulnak, válságos időkben pedig vetőmagakciókban, haszonbémérséklésben, esetleg elengedésben részesülnek.

Gróf Teleki Mihály földművelésügyi miniszterünk a *Kamarai Értesítő* f. év január hó 6-i szániában jelentette ki azt is, hogy „a *nemzeti termelés szempontjából a közép és nagybirtokokra fontos feladatok hárulnak*“

Látjuk tehát, hogy földművelésügyi kormányzatunk nagyon is *komolyan* számol a nagy- és középbirtokok fokozottabb jelentőségével, a súlyos szociális szempontokkal, a földhöz nem juttatható hatalmas tömeg egzisztenciális létével. Ez mindenestre megnyugtató szempont a demagógiának nemzetgazdasági és szociális érdekekkel nem törődő hangos kiabálásaival, a *kisajátított „közvélemény hangulatával“ szemben.*

A mezőgazdasági cselédség és munkásság tudja legjobban, — szemben az „érdekükben“ *hívatlanul* szónokoló és cikkező prókátorokkal —, hogy ebben az országban *annyi föld nincs*, amiből mindegyiküknek egy feltétlen megélhetést biztosító darab jutna. Annyira tudják, hogy a különböző vidékekről lépten-nyomon jönnek a földművelésügyi minisztériumba az egyes *cseléd- és munkásdeputációk*, hogy tiltakozzanak a földreform ellen. Százával futnak be a kérvények is és mindegyikben sír az aggodalom a jövő iránt. Helyi mezőgazdasági munkásgyűléseken is sokszor lehet hallani tiltakozó beszédek és annak a kihangsúlyozását, hogy a munkások nem *földszalagdarabkákat*, hanem *biztos megélhetést, állandó munkaalkalmat* kívánnak. *Ha a vidéken megszavaztatnák a gazdasági cselédséget és munkásságot, akkor ennek a nagy tömegnek kilencven százaléka szavazna a földreform ellen.*

A Földművelésügyi kormányzat magáévá tette a *Gazdatisztek Országos Egyesületének* a „szociális nagybirtok“ meghatározására vonatkozó javaslatát, melyet báró Vay Miklós, dr. Kieichenbaeh Béla, Blantz Jenő, Fáber György és jelen sorok írója szövegeztek meg. Ez a javaslat már erősen közeledik az *olasz nagybirtok politikához* és azt jelenti, hogy azok a nagybirtokok, melyek a földművelésügyi minisztérium által előírt *szociális követelményeknek* egyébként is megfelelnek és lényegesen több munkabért juttatnak, mint amennyi előreláthatólag várható volna kisbérletrendszer esetén, „*szociális birtokká*“ lesznek nyilvánítva és az igénybevétel alól a holdanként kifizetett munkabérek skálája szerint bizonyos százalékos *kedvezményben* részesülnek. Az olasz rendszertől ez a megvalósítandó rendszer annyiban különbözik, hogy ott *a jól termelő és szociálisan vezetett nagybirtokhoz egyáltalán nem nyúlnak*, ami helyes és észszerű. Hiszen, ha egy nagybirtok *többet ter-*

mel és több családot tart el, mint szétosztás esetén, akkor *minden részében fenn kell tartani*, sőt hozzáférhetetlen *hitbizománnyá* kell minősíteni. Ez ellen senkinek kifogása nem lehet, mert hiszen *csak a többtermelést és a több családot* védené ez az intézkedés, ami nemzetgazdasági és szociális szempont is és mint józan, célravezető megoldás helyesebb és logikusabb, *mint a rossz és bizonytalan állapot előmozdítása*. Nem lehet célja egy birtokpolitikának az, hogy *tekintet nélkül* a nagybirtokok intenzitására és családeltartó képességére, ne törődjön minden jól kezelt nagybirtok feldarabolása, vagy kisebbitése által a várható *nemzeti jövedelem* kiesésével (átmenet nincs!) és minden egyes kisbirtok létesítésével nem egy, *hanem két, esetleg három család* kenyértelessé válásával.

Az *olasz rendszer* annyiban is különbözik a magyar elgondolástól, hogy ott a rosszul kezelt nagybirtokoknak sem mindegyikét osztották fel, *hanem állami kölcsönrel igyekeztek a ' többtermelés és szociális követelményeknek megfelelő minél több birtokot létesíteni*. Ha így sem sikerült a kívánt célt elérni, csak akkor került telepítésre a sor. Ez az intézkedés nagyon egészséges, mert gondoljunk arra, ha nálunk elsősorban a „*parlagon heverő és rosszul kezelt közép- és nagybirtokok*“ területeire fognak kisbérelőket telepíteni, *ezek a rossz földeken már az első évben tönkremennek*, a gazdálkodásba belebuknak. Elhanyagolt földeket csak *fejlett mezőgazdasági kultúrával, a természettudományi módszerek maximális felhasználásával lehet* termővé tenni, feljavítani és ehhez is evek kellene. A kisbérelőnek, vagy kisbirtokosoknak ehhez sem kellő szaktudásuk, sem kellő felkészültségük nincs és nem lehet. *Ehhez a puszta jószándék kevés*.

Dr. Reichenbach Béla közgazdasági egyetemi professzor egyik cikkében a következőket hangsúlyozta:

„A nagybirtokra Magyarországon nemcsak termelési és piacellátási szempontok miatt, hanem a mezőgazdasági kultúra fejlesztése, a földhöz nem jutó földmunkások munkához juttatása, stb. érdekében is okvetlenül szükség van.“

Kiváló professzorok, közgazdasági tudások, nemzetgazdák egyöntetűen vallják ezt az álláspontot.

800.000 derék magyar családot nem lehet két részre osztani és pedig a szerencsésebb kisebbik részre, akiket földhöz lehet juttatni és a szerencsétlen nagyobb részre, akiket már nem lehet földhöz juttatni, munkalehetőségüket is elvesztik és ennek következményei ma még kiszámíthatatlanok.

A legtöbbször kihangsúlyozott 800.000 számban a *Felvidékkal visszakerült mezőgazdasági munkások* nincsenek benne, pedig ezek is nagy tömeget alkotnak. Számítani kell arra is, hogy mezőgazdasági lakosságunk és ezzel *mezőgazdasági nép-sűrűségünk* tovább szaporodik, földünk pedig mindig ugyanannyi marad, mert a földre *emeletet* ráhúzni nem lehet.

Mit kell tehát ennek a nagy tömegnek érdekében tenni, hogy egy olyan megoldást találjunk, mely nemcsak a mai helyzetet biztosítja, sőt enyhíti, hanem a *jövőre* is gondol? A válasz egyszerű: *a munkaalkalmakat kell növelni és lehetővé tenni, hogy a munkát a mezőgazdasági termelés és rentabilitás meg is tudja fizetni, hogy tényleg nagyobb darab kenyér jusson minden mezőgazdaságból élő család asztalába.*

Az eddigi földreformok azt igazolják, hogy *minél jobban csökken a nagybirtokok állománya, annál jobban nőtt az agrárproletariátus száma is*, annál több lett a mezőgazdasági munkanélküli, akiről azelőtt nem is lehetett hallani. Logikus is, mert minél jobban csökken egy nagyobb munkaalkalmat nyújtó terület nagysága, *annál több ember* válik kenyértelemné, hiszen nemcsak a kiosztott földek munkaalkalmai szűnnek meg, hanem a *lecsökkent területen már lényegesen kevesebb ember talál megélhetést és időszakai munkát*. Erősen csökken a képzett, intelligens gazdászok száma is, hiszen egy középbirtokot egy *botos ispán* is irányíthat. *Ha a magyar okleveles gazdák kiesnek a mezőgazdasági termelés irányításából, az mezőgazdasági kultúránk iszonyatos visszaesését hozná magával*, de előrehaladsát — a nyugati és északi államok mintájára — semmi esetre sem jelentené. Az az idő már a múlté, hogy *rendszeretlenül lehessen gazdálkodni* és közömbösnek vegyük azt, hogy a föld mit és hogyan terem. A különböző termelési eljárásokat nemcsak folytonosan tökéletesíteni kell, hanem az ország közgazdasági érdekei szerint *összeegyeztetni* is, ehhez azonban képzett gazdák, a földbirtokpolitika élére pedig *széles*

látóköri, nagy elgondolása szakképzett férfiak szükségeseek. A szaporodó népesség nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is mindig többet kíván és ez mind jobban fokozza a jól vezetett mezőgazdasági nagyüzem jelentőségét, de mind több munkaalkalmat is biztosít.

A demagógia állításával szemben a valóság az, hogy hazánkban szép számmal vannak azok a nagybirtokok, melyek nemcsak termelési vonatkozásban, hanem szociális viszonylatban is kimagasló eredményeket tudnak felmutatni. És ha az olasz példa szerint azokat a nagybirtokokat, melyek nem közelítik meg a jól kezelt nagybirtokok termelését és szociális viszonyait, az ok szerint akár állami támogatással, akár kényszerintézkedésekkel egyszínvonalba hoznák az ú. n. szociális nagybirtokokkal, akkor nem lenne szükség arra sem, hogy Németországban 11.000, Franciaországba pedig 1000 munkást engedjünk ki és ezek a munkások általános vonatkozásban is megkeresnék azt a járandóságukat, amit Németországban.

A magyar földben még óriási lehetőségek vannak, a nagyüzemi rendszer kibővített minőségi termelésével, a mezőgazdasági ipar erős kifejlesztésével, az állandóan emelkedő és megfelelően dotált munkaalkalmaival az ország nemzetgazdasági, közgazdasági és szociálpolitikai életében a legtevékenyebb és legegészségesebb szerepet töltheti be. Viszont a nagybirtokoknak egész vonalon leendő leépítése, mint azt Molnár Kálmán szihalmi esperes plébános írta hozzám „A nagybirtok“ című könyvem megjelenése után, végzetes veszedelmet rejt magában azon szegény földműves népre nézve, akin éppen segíteni akarnánk a földbirtokreform által. A legszegényebb földműves nép — írja — fogja elveszíteni kenyerét és életlehetőségét.

Erekly Károly v. miniszter, a különböző államok mezőgazdasági életét tanulmányozó világgörülű úttjáról visszatérve, tapasztalatai alapján már a háború előtt nagy harcot indított a felbukkant földdemagógia ellen és erélyes cikkekben védte a mezőgazdasági nagyüzemeket, követelte azoknak erős kiépítését. 1916-ban pedig egyik tanulmányában a következőket írta:

„Ha mezőgazdaságunk nem paraszti módra, hanem Jcapitalisztikusan volna szervezve és 20 millió holdnyi szántóföldünk megmunkálására nemcsak egymillió darab ökör állna rendelkezésünkre, hanem volna 20.000 gőzekegarnitúránk és olyan mennyiségű motoros talajmegmunkáló gépünk, hogy játszva lehetne a termő területeket megmunkálni, akkor ma hazánk mezőgazdasága döntő szerepet játszana a világháború sorsában és nem ismerkedtünk volna meg az élelmiszerhiány fogalmával sem a háború alatt, sem a békében soha“

Ezek a szavak a mai időkre is vonatkoznak, sőt talán fokozottabb jelentőséggel mint a múltban. Ezek a szavak többet mondanak, mint amennyit pusztán leírásuk első olvasására feltűntet.

Ne felejtjük el azt sem, hogy mezőgazdasági lakosságunk, amely a húszas években *egymillió hold* földet kapott az uradalmak területéből, *a parcellázás előtt sokkal nyugodtabb és jobb életet élt*, mint amióta a „közhangulat“ nyomása alatt „felemelésük“ forszírozott tempót kapott

A termelést biztosító vagyont tehát nem csökkenteni, hanem állandósítani kell, éppen úgy, mint az az ipari vállalatoknál sem kétséges. A mezőgazdasági nagyüzemeknél, ha bekövetkezne az ország nemzetgazdasága, de szociális helyzetének javulása érdekében is a már nagyon esedékes *állandó nyugalmi helyzet*, a termelés erősen fokozódna, minőségileg tovább fejlődne eis ha a XIX. század végén *Európa búzaellátója voltunk*, könnyen lehetünk az a jövőben is. Mindez pedig párosulva a *mezőgazdasági ipp,r* kifejlődésével, *állandóan növekvő munkaalkalmat, de nagyobb munkajövedelmeket is biztosítana*.

A mezőgazdasági ipar annyiféle, hogy sokkal nagyobb jövő előtt áll, mint a gyáriparunk, melynek a német nyomással számolni kell. *Malom, burgonyafeldolgozó, keményítő, sör, szesz, cukor, olaj, dohány, szappan, ricinus sajtoló, kender és len, gyógynövényeket feldolgozó, pótkávét, tejfeldolgozó, tészta, konzerv, vegyszer, bőr, húsfeldolgozó, csontfeldolgozó üzemek stb.*, azok az iparágak, melyek nagyrészének a *mezőgazdasági nagyüzemek*en való kiépítése, meghonosítása minden munkásproblémát egy csapásra megoldana, *de nemcsak a mának, hanem a holnapnak is*. Nem hallanánk illetékes helyről többé azt

sem, hogy a többtermelés nehezebb értékesítéssel jár, többet termelnünk nem szükséges, hanem igenis azt, hogy a *termelést állandóan fokozni kell*, mely egy hatalmas gazdasági fellendülést is jelentene hazánkban. Kilátás van erre már azért is, mert a *Felvidékkel* hatalmas erőforrásokat, de sok munkást, *nagy-tömegű fogyasztót* is kaptunk. A mezőgazdasági ipar erős kiépítése rengeteg elhelyezkedést jelentene *diplomásainknak* is, mert egy-egy mezőgazdasági üzemben számtalan mérnök, kémikus, talajvizsgáló, könyvelő dolgozhatna az okleveles gazdasiztek mellett.

A nagyüzemi termelés a *mezőgazdasági gépgyárak* hatalmas fellendülését is hoznák. Ezidő szerint nálunk még tiltják az egyes mezőgazdasági gépek használatát, pedig az ipari nagyüzemeknél sosem határozták meg azt, hogy milyen gépekkel dolgozhatnak és kihatással van-e ez a tény más szempontokra. Éppen a többtermelés kívánja a mezőgazdaságban is az erősebb gépesítést.

Minél nagyobb a termelés, annál több a jövedelem és annál többfelé oszlik ez a jövedelem. Ma már sok olyan nagybirtokunk van, ahol az alkalmazottak, a gazdasági cselédek és munkások nem cserélnének a kisbirtokossal és dehogy is lelkesednek ezek az „önállóságért“, amikor *biztos* kenyérük és öreg napjaikra nyugdíjuk, kegydíjuk van. Ahol a cselédnek (mint pl. a *gróf Károlyi Gyula tiborszállási uradalmában*) tiszta, tágas, világos, padozott, villannyal ellátott, kis kerttel bekerített szoba—konyha—kamrás lakása van, ahol neki és családjának díjmentesen áll rendelkezésére az orvos és a patika, gyermekei pedig az alig pár lépésnyire lévő *egészséges, télen jól fűtött, nyáron tagos játszótérrel ellátott iskolába járhatnak* és a paraezettgyermek sorsa szerint nem kell nekik *kilométereken keresztül taposni a sarat és a havas latyakot*, amíg az iskolába érnek, reggelijük pedig tej vagy kávé és nem pálinkás kenyér, ahol a családtagok karácsonykor ruhasegélyben részesülnek, ahol a családtagok *jövője* is biztosítva van stb., ott — kérdezzük csak meg őt magát — nem hagyná el állását semmiféle nagyságú földért sem. *A mezőgazdasági munkás* 4—6 hónapi munkaidénye alatt megkeresi a télirevalót is és ha háziiparunk számára ki lenne építve a tökéletes értéke-

sítés lehetősége is, akkor a téli napokat sem kellene tétlenül eltöltenie. *Jól kezelt uradalmakban a mezőgazdasági munkásságnak a munkaidény alatt éppúgy rendelkezésére áll az orvos és patika, mint a cselédeknek, egészséges lakásban laknak, itt ott már munkáskaszinók és sportpályák is állnak rendelkezésükre, hogy szabad idejüket kellemes szórakozással tölthessék el és felüdülve fogjanak az újabb heti munkához.*

A cselédek és munkások *szakoktatását* az egyes uradalmakban ünnepnapokon a munkáskaszinókban lehetne ellátni, erre annál inkább is szükség lenne, mert az ország *baromfi-állományának majdnem 80 %-a* ezeknek a családoknak a birtokában van és az exporthoz a nagyobb mennyiség is innen kerül ki.

Gondoskodni kellene arról is — és itt volna egy bizonyos telepítési akciónak nagy fontossága — hogy *a mezőgazdasági munkásság családi kertes házhoz jusson.* De ne csak a ház helyet kapja meg, hanem a *házat is*, mert különben sógor-komájái csak egy kis viskót dögönyözne össze magának. Ha egy munkásnak megvan a maga szép kis háza és. egy kis kertje is hozzá, amit a rendes asszony valóságos kis paradicsommá tud varázsolni, a közeliévé) uradalomban pedig *állandó* munkaalkalmat talál, akkor a földművesek között ő a legboldogabb. *Nem kell neki az önállóság,* (minthogy a városi munkásság előtt sem ez az életcél), *hanem a nyugodt otthon, ahol megke- resett gabonáját is tárolhatja,* szép kis baromfiállománnyal, az ólban pár darab sertéssel, az istállóban tehénnel rendelkezik, nem izgatja az adó, a felszerelés stb.

Az egyke kérdése sem foglalkoztatja, mert minél több a gyermeke, annál több a segítő kéz, annál több a jövedeleme Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a statisztikai összevetés, mely a különböző foglalkozási ágaknál a *keresőket szembeállítja az eltartottakkal* és azt eredményezi, hogy országos átlagban pl. a mezőgazdasági munkásnál *egy keresőre két eltartott jut, míg a 10—15 holdas kisbirtokosnál egy keresőre csak 0.9,* vagyis az összes mezőgazdaságból élők között a, *legkevesebb. A megelégedett gazdasági cseléd a munkás honvédelmi és nemzetvédelmi szempontból is kitűnőbb katonaanyag, sokkal fegyelmezettebb, megbízhatóbb, mint az a réteg, melynek felfo-*

gását a bizonytalan gazdasági évek, az anyagi gondok, az értékesítés nehézségei, a kifizetetlen adók stb. erősen befolyásolhatják és elégedetlenné teszik. A gazdasági cseléd és munkás nagyobb gyermekáldása több katonát is. szállít az országnak, de az ingyenes orvosi ellenőrzés alatt való felnevelkedem egészségesebb anyagot is biztosít, mert ha a cseléd beteg, akkor lefeküdhethet, míg a kisbirtokosnak, (a teherben lévő feleségének is), addig kell dolgoznia, amíg csak erejéből futja. Az uradalmaiban lévő szülőotthonok, az állandó bábák alkalmazása, stb., az uradalmaiban állandóan biztosított kenyér egészségesebb legényeket nevel, mint a szűkös esztendőben koplaló parasztnál.

Mit kell tudnunk és mit tehetnénk a mezőgazdasági keresők *bér feltételeinek javítása* érdekében, hogy ezt a törekvést a folytonosan hullámzó termény- és állatárak ne befolyásolják?

A legegyszerűbb megoldás az lenne, ha a mezőgazdasági termény- és állatárakat, úgy mint az iparban az iparcikkeket, *állandóan egyforma és megfelelő módon lehetne tartani.* Ma a 20 pengős búzárat az állam tartja fenn (a fogyasztók terhére) és ez az akció sok millió pengőbe kerül. Kérdés, ha az *erősebb hadsereg kiépítése, a növekvő szociális terhek* az állam pénzügyi helyzetét jobban igénybe veszik, viszont a vagyon-dézsma túlnyomó részét fizető nagybirtokot fokozatosan leépítene, *vájjon tudjuk-e majd tartani az erőltetett gabonaárakat, tudjuk-e a szaporodó mezőgazdasági proletártömegek fokozódó szociális segítségét ellátni.* Elő fog állni az a helyzet, hogy a belső áraknak is a *világpiaci* árakhoz kell igazodniuk, a szabad belső piachoz, tehát az árnívót sem lehet már a mai szinten tartani, *viszont a munkabéreket sem lehet lejjebb csökkenteni,* amikor még ma is javításra szorulnak. *A világpiaci ár nagyobb javulására nem igen lehet számítani,* mert ezt az amerikai búza akadályozza, de nyomni fogja majd az orosz búza beözönlése is, sőt az *olcsón termelő többi európai államok* búzája is. Megoldást kell tehát keresni, hogy a belső árak zuhanása esetén mezőgazdasági termelésünk, — mely nagyüzemi vonatkozásában már is hajlik a *rentabilitás* felé — *fennakadást ne szenvedjen,* viszont a munkabérek se csökkenjenek, inkább még emelkedjenek.

Ennek feltétele a *termelés olcsóbbá tétele, a termelési eljárás mechanikai eszközeinek nagyobb igénybevétele, a különböző természettudományi módszerek teljes kihasználása és a közterhek csökkenése*. A gépi termelés révén előálló kézi munkaerő felesleget a *mezőgazdasági ipari üzemek* vennék át. Csökkenteni kell a mai magas *progresszív adót*, úgy a vagyon, mint a jövedelemadót, mely összegek ma a mezőgazdasági nagyüzemekben *minden újabb befektetést, minden megtakarítást és minden nagyobb munkabérfolyósítást lehetetlenné tesznek*. Különösen igazságtalan az a 100 %-kal pótlékolt és a magasabb régiókban erősen felduzzadó vagyonadó, mely *tekintet nélkül a jövedelmezőségre, sújtja az üzemet, a termelést*. Ez az adócsökkentés az államnak végeredményben semmi veszteséget nem okozna, sőt talán nagyobb hasznára válna, mert a kisebb adó *nagyobb termelést, nagyobb üzemi forgalmat* tenne lehetővé, az ipari üzemek kereseti-, forgalmi adói, a nagyobb munkabérek által előálló nagyobb belső fogyasztás, ennek révén az ismét csak emelkedő adótételek pedig *pótolnák az államnak azt az összeget, amit a vagyonadó csökkentésén látszólag elveszítene*. A nagyobb termelés az üzemnek is nagyobb jövedelmet biztosítana, *a nagyobb jövedelem könnyebben bírná el az így megnagyobbodott jövedelemadót*. Az állam tehát *közvetve vissza kapná amit a tisztán gazdasági és szociális érdekek nagyobb felkarolásáért áldozott*. Csak egy gesztus kell hozzá, csak meg kell indítani az új gazdasági gépezetet és ez nemcsak a dolgozó tömegeknek jelentene áldást, hanem nemzetgazdaságunknak, tehát az államnak óriási gazdasági felvirágzást hozna.

Racionális gazdálkodás mellett, a közgazdasági élet helyes irányításával, az agrárcikkeket is — függetlenül a külföldi piactól — haszonnal lehetne és kell is értékesíteni. Természetesen mindehhez mezőgazdasági nagyüzem szükséges, mert a kisüzemek tekintet nélkül a gabonaárakra, mindig *fa-gyasztó gazdaságok* maradnak, pénzbevételeiket csak a baromfi, tojás, zöldség, stb. szolgáltathatja.

A nagybirtok felelőtlen szétosztása termelési vonatkozásban csak visszaesést, esetleg balkáni nivót, az export elakadását, a főváros élelmezésének nehézségeit, szociális vonatkozás-

ban pedig a gazdatisztek, uradalmi iparosok, cselédek nagy tömegének elproletarizálódását hozná magával. Éppen ezért minden támadás és naiv hit dacára, csak újból hangsúlyozom, hogy a mezőgazdasági élet jövő formája igenis a jól kezelt, többet termelő és sok munkaalkalmat nyújtó mezőgazdasági nagyüzem.

*

Gróf Teleki Pál miniszterelnök a napokban ismertette a legközelebbi kormányzati feladatokat és a mezőgazdasággal kapcsolatban a következőket jelentette ki:

„Termelésünket fokoznunk kell s a vevőhöz kell alkalmazkodnunk. Azt kell termelnünk, amiből többet és jobb áron vesznek. Intenzívebben kell foglalkozni mezőgazdasági termékeink feldolgozásával. Iparunkat is fejleszteni kell, magyar ipar nélkül nincs magyar hadsereg és nincs magyar önállóság. A hazai nyersanyagunkat magunknak kell feldolgozni.“

És amikor jól tudom, hogy ennek a programnak a megvalósítása a jól prosperáló, állandóan fejlődő mezőgazdasági nagyüzemek nélkül el sem képzelhető, de szükségesnek tartom erősen kihangsúlyozni a meglévő kisbirtokos osztályunk felsegítését is, (a mezőgazdaságban különben is e két szempont szorosan összekapcsolható,) semmi más cél nem vezet, mint *hazánk érdeke.*

Ezt kívánta ez a kis munka szolgálni!

Tartalom:

Előszó	3
Közgazdasági szempontok — tudnivalók a birtokpolitikai kérdések elbírálásánál	7
Egyes külföldi államok birtokpolitikába	28
Elkopott jelszavak, a demagógia vizsgálója	37
A magyar parasztság felemelése	71
A jól kezelt mezőgazdasági nagyüzem jelentősége, különös tekintettel a gazdasági cselédség és gazdasági mun- kásság sorsára	90